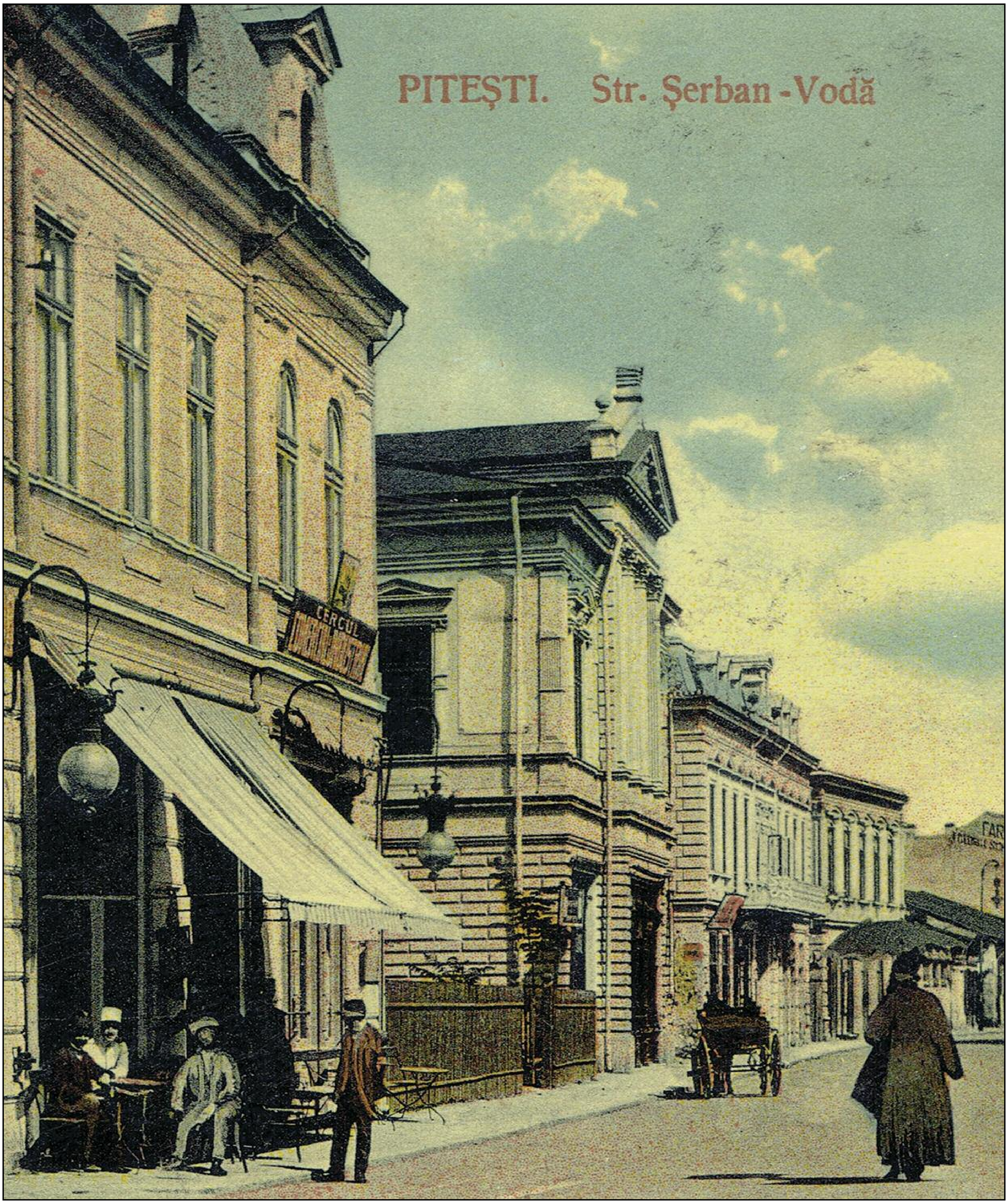
ARGEȘ

Revistă de cultură fondată în 1966 ● Serie nouă

■ Anul XX (LV) ■ Nr. 9 (459) ■ Septembrie 2020 ■ 4 lei ■

Editori:
Consiliul Local Pitești
Primăria Municipiului Pitești
Centrul Cultural Pitești

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

PITEȘTIUL DE ODINIOARĂ: Strada Șerban Vodă, 1910. Clădirea din dreapta se afla pe locul actualei Biblioteci Județene, următoarea este actualul Magazin Zara. (Detaliu dintr-o carte poștală din epocă. Din colecția CĂTĂLIN TUDOR.)

Magda Grigore

În numele poemului

(lumină în cumpănă)

Lumina e albastră la Voroneţ, înaltă,
lumea capătă strălucire, odihnă,
arhanghelii suflă în buciume,
păstorii taie muntele cu privirea,
chipuri fireşti, aproape însufleţite,
se mişcă agale în fresce;

Lumina e încordată ca un arc
din temelie până în streaşină;
aici spaţiul se roteşte,
timpul se ridică –
în jur nu este decât *văz-duh* !

Aici poţi scoate uşor lumina
din fântâna cerului.

Cumpăna desparte raiul şi iadul,
cântăreşte pasul îngerului
şi al demonului,
aşeză fapta bună peste fapta rea.

La Voroneţ se vede totul limpede:
nu ai nevoie de trecut,
nu ai nevoie de viitor,
sufletul se ghemuieşte fericit
şi mirat
că verdele surâde în albastru.

Carte nouă

EUGEN BARZ – *Biblioteca din Parla* (Editura Junimea Iaşi – 2020)

Eugen Barz este poet şi preot ortodox al comunităţii româneşti de la Parla – Madrid, dar şi liderul Centrului Cultural „Antim Ivireanul" de acolo. La Parla a înfiinţat o bibliotecă de peste 8000 de cărţi româneşti. La aceasta trimite titlul celui mai recent volum al său – *Biblioteca din Parla* (Editura Junimea Iaşi – 2020). Consecvent cu harul său şi cu preocupările-i culturale, Eugen Barz este un poet livresc şi profund creştin. Chiar acest volum începe cu o definitorie artă poetică: „**O strălucire de lamă**/ trezeşte muzele/din somnolenţă,/ scoate soarele din nisip./Un sărut cât un gât subţire/îmi ţine coloana drept,/colbul luat de vânt/se aşază ca într-o oboseală:/eu deschid o bibliotecă". Acest ultim vers ne lasă să descoperim în el mai multe înţelesuri: o deschide ca un cititor sau ca un ctitor, sau ca scrib... Rar poet care să aşeze nişte texte atât de echilibrate, în sensul că sunt inspirate şi minuţios elaborate în acelaşi timp. Tonul poemelor este unul elegiac, iar textura întregului volum este o pânză de păianjen cu imagini ţinând de oniric, de metafizică, de suprarealism. Nimic realist, nimic fotografiat, nimic din cotidian, ca la Iaru, T. Coşovei, Cărtărescu, deşi – ca vârstă – Eugen Barz ar fi poet optzecist. Găsim în *Biblioteca din Parla* tot ce ţine de poezia dintotdeauna, deşi poezia aceasta are o notă accentuată de originalitate. Iată un poem „în spirit de haiku", cum ar zice Nichita Stănescu: „**Pe geamul ferestrei**/o pasăre desenează/ plânsul meu de unul singur". De citat neapărat şi un poem de inspiraţie creştină: „Deschide porţile, Doamne/prea multe toamne/au fost fără rod,/cât a stat iubirea la mine în gazdă,/am vorbit-o numai de bine." Scrisul lui Eugen Barz devine de-a dreptul spectaculos în textele cu imagini oriental-suprarealiste: „La fiecare masă câte un ospătar/supraveghează clienţii/care desenează câte o grădină pe fiecare geam/şi un animal mic pentru menajerie./Degetele dumneavoastră sunt de cunoscător,/zise o fată cu picioare de sticlă,/desenaţi măcar o frunză pe pahare..."

LILIANA RUS - *De limpezit inima* (Brumar, 2020)

Liliana Rus este o poetă pe cât de discretă, pe atât de exigentă cu propria creaţie, publicându-şi volumele la intervale mari de timp (sau, oricum, rezonabile), elaborând cu acribie, cu lucru temeinic pe cuvânt, pe text. Dar, o surpriză îl reprezintă recentul volum: *De limpezit inima* (Brumar, 2020), o carte de tablete care dau seamă de viaţa poetei, de viaţa de zi cu zi. Originalitatea volumului constă în faptul că el se situează la confluenţa a trei genuri – deloc distincte în economia fiecărui text: literatură, jurnal, publicistică. Apoi, dacă sensibilitatea din poezie a Lilianei Rus este filtrată printr-o autocenzură estetică, aducătoare de foloase lirice, aici ea nu mai e ascunsă, nu mai este învăluită şi estompată de metafore şi alte figuri de stil. Cotidianul din spaţiul şi timpul proprii autoarei este unul exemplar: neliniştile existenţiale, bucuriile mai mici sau mai revelatoare date de lecturi sau de pictură, de micile surprize ale zilei, de observarea intens trăită a naturii în diferite anotimpuri şi în anumite momente ale zilei... Viaţa Lilianei Rus nu este deloc pervertită de stresul şi degradarea spaţiului public şi în general a vieţii societăţii noastre de azi. Poeta este un exemplu că se poate trăi după precepte sănătoase din vechime şi în condiţiile vieţii postmoderne de astăzi, intens accelerată. Vorbeam de sensibilitatea autoarei, dar trebuie să remarcăm şi personalitatea ei: „Pe toate culoarele am umblat singură. Nimeni nu a venit la uşă, precum cei cu promoţii de tot felul, să mă anunţe că a apărut o carte. Numai că dorinţa de a fi în contact cu ea deschide drumurile foarte uşor. Aşa mi-am găsit cărţile. Aşa s-au conturat orientările mele de lectură. Niciun critic, nicio editură, nici cea mai luminoasă reclamă nu mi-ar fi putut băga pe gât o carte sau un autor, chiar şi cu nume sonor, dacă bucuria descoperirii nu ar fi pornit de la mine. Pentru că nu sunt alcătuită în acest tip de asimilare. Îmi las libertatea de a alege". **(DAD)**

Câştigătorii Concursului Naţional de Poezie de Dragoste „Leoaică tânără, iubirea...", ediţia a XX-a

Juriul, format din scriitorii Virgil Diaconu (preşedinte), Liliana Rus şi Lucian Costache, a acordat următoarele premii:

Premiul I: Laura TIRON, din Iaşi

Premiul al II-lea: Cătălina OANCE, din Bucureşti.

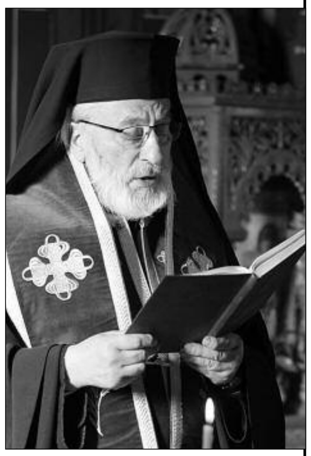
Premiul al III-lea: Iulian NACU, din Bucureşti.

Menţiune I: Adrian IRASOC, din Bucureşti.

Menţiune II: Elena AILENEI, din Suceava.

Calinic Argeşeanul

Din frumuseţea lumii văzute

Dacă suntem în zgomotul nesfârşit al acestei lumi bolnave, atunci trebuie să căutăm liniştea inimii şi a sufletului.

Diavolul este negaţie! Nu vreau să mă rog! Nu vreau să postesc! Nu vreau să merg la biserică! Nu te ajut! Nu fac ce spui! Acesta este diavolul!

Cel mai greu lucru din viaţă este să fim în pace cu toţi oamenii. Oricât ne străduim, nu putem elimina definitiv gâlceava, nemulţumirile, ura şi supărările de zi cu zi.

Când voi muri, voi muri de dorul cărţilor, al scrisului şi al cititului!

De proşti nu se preocupă nimeni. Numai de oamenii valoroşi se interesează lumea...

Tare-i greu să fii om de omenie. Nu ştiu cum, dar mereu suntem ispitiţi să fim altcumva.

O carte bună se cere s-o mângâi cu privirea şi cu mâinile şi cu sufletul...

Faptul că Dumnezeu este Dumnezeu şi ne tratează ca un Dumnezeu, asta-i salvarea noastră!

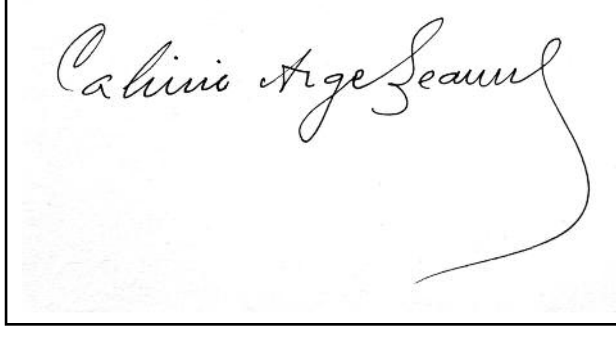
Săracul tânjeşte amarnic după bogăţia trecătoare a pământului. Bogatul ghiftuit, cu de toate, vrea şi el raiul pe pământ. Mai rămâne însă o făptură care nu-şi doreşte nimic altceva decât pacea inimii, pacea sufletească. Acela este înţeleptul.

Cel mai adesea, când ne apucă valurile ispitelor şi păcatelor, încercăm să facem întuneric în jurul nostru pentru a nu fi văzuţi de oameni şi credem, în ignoranţa noastră, că putem să ne ascundem şi de ochii lui Dumnezeu.

Realizarea Împărăţiei lui Dumnezeu aici, pe pământ, între noi, oamenii, în pace şi bucurie, este chemarea şi porunca lui Dumnezeu.

Condiţia absolut necesară este ca, înainte de a ne bucura de vederea celor dragi în Împărăţia lui Dumnezeu, să ne bucurăm de a-i cuprinde în Împărăţia inimii aici, pe pământ.

Lupta noastră se impune a fi plină de stăruinţă, pentru a ajunge la biruinţa care ne aduce acea bucurie care nu se va lua de la noi.

Gheorghe Grigurcu

„Neantul înfiinţator”

■ Regreţi: din cele trei condiţii pe care James Joyce le pune artistului şi anume tăcerea, exilul şi viclenia, n-ai reuşit s-o respecţi decît pe a doua.

■ A scrie înseamnă a încerca să spui ceva mai mult decît ai de spus. A colabora cu mărturia de sine a limbajului.

■ Excesul e nu o dată facil. De unde dificultatea de a-i realiza gravitatea, de a-l identifica în toate cazurile cu eroarea.

■ „«Identitatea» religiilor nu e un concept inocent, evident, simplu. Nu ar trebui să spunem mai degrabă că nu «religiile» (fenomen intra-istoric) sunt echivalente în ochii lui Dumnezeu, ci *omul viu* ce le trăieşte, omul în stare de credinţă? Oriunde s-ar găsi el. Din toată veşnicia, în faţa lui Dumnezeu suntem «identici în chip diferit», dacă mă pot exprima astfel. (Nu lipsesc indicaţii în cuvîntul evanghelic în privinţa aceasta: mă gîndesc la **Prologul** lui Ioan, unde acelaşi Logos «luminează pe tot omul venind în lume»)”. (André Scrima).

■ „Toate darurile închise în destinul nostru sunt îngrădite cu suferinţe şi numai la atîtea daruri ajungem prin cîtă suferinţă putem răzbi cu bucurie. Numai atîta bine putem face cîtă suferinţă putem ridica de pe el. Numai atîta mîngîiere putem aduce între oameni, cîtă amărăciune putem bea în locul celor pe care vrem să-i mîngîiem. (...) E bine de ştiut şi faptul că darurile lui Dumnezeu dau o mare putere de a suferi, cu seninătate, orice potrivnicie în calea darului şi, răbdînd cu linişte, toate piedicile cad pe rînd, printr-o nevăzută rînduială dumnezeiască” (Arsenie Boca).

■ Dorul-dor, tulburător concept al speranţei fără obiect ce se caută pe sine. Izbăvirea budistă ca lipsă de dorinţă primeşte alternativa izbăvirii ca dorinţă ce-şi transcende obiectul, difuză în infinit.

■ Neantul înfiinţator, de unde se cuvine a pleca toate cele ce sunt, spre a-şi putea stabili originea în ele însele. Inclusiv Creatorul, întrucît „Dumnezeu însuşi este Neant” (Meister Eckhart).

■ A. E.: „Are şi eroarea prestigiul propriu, constînd în capacitatea sa de a-şi stimula negarea, reîntoarcerea purificatoare la adevăr, de-a întreţine astfel fluxul vieţii morale”.

■ Te-ai înspăimînta dacă ai calcula proporţia indeciziilor, a confuziilor, a ezitărilor în viaţa ta, energia acelui curent de disoluţie care te stăpîneşte cum o condiţie *sine qua non* a realizărilor de care te-ai putea învrednici..

■ În oglindă nu-ţi poţi vedea inima.

■ „De obicei numai atunci cînd este vorba de interese mărunte ne hazardăm să nu credem în aparenţe” (La Rochefoucauld).

■ Vechii egipteni erau fascinaţi de păsările de pradă deoarece acestea trăiau atît în cer cît şi pe pămînt. Şoimul şi uliul erau protectorii spirituali ai faraonilor. Hieroglifele prezintă păsările de pradă cu aripile deschise în spatele conducătorilor, iar egiptenii credeau că acestea sunt încarnări ale lui Horus, zeul cerului, precum şi ale lui Montu şi Sokar, zeul protecţiei şi, respectiv, al puterii.

■ Senectute. Vîrsta nu e decît un privilegiu aparent, analog stării de oboseală care dă uneori, prin scăderea capacităţii de autocontrol, iluzia uşurinţei de-a îndeplini anumite acţiuni.

■ Sinceritatea e un simplu instrument. Dar ce instrument!

■ Apocalipsă. Un nor de cuvinte pluteşte deasupra oraşului, tunetele şi fulgerele sunt gramaticale.

■ Freud susţine existenţa unui instinct al morţii. „Să te desparţi de viaţă, afirmă un discipol al său,, aşa cum seara ţi-ai scoate de pe deget un inel”.

■ „O după-amiază de duminică, nesfîrşită, posomorîtă, înghiţind ani întregi, o după-amiază alcătuită din ani întregi. Rînd pe rînd, pradă deznădejdii pe străduţe pustii şi apoi liniştindu-te pe canapea. Uneori urmărind uimit norii decoloraţi, fără sens, alunecînd aproape fără întrerupere pe sus. «Îţi este hărăzită o zi magnifică de luni!» - Frumos spus, însă duminica aceasta nu se sfîrşeşte niciodată” (Kafka).

■ „Feriţi-vă mai ales de lupul care-şi schimbă nu numai părul. Dar şi năravul” (proverb austriac).

■ „Vai şi amar de omul care nu mai crede în nedreptate” (Christian Morgenstern). Oare nu devine dreptatea victima lesnicioasă a diverselor demagogii?

■ Senectute. Priveşti lucrurile „de sus”, însă nu din orgoliu, fiindcă nu e o înălţime a ta, ci a lumii, ca şi cum, urcat pe un deal, ai măsura, curios melancolic, priveliştea de la poalele lui.

■ Perfecţiunea figurilor geometrice, consolîndu-ne privirea atunci cînd nu există o alta.

■ „Emoţionant! Porumbelul Herman şi Lundy, un chihuahua de doar două luni, sunt cei mai buni prieteni de la adăpostul pentru animale Mia Foundation, din New-York. Micuţul Lundy suferă de o malformaţie a coloanei vertebrale şi nu poate merge, iar Herman are aripile frînte şi nu poate zbura. De 7 zile, cei doi betegi au devenit cei mai buni prieteni după ce îngrijitorii de la Mia Foundation i-au aşezat pe aceeaşi pătură pufoasă. «Sunt nedespărţiţi. Herman vine să-l ciugulească drăgăstos pe Lundy, iar căţeluşul se rostogoleşte pe păturică să-l miroase pe porumbel», a povestit pentru **Daily Mail** Sue Rogers, cea care conduce centrul de animale” (**Click**, 2020).

■ Snobismul: o stranie originalitate a lipsei de originalitate.

■ Tăcerea: o cenzură naturală.

■ Teoreticienii literari care dispreţuiesc creaţia literară ar putea fi asemănaţi cu acei medici despre care vorbeşte, în jurnalul său, Leonardo da Vinci, care asistau la operaţiile ce le făceau bărbierii, fără a se înjosi vreodată a mînui singuri instrumentele medicale.

■ Moment negru. Demonia acestei prospeţimi care vrea să devină Formă, să se fixeze în text.

■ „În jocul concurenţei dintre *a conchide* şi *a concluziona* a intrat de la început şi un alt element: forma *a conclude*, cea mai apropiată de etimonul latin. *A conchide* şi *a conclude* sunt două variante de preluare şi adaptare tîrzie (în epoca modernă) a unui împrumut cult din latină (verbul *concludo*, *concludere)*. Procesul de adaptare a fost chiar mai complicat: N. A. Ursu a descoperit că în secolul al XIX-lea au existat şi variantele *a concluza* şi *a concludălui*” (Rodica Zafiu).

■ De la o vreme limitele vieţii tale intră în normal, se susţin în Nimic, traversează uimitor Nimicul precum norii.

■ Trei ipostaze: prostia care întreabă, prostia care răspunde, prostia care tace. Contrar părerii uzuale, ultima e cea mai primejdioasă din pricina latenţelor sale imprevizibile.

■ „Nimic nu este mai plictisitor decît să fii spînzurat în cel mai deplin anonimat” (Voltaire).

■ Fostul meu coleg de la **Familia**, François Pamfil, pictor, cronicar de artă plastică. Tatăl reputat psihiatru, universitar clujean, bunica maternă franţuzoaică. Aşadar „băiat de familie”. Ceva aristocratic-conservator în fiinţa sa îl favoriza, dar totodată îl şi bloca în condiţia de artist care aşa-zicînd se cuvenea să livreze noul. Amîna mereu organizarea unei expoziţii, scrierea unei cărţi, deşi le avea în vizor. Presat de o lăuntrică indecizie pe care se străduia s-o mascheze printr-un cinism elegant. Vulgar, niciodată. Nu constituia cumva scepticismul său persiflator o paradoxală scuză a neîmplinirilor în planul creaţiei? Ca şi cum, relativizînd totul, s-ar introduce automat şi pe sine în masa acestei relativităţi provocatoare. Se risipea de la un an la altul, de la un deceniu la altul cu o alură imbatabilă căreia sarcasmele ce le avea permanent pe buze îi dădeau nota unei iluzorii integrări „active” în prezent. Inteligenţă cabrată, replici memorabile şi atît. Îşi rarefia cuvintele ca şi cum ar trasa cu extremă grijă un contur pe care întîrzia să aplice culoarea. Apropiat de Ovidiu Cotruş şi Nicolae Balotă, la o astronomică distanţă de un S. V. sau de un M. B., suferind alături de cei dintîi ca şi de subsemnatul excluderea din redacţie pe motive mai mult decît evident politice. Un soi de „ales” *in spe*. Te atrăgea în gradul în care îl puteai refuza, spre a te atrage din nou. Aidoma unui patinator virtuoz pe o suprafaţă de gheaţă ce-o avea pururi la îndemînă. Indiferent la elogii, mulţumindu-se cu conştiinţa unei atent observate egalităţi comportamentale cu sine ce-l echilibra în mişcări riscante. Ca şi cum ar purta o platoşă invizibilă, nu dădea semne că ar fi putut fi rănit vreodată. Părea exsanguu. Recepţia lumii o avea mult mai curînd printr-o jucăuşă sensibilitate conceptuală decît prin afect. Ratarea o para printr-o nonşalanţă elitară. Îşi etala mereu un suplu fizic „tineresc”. S-ar părea o identitate externă a personajului precum o analogie a dispoziţiei creatoare organic tergiversate. Am aflat însă că în ultimii săi ani de viaţă petrecuţi în Capitală se alcooliza fără speranţă. Memoria mi l-a păstrat într-o imagine acută.

■ Atunci cînd o viespe este în pericol, aceasta eliberează feromoni care atrag alte viespi din cuibul său, spre a porni împreună să atace inamicul.

■ „N-ai scrie despre singurătate dacă ai şti să scoţi tot ce se poate din ea” (Camus).

■ A. E.: „Adevăruri atît de neluate în seamă încît sunt silite a recurge la artificii pentru a atrage atenţia. Artificiul curent: teatralitatea”. Dar minciuna nu devine teatrală? „Minciuna, amice, nu e teatru prin însăşi condiţia sa?”.

■ Propoziţii siderante prin exactitatea lor perfectă, precum o captivitate în care ni se refuză raţia cotidiană de imprecizie.

■ Inteligenţa tinde spre desfăşurare, înţelepciunea spre imobilitate. Inteligenţa este heracliteană, înţelepciunea, eleată.

■ „Este ceva ciudat că libertatea şi egalitatea, cele două idei de bază ale democraţiei, sunt cumva contradictorii. Considerate din punct de vedere logic, libertatea şi egalitatea se exclud reciproc, aşa cum societatea şi individul au o relaţie de excludere reciprocă” (Thomas Mann).

■ Provincia: o solitudine colectivă.

■ „Un predicator islamic din Turcia pretinde că bărbaţii fără barbă provoacă «gînduri indecente» în mintea bărbaţilor cu barbă din cauza asemănării lor cu femeile. Asta după ce, anul trecut, un terorist ISIS foarte chipeş a renunţat să mai participe la Jihad pentru a urma o carieră în modeling. Încurcate sunt căile seducţiei!” (**Dilema veche**, 2020).

■ Copleşit de elocuţia sofisticată a lui X, aştepţi între frazele sale simplitatea unui gest.

■ Pînă la urmă o mărturie a unei mărturii referitoare la altă mărturie etc.

■ Parfumul: o artă care se sinucide.

■ „Totul este revelaţie, totul ar fi revelaţie dacă ar fi primit în stadiul incipient. Viziunea care vine din exterior sfîşiind obscuritatea simţului, vederea care se deschide, şi care se deschide cu adevărat doar dacă sub ea şi odată cu ea se deschide în acelaşi timp şi viziunea. Cînd simţul unic al fiinţei se trezeşte în libertate, după propria lui lege, fără prezenţa obsesivă a intenţiei, în mod dezinteresat, fără altă finalitate decît cea a fidelităţii faţă de propria fiinţă, în viaţa care se deschide. Se aprinde astfel viziunea ca o flacără, atunci cînd, în deplină libertate, realitatea vizibilă se prezintă în faţa celui care priveşte” (Maria Zambrano).

■ Scriptor. După o noapte cu somn prescurtat sau total insomniacă, se întîmplă să scrii „mai bine” decît după una reglementară. Poate că insomnia, stare de veghe supranormată dar sterilă, îşi reclamă o contrapondere. Se vrea justificată în economia recuperatoare a unei zile. Logica existenţială a insomniei de care profităm.

■ Scriptor. Adevărul pe care vrei să-l comunici? Păi adevărul în cauză e însăşi ingeniozitatea joculară a expresiei sale, distinct de cel ce se află în restul lumii.

■ Senectute. Iraţiunea bate la uşă, în varianta sa neprotocolară, amorfă. Aproape convinsă că i se va deschide, din compasiune.

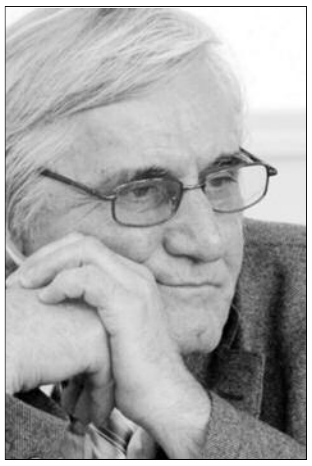
■ „Pentru a-L poseda pe Dumnezeu, sau pentru a rămîne în posesia lui Dumnezeu, trebuie să ştii să-ţi aparţii ţie însuţi” (Monseniorul Ghika).

■ Senectute. Clipele par centripete, străduindu-se a confirma un centru care e încă nesigur pe sine, înduioşător de timid, dînd uneori impresia că n-ar exista.

■ În tinereţe, o aşteptare intensă fără obiect precis, plutind deasupra lucrurilor. La senectute, aşteptarea fabuloasă de odinioară resimţită cum o împlinire în sine.

A scrie înseamnă a încerca să spui ceva mai mult decît ai de spus. A colabora cu mărturia de sine a limbajului.

Nicolae Oprea

Între *Comedii în fond* şi postumele din *Stanţe şi versete,* discursul poetic cunoaşte o decantare aridă, evoluţie spre elipsă şi stilul lapidar prin care elementele generatoare de atmosferă sunt înlăturate, eliberând laitmotivele definitorii. Este un proces conştient al decarnării poeziei, osatura organică revelându-şi astfel sensurile în nuditatea lor.

Glose de calendar

Drumul lui Bacovia

George Bacovia (alias Gheorghe Vasiliu) s-a născut în *4 septembrie 1881* în Bacău. Pseudonimul literar ales în anii liceului provine din *Bacho Via (Calea lui Bachus)* – după explicaţia poetului –, dar trimite mai degrabă la denumirea oraşului natal a cărui atmosferă a liricizat-o în chip original. A urmat şcoala primară şi gimnaziul în urbea moldoveană. După examenul de bacalaureat, susţinut tot aici, în 1903, se înscrie la Facultatea de Drept din Bucureşti. Devine licenţiat în drept (urmând facultatea, cu întreruperi, şi la Iaşi) abia în 1911. A lucrat, rând pe rând, ca suplinitor de şcoală primară, copist, funcţionar (în capitală) şi şef de birou în Ministerul Muncii, profesor de desen şi caligrafie, referent ministerial, bibliotecar şi consilier cultural. Din 1933 se stabileşte definitiv în Bucureşti, unde îşi dă obştescul sfârşit - după ce regimul comunist îi acordase, în compensaţie, „Ordinul Muncii" şi o pensie de onoare - în 22 mai 1957. A debutat cu poezia *Şi toate* (semnată G. Vasiliu) în revista lui Macedonski, *Literatorul*, în martie 1899. Editorial debutează în 1916, cu volumul absolut omogen *Plumb*, considerat momentul de apogeu al simbolismului românesc. Creaţia sa este foarte redusă în comparaţie cu opera celorlalţi iluştri poeţi interbelici, din pricini obscure de laborator care îl conduc în final spre un gen de lirică iterativă. A mai publicat volumele: *Scântei galbene* (1926*), Cu voi...* (1930), *Comedii în fond* (1936), *Stanţe burgheze* (1946). La care se adaugă culegerea de poezii postume *Stanţe şi versete* (1970) şi insolitele proze *Bucăţi de noapte* şi *Dintr-un text comun*, incluse în volumul unic al ediţiei critice de *Opere* din 1978, alcătuită de Mihail Petroveanu.

George Bacovia s-a format în climatul simbolist de la întretăierea secolelor XIX şi XX frecventând cenaclul condus de Alexandru Macedonski, cel care l-a descoperit şi promovat. Deşi a fost considerată de E. Lovinescu, frustă şi bazată pe „emoţiune rudimentară", poezia bacoviană se remarcă prin omogenitate stilistică şi structură tematică unitară. Pe lângă tema morţii asociată îndeobşte cu a solitudinii, o altă temă frecventă în lirica sa este a *oraşului crepuscular*, din care decurge poezia amurgului simbolist. Perspectiva crepusculară se acordă cu viziunea generală a „căderii" şi, în genere, a regresiunii elementelor. Aşezat în descendenţa simbolismului decadent (fie şi la modul parodic), Bacovia este recunoscut drept precursor al poeziei române moderne prin trăsăturile distincte ale creaţiei sale: teatralitate şi prozaism, expresivitate excesivă, cromatică intensă, mixtura de umor şi patetism, predispoziţii caricaturale etc. Referindu-se la limbajul poetic creat de autorul *Plumb*-ului, Tudor Vianu a distins două orientări complementare: asimilarea unui limbaj de origine cultă, care reprezintă limba primului simbolism: solitar, funebru, sinistru, hidos, barbar, sumbru etc.; apoi, apelarea la un limbaj mai familiar – „împerecheri de cuvinte ale vorbirii cotidiene"- spre a nota senzaţia frustă, ingenuă şi dureroasă.

Poemul titular al volumului de debut, conceput în 1900, după indiciile din manuscrise, a fost publicat iniţial în revista *Versuri* din octombrie 1911, cu semnătura George Andoni (după numele bunicului său, Andonie) şi aşezat în deschiderea volumului de debut întârziat *Plumb*, din 1916. Prin prisma acestei arte poetice, Bacovia creează impresia unui *poet holofrastic*, i-aş zice, focalizându-şi gândirea în jurul cuvântului *plumb*, selectat programatic, cum rezultă din confesiunile răzleţe: „Plumbul ars este galben. Sufletul ars e galben. Temperamentului meu îi convine această culoare. După violet şi alb, am evoluat spre galben"; sau: „Altădată, în plumb, pe lângă impresia colorată, mai simţeam alta statică, de greutate. Plumbul apasă cel mai greu pe om. Cum te simţi într-un cavou de plumb?". În viziune bacoviană, plumbul devine element cu statut estetic ca nucleu generator al sistemului metaforic original şi se întemeiază pe plurivalenţa simbolului: metal non-preţios (semnificaţie anti-utopică); metal greu (simbol al greutăţii corporale şi al individualităţii); culoare cenuşie/brună (specifică materiei inerte, lipsită de energie regeneratoare; utilizare funerară (simbolul convenţional al morţii prin sicriul din plumb); în fine, valoare magică: ca simbol al zeului Saturn, sugerând adâncurile terestre ascunse şi, implicit, melancolia. În atari circumstanţe, E. Lovinescu era îndreptăţit să considere *Plumb* „poezie de atmosferă", aşa cum o definea în *Istoria literaturii române contemporane*: „Atmosfera iese din limitarea senzaţiilor, a imaginilor, a expresiei poetice şi din repeţirea lor monotonă".

Plumb-ul – considerat moment de apogeu al simbolismului românesc – reprezintă piesa de introducere în poetica bacovianismului, în care se conturează universul specific liricii bacoviene: dominat de atmosfera deprimantă şi obsesia morţii sau a neantului. Simbolul plumbului reprezintă o modalitate a corespondenţelor eului cu universul, pe temeiul analogiei dintre descompunerea elementelor naturii şi starea sufletească depresivă. Determinantul reluat obsesiv (*sicriele de plumb*, *flori de plumb*, *coroanele de plumb, amorul meu de plumb, aripele de plumb*) constituie axul transformării realităţii exterioare în viaţă interioară, în registrul expresionismului. Spre a conferi relief ideii, poetul aşază simetric cele două planuri: *exterior*, desemnat prin cavou, sicrie, vestmânt, coroane; *interior*, sugerat prin sentimentul iubirii ratate şi singurătate. Cele două strofe ale poemului corespund acestor planuri distincte. De la început, se conturează reprezentarea simbolică a spaţiului închis, un spaţiu al claustrării, care generează dezolarea, , tristeţea, durerea şi singurătatea subiectului liric: „Dormeau adânc sicriele de plumb,/ Şi flori de plumb şi funerar vestmânt – / Stam singur în cavou... şi era vânt... /Şi scârţâiau coroanele de plumb."

Atmosfera apăsătoare şi starea de angoasă sunt doar aproximate prin tehnica simbolistă a sugestiei. Depresiunea şi angoasa se sugerează, mai întâi, prin descrierea cadrului dintr-un cimitir: cavoul plumburiu dominat de flori şi vestminte funebre şi de sunetul strident al coroanelor. În schimb, cadrul natural este neprecizat, dar atmosfera macabră implică un peisaj nocturn şi un anotimp rece. Apoi, sugestia derivă din atitudinea pasivă şi comportamentul poetului care stă singuratic şi doar îşi strigă cu disperare amorul defunct. La nivel stilistic, impresia de trăire intensă a sentimentului thanatic se creează nu doar prin repetarea cuvântului-cheie, ci şi prin paralelism sintactic: versul 1 este aproape identic cu versul 5 („Dormeau adânc sicriele de plumb"/ „Dormea întors amorul meu de plumb"); versul 3 cu versul 7 („Stăm singur în cavou... şi era vânt..." / „Stam singur lângă mort... şi era frig...") şi versul 4 cu versul 8 („Şi scârţâiau coroanele de plumb" / „Şi-i atârnau aripele de plumb"). Rima masculină (consonantică) menţinută în tot poemul accentuează grav finalul fiecărui vers, iar folosirea vocalelor închise în rimă (*u, â, î*) susţine sugestia de închidere spaţială ermetică şi de vibraţie surdă în corespondenţă simbolică; o rimă nazalizată prin grupul iterativ de sunete *–mb* şi *-ant* (întrerupt doar în versurile 6-7). Expert în arta poetică, Bacovia obţine efecte muzicale din densitatea vocalelor, dar şi din predominanţa verbelor la imperfect (*dormeam, stam, scârţâiau, dormea, era, atârnau*); cu o singură excepţie („şi-am început să-l strig"), în care strigătul disperat simbolizează nevoia de comunicare a solitarului poet. Construcţia riguroasă a versului sugerează, prin închiderea asemănătoare sicriului, prezenţa implacabilă a morţii.

În finalul poemului („Stam singur lângă mort... şi era frig.../ Şi-i atârnau aripele de plumb."), Bacovia uzează de alt motiv nuclear al liricii sale, *căderea* sugerată de imaginea aripilor atârnând. În dimensiunea verticală a universului bacovian, motivul căderii (sau: curgerea) devine unul particular. Poetul descrie obsesiv căderi abundente de ploi şi zăpezi ce creează o stare apăsător-insuportabilă, declanşând nevroza specifică. Dar cad nu doar aversele naturale, ci şi frunzele sunt în permanentă cădere - de unde, predilecţia pentru anotimpul autumnal - sau corbii „curg" şi culorile cad („cade violetul", de pildă). Aceasta ar fi poziţia normală a fiinţei fără idealuri, presată deopotrivă de ostilitatea mediului şi de presentimentul morţii. În metafora finală a *Plumb*-ului se poate identifica, în ultimă instanţă, atitudinea de negare a temei simboliste a ascensiunii / înălţării spirituale; aripile care atârnă fiind similare cu ale unui înger căzut.

Considerat îndeobşte creatorul unui volum singular, Bacovia îşi conturase efigia la doar 19 ani, mai cu seamă prin poemele *Plumb*, *Lacustră* şi *Amurg violet*, repetând întrucâtva destinul lui Rimbaud. Ciclurile ulterioare care definitivează *Plumbul* nu aduc decât nuanţe în structura liricii sale, ceea ce nu înseamnă „istovire a lirismului bacovian", cum afirma Vladimir Streinu, ci un mod de cimentare a poeticii originale în maniera auto-pastişei superioare. Între *Comedii în fond* din 1936 şi postumele din 1970 (*Stanţe şi versete*), discursul poetic cunoaşte o decantare aridă, evoluţie spre elipsă şi stilul lapidar prin care elementele generatoare de atmosferă sunt înlăturate, eliberând laitmotivele definitorii. Este un proces conştient al decarnării poeziei, osatura organică revelându-şi astfel sensurile în nuditatea lor. Cum se vede şi din această artă poetică cu valoare testamentară: „Cafeneaua/ Cu visători damnaţi./ Trecut-au anii,/ Simbolism,/ Curentul decadent./ Broşuri,/ Bijuterii rare./ Paradoxe/ Bizarul,/ Seri,/ Nopţi,/ Efuzii de parfume/ Şi nuanţe./ Oraşul dominant." (*De artă*)

Biblioraftul cronicarului:

Adrian Alui Gheorghe, *Comunitatea artistică*, versuri, Ed. Junimea, Iaşi, 2020;

Gabriel Chifu, *O viaţă/ Pagini dintr-o epopee efemeră/ stări. tablouri. însemnări, firimituri epice. psalmi. viziuni*, Ed. Junimea, Iaşi, 2020;

Aurel Pantea, *Execuţii*, prefaţă de Gheorghe Grigurcu, Ed Cartea Românească, Bucureşti, 2020;

Miruna Mureşanu, *Psalmi fără titlu*, prefaţă de Maria Bologa, Ed. Grinta, Cluj-Napoca, 2020; idem, *Timpul nostalgiei/ Poeme pentru M.*, prefaţă de Daniel Corbu, Ed. Princeps Multimedia, Iaşi, 2020;

Ştefan Vida Marinescu, *Ochiul minţii -poeme-*, Ed. SemnE, Bucureşti, 2020;

Eugen Barz, *Biblioteca din Parla*, versuri, Cuvânt însoţitor de Ioan Holban, Ed. Junimea, Iaşi, 2020;

Giuseppe Masavo, *Uşor l'Oréal*, versuri, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2020;

Constanţa Popescu, *Mai tânără cu o insomnie*, Ed. Bibliotheca, Târgovişte, 2020;

Ion C. Ştefan, *Drumul vieţii înapoi*, roman, prefaţă: Eugenia Duţă, Ed. Areeana, Bucureşti, 2020;

Viorel Savin, *De-ale revoluţiei, teatru,* Ed. Ateneul scriitorilor, Bacău, 2020;

Leo Butnaru, *Vedere dinspre vedere spre ALŢII, (yes-euri)*, Ed. Epigraf, Chişinău, 2020;

George Vulturescu, *Lucian Blaga// Ipostazele „harfei de-ntuneric", eseuri*, Ed. Cartea Românească Educaţional, Iaşi, 2020;

Stan V. Cristea, *Eminescu şi Teleormanul. Un caz pentru istoria literară,* Ed. Aius, Craiova, 2020;

Ştefan Ion Ghilimescu, *Clasicii noştri, recitiri-evaluări-digresiuni*, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2020;

Ştefan Vida Marinescu, *Rătăcirile cronicarului*, Ed. SemnE, Bucureşti, 2020;

Gheorghe Păun, *La curtea lui Urmuz*, Ed. Ars docendi, Bucureşti, 2020;

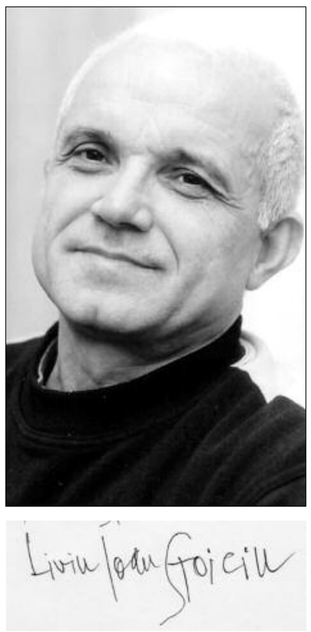
Ion C. Ştefan, *Eseu despre supravieţuirea prin creaţie*, postfaţă: Pavel Pereş, Ed. Areeana, Bucureşti, 2020;

*Dicţionarul general al literaturii române,*vol. *M-O*, Ediţia a II-a revizuită şi adusă la zi, coord. general Eugen Simion, Ed. Muzeul Literaturii Române, Bucureşti, 2019;

Mircea Petean, *Poemele Anei// Annas Gedichte*, ed. bilingvă, antologie şi traducere de Herbert-Werner Muhlroth, prefaţă de Andrei Zanca, Ed. Limes şi Dionisos, Floreşţti-Cluj, 2020;

Mircea Petean şi Gentiana Muhaxhiri, ediţie bilingvă româno-albaneză, *Energia cuvintelor şi alfabetul tăcerii// Energjia e fjaleve dhe alfabeti i heshtjes*, traducere de Baki Ymeri, Amanda Edit verlag, Bucureşti, 2020.

Liviu Ioan Stoiciu

La mare, în vremuri vătămătoare

În vremuri de boală Covid-19 (a virusului *SARS-CoV-2*, te doare capul), am fost la mare, la Neptun, cum am mai mers după Revoluție, la Vila Scriitorilor. Vin aici fiindcă plaja e peste aleea falezei, ies din cameră direct pe plajă. La cât am ajuns de comod, nimic nu mi se pare a fi mai fericit lucru. Mai ales că am aici masa asigurată și nu trebuie să alerg după nimic. Vin la mare, a câta oară o repet, numai pentru reglarea sănătății (și a psihicului, nu doar să-mi țin pielea la saramură și să stau la soare, pentru încărcarea cu Vitamina D; coloana vertebrală, oasele în general și articulațiile au nevoie de mângâierile tandre solare). Anul ăsta am auzit pe plajă, de la intelectuali care și-au făcut vacanțele la toate mările posibile din Europa, aprobându-se unul pe altul, că Marea Neagră e cea mai bună mare din Europa, având aerosoli, ultraviolete și o briză continuă, „care nu te omoară la soare". Nu mă interesează „distracția la mare", din nici un punct de vedere. Nici măcar convorbirile cu scriitorii prezenți în Vila Scriitorilor în seria de zece zile, în care vin eu, nu mă pasionează. M-a enervat și anul ăsta, însă, internetul prins din când în când la camera la care am stat, Vila Scriitorilor are un wireless deficitar, internet de care depinde și telefonul mobil, nu numai laptopul. Nu înțeleg ce e așa o mare afacere să fie cumpărate *routere* la fiecare nivel, să fie acoperit acest hotel al scriitorilor în tot locul (nu numai partea în care stau șefii, eventual). Altfel, la mare eu încerc să-mi șterg memoria stând pe plajă la soare (să nu am „hopuri cu insolația", îmi acopăr capul cu un prosop când stau întins pe prosopul dublu, pe nisip; nu suport șezlongurile de plastic; dar nu scap de usturimea pielii capului, expusă la soare când fac preumblările în golful de la Vila Președintelui la Vila Scriitorilor, după ce ies din marea cea zbuciumată, să mă usuc; am făcut prostia să port șapcă atunci când am intrat în apă și marea mi-a furat-o; Doina a pățit la fel cu șapca ei cu care a intrat în valuri; anul ăsta am avut parte numai de valuri mari, ziduri de apă rostogolite cu nisip, periculoase). Vila Scriitorilor era plină (se mira și administratorul Vasile, că anul ăsta mai toți aveau masa plătită la restaurant), dar plină nu de scriitori, ci de rude sau cunoștințe ale lor. Scriitorii sunt speriați de bombe (mă rog, nu chiar toți; în majoritate dau lecții de moralitate publică). Am așteptat până în săptămâna de dinaintea plecării la mare, pe 1 august, să văd dacă autoritățile nu închid Litoralul din cauza „înmulțirii exponențiale" a infectărilor „după relaxare", cum ne tot avertiza presa audio-vizuală și scrisă (plătită cu bani grei de guvernanți să facă propaganda crizei medicale exagerate pe care o traversează și România din martie 2020, pe seama periculozității noului coronavirus; „că românii-s bătuți în cap", nu sunt educați, sunt iresponsabili, proști, imbecili, lăsați așa de la mama lor, nu țin cont de *dictatura Covid-19*, trebuie înfricoșați la maximum, nimic nu mai contează pe lumea asta decât „pandemia"), am făcut bagajele în ultima clipă. Am plecat cu Doina Popa la ora 5 din Brașov, să fiu sigur că scap de blocajele rutiere de pe DN 1 și centura Capitalei, n-am scăpat însă de blocajele de pe Autostrada Soarelui, culmea, apărute la puțin timp după ce am intrat pe ea, pe zeci de kilometri (în alți ani blocajul era la sfârșitul Autostrăzii Soarelui, cu zeci de kilometri înainte de giratoriul de dinaintea Podului de la Agigea), după ora 10 am parcat la Vila Scriitorilor, ne-am dezbrăcat și am îmbrăcat costum de baie / slip, am lăsat hainele de vară în mașină și am mers direct pe plajă (în așteptarea eliberării camerei). De aici pot să înceapă notele de jurnal scrise de mână pe file veline la Vila Scriitorilor, la Neptun (altele decât jurnalul scris pe laptopul abandonat de Doina Popa în contul noului ei laptop, abia cumpărat).

Sâmbătă, 1 august 2020. Patru ore: dimineață (10.15-12.15) și după-amiază (17-19) pe plajă. „Distanțați" de la sine (întindem prosopul dublu pe nisip, cu pietre la capăt, e briză serioasă). Nu poartă nimeni mască. Șezlongurile cu umbrelă s-au extins abuziv teritorial, nu sunt ocupate nici pe un sfert (25 lei închirierea unui șezlong), „zona cearșafurilor" s-a dus spre golful celălalt, unde s-a împrejmuit porția de plajă mărită acordată Hotelului Meduza. Mare noroc avem cu stabilopozii care țin în spate o plajă încăpătoare... Minune, ce altceva, au apărut pe plajă trei „toalete" ecologice. E un băiețandru care cântă și vinde cozonaci secuiești (kiurtoș), 14 lei bucata. E și o tânără cu sacoșă plină de scoici, cochilii de melci și stele de mare (și câte și mai câte, din lumea marină), o fi cumpărând cineva? Din când în când trece un avion cu mari reclame scrise pe o pânză dreptunghiulară (cu Zarea, probabil fosta șampanie, sau cu BetNet sau o firmă de aer condiționat). Râsetul lui Robert Șerban (sosit la ora 17 pe plajă cu fiul și cu iubita lui) rămâne inconfundabil. Întârziem de două ori în apa mării, veniți la mijlocul golfului, ca în fiecare an, sunt valuri mari care te izbesc de-ți merg fulgii (mai nou avem obsesia că ne putem pierde lucrarea dentară). La plecarea din Brașov spre Neptun am stat mai mult în pat, n-am dormit decât simbolic. Doina și-a uitat *medicamentele de inimă*, nu-i vine nici ei să creadă, seara mergem în stațiune să cumpere altele pentru zece zile, e păcălită de farmacistă cu trei zile, a văzut la întoarcerea la cameră (a plătit pentru zece zile). Îi cunoaștem pe Doina Ira și pe Viorel Tăutan (de la *Caiete Silvane*; arată excelent amândoi; el are totuși 77 de ani), mereu activi și pe Facebook. Las o parte nervozitatea de la sosire, când recepționera ne-a ținut pe afară, deși nu era nimeni în camera „noastră" și era curată, a trebuit să intervină „administratorul Vasile", recepționera susținea că n-are cheia și că e camera ocupată (deși cheia era la ea, dar... n-o văzuse), am preluat după ora 12.45 camera. Golim bagajele cu fiecare lucru la locul lui, leg o sfoară pentru rufe (aduc de acasă și agățători) pe balcon. Avem ibric și fierbător, cafea și zahăr la noi, prefer cafeaua făcută de Doina (altfel, la fiecare masă cumpăr câte o sticlă de apă minerală prin cel ce ne servește, un elev în clasa a XII-a care știe ce vrea, din Bacău, Gabriel; respect și bacșișul, nesmintit). Am adus fructe la noi (piersici, caise, nectarine, prune, banane), anul ăsta n-am mai oprit să cumpărăm pepeni (n-am vrut să mai stăm cu vezica plină pe plajă). Dimineața mănânc o banană și alune în coajă (am luat la noi și kaiser și svaițer, nu pot mânca mai mult). Avem masă pe terasă, numai noi doi mâncăm la ea (prânzul și cina, plătite). Pentru curioși, tariful pentru scriitori îl găsesc pe site-ul Uniunii Scriitorilor la https://main.components.ro/uploads/c8240ad5f29b1c2d4897d585f59b17dd/2020/01/tarife-neptun-2020-membri-usr.pdf. Îi mai văd în Vila Scriitorilor pe Lucia Verona (care stă rezervată, tot timpul la o masă pe terasă cu Bogdan Hrib, ce-or fi având atâta de vorbit, mă întreb; eu nu sunt în stare să țin un dialog politicos mai mult de câteva minute cu scriitorii). Și pe criticul și istoricul literar Viorel Coman (Mortu) din Brăila. Plus Viorel Olaru din Craiova. În rest, necunoscuți. Iau seama că trebuie să fii curajos să vii la mare, propaganda a atins paroxismul cu infectarea pe Litoral, unde lumea își vede de viață, natural. De azi e obligatorie purtarea măștii (unii o poartă, alții nu la Neptun) pe faleză și „în centru", între 18 și 24 (că numai între orele astea umblă de nebun noul coronavirus pe Litoral!).

14 august 2020. BV

C. Voinescu

Like Gramatica

DIN VORBĂ-N VORBĂ

„Ia trageți-mi încoa câte o cinzeacă! "

BUNĂCIUNE

Cândva în mare vogă, pe vremea ardelenilor etimologizanți, sufixul *-ciune* revine azi în limbajul argotic, proliferant pe facebook, într-un enunț de tipul *Ce bunăciune de fată!* Pe la mijlocul veacului al XIX-lea, Aron Pumnul manifesta, în cadrul curentului latinist, o preferință aparte pentru cuvinte românești derivate cu *-ciune*: *contrăzicăciune* (contrazicere), *cuminecăciune* (cuminecare), *cunoscăciune* (cunoaștere), *introducăciune* (introducere), *năciune* (națiune), *ocupăciune* (ocupație) etc. ***Bunăciune*** (fată frumoasă, atrăgătoare) nu este singurul derivat actual cu sufixul *-ciune*: într-o emisiune televizată se vorbea despre marile ***furăciuni*** ale ultimilor treizeci de ani, iar, într-o revistă de fițe, o artistă vârstnică era numită ***băbăciune***. Cum nici vechiul *-ciune* n-a avut sorți de izbândă, nici noul *-ciune* argotic nu va dăinui în limbă. Dosoftei, versificând Psaltirea, recurge la ***îmbunăciune***, cu tâlcul de *îmbunare, vorbă de îmbunare, cuvântare blândă*, după cum ne dumirește Scriban.

FIICĂ

*... ai uitat că sunt **fiică** din popor și sunt violentă; ai uitat că sunt republicană...* îl previne, dezlănțuită, Mița Baston pe Nae Girimea, în *D´ale Carnavalului*. Într-un text cu ifose de poezie, postat pe facebook, am dat peste impardonabila formă agramată, ***fică***. Mai dăinuie-n hrisoave o variantă arhaică și populară, *fie*, din latinescul *filia*, urmată întotdeauna în rostire de un adjectiv posesiv, ca la Ispirescu: *Dacă fiemea te va găsi, capul ți se va tăia*, al cărei genitiv-dativ are doi ***i*** la adjectiv: *fie-mii/ fie-tii/ fie-sii*. De acest feminin, *fie*, s-a aninat sufixul *-ică*: *fi+ică*, dobândind doi ***i***, primul – din radical și al doilea – al sufixului. Zice Zaharia Stancu: *Răspunde... uitându-se și ea cu aprinsă dușmănie la fii-sa.*

CINZEACĂ

Cum a descălecat... – zice Caragiale – *a intrat în cârciumă... să-și prinză inima cu un ciocan de rachiu...* Macedonski într-altfel spune: *Ia trageți-mi încoa câte o cinzeacă!* – în timp ce Sadoveanu mărturisește: *Ne-am dus și-am băut câte-o sângeapă de rachiu.* Zaharia Stancu are variantă regională proprie: *Din mână în mână trece țoiul de țuică, ulceaua cu vin.* Marcel Luca versifică în grai bănățean: *Vischi, zece mii un deț,/ Șapce – beutura mov,/ Dar mai ieftină la preț/ Trei mii, votca Gorbaciov!* Așadar: *cinzeacă*, derivat din forma populară *cinzeci*,

(continuare în p. 30)

litere

Lucian Mănăilescu

DISTANŢARE SOCIALĂ

E o pandemie ciudată -
oraşul cântă, televizoarele
exersează prin mahalale.
poliţiştii, veseli, pândesc
înserarea, primarul ţine discursuri
despre proiectele lui
asfaltate şi cu pedale, măturătorii
au primit utilaje noi de răchită
şi fac praf şi pulbere - totul,
e curat, e lună, pensiile
au devenit speciale şi afişele
electorale zgârie vântul
în timp ce angajaţii cantinei sociale
se uită în oale şi îşi trimit
clienţii flămânzi
la dracu' în praznic...

CĂŢEAUA

- Ce e cu soarele?
- A asfinţit!
- Dar despre pasărea
nopţii ce-ai auzit?
- Unii spun că ar fi zburat!...
într-un cer îndepărtat
- Despre copilul meu
pierdut prin lume
mai ai vreo veste?
- El a plecat în ţinutul
de ceaţă şi e singur şi îl latră
căţeaua asta de viaţă...

COCHILIA DE MELC

Libertatea – cum spunea bunul Marx –
e o necesitate înţeleasă.

Aşadar libertatea noastră
e o cochilie de melc
strivită de ploaie
sub talpă...

LECŢIE DE ISTORIE

Am învăţat doar mori de vânt şi tristeţi
apocrife, în podul şcolii unde chiuleam
de la lecţii, preferând să stau la taifas
cu terfeloagele bătrânului Will.

Îl iubeam doar pe bătrânul profesor,
cel care mi-a dat două palme,
grele ca istoria lumii.

Desigur, azi, gestul ar fi condamnabil şi
profesorul ar fi dat afară din învăţământ
dacă nu cumva ar fi chiar condamnat la puşcărie,
pentru gestul lui politically incorrect ...

Dar profesorul era învăţat cu asta,
după patru ani petrecuţi la „canal"
unde studiase faptele glorioase
ale revoluţiilor...

DESPĂRŢIRE

Singurătatea trecea zilnic pe strada pustie,
dar tu vorbeai în gând cu nepoţii
şi cu fotografiile îngălbenite
printre icoane....

Le povesteai despre bucurie
şi fericire, mâncai cireşe amare
iar ei spuneau: „Săru'mâna!" în grabă
şi plecau în oraşele lor de multicolore,
lăsându-te să deretici camera goală,
ştergând lumea de praf şi ştiai,
o, Doamne, ştiai că vor reveni
foarte târziu să asculte cum picură
ploaia la streaşină, mirându-se
că nu mai eşti !...

FOTOGRAFIE ALBASTRĂ

Ajung tot mai rar în satul meu
strămutat în lună, la casa bătrână
unde acum locuieşte vântul...

Pe cărările năpădite de aşteptare
paşii sunt uituci şi se pierd
precum melcii în iarba înaltă

Amintirea stă de vorbă cu vrăbiile
de la streaşină şi în rama ferestrei
lumina devine icoană.

Fac în gând o fotografie albastră:
eu, sora mea tristeţea, mărul ionatan
al tatei şi cerul din curte
cu zâmbetul mamei.

CLEPSIDRĂ

Din deşertul de oameni alunec
uneori în deşertul de nisip.

Acolo pot muri fără teamă,
ocrotit de imitaţiile morţii
care se vând în supermarket-urile
buletinelor de ştiri..

De aceea vă spun, celor de
foarte departe: nu mai trimiteţi
după mine soliile melcilor, nu mai
trasaţi drumurile de întoarcere
şi ziduri confortabile, eu
n-am să mă mai întorc niciodată
în orbitoarea voastră cetate !

TÂNGUIREA LUI IOSIF

Îţi mulţumesc, Doamne,
pentru robie, pentru nopţile albe
şi pentru zilele negre!

Acum, când fraţii mei mă pândesc
fără să mă vadă,
fiecare deget al meu
e sarcofagul unui faraon.

Dar copilul din mine plânge
în fântâna secetoasă...

Iată, fraţii mei încarcă
vântul pe cămile
şi pleacă spre Canaan.

Acolo unde bătrânul meu tată
ascultă turma de capre
rumegând întunericul...

FOTOGRAFIE CU GREIERI

Amintirea e tot un fel de Alzheimer –
Ştii că ai iubit o fată cu ochii căprui sau albaştri,
care îţi expedia scrisori dintr-un spitaul de urgenţă,
adormind cu capul pe umărul tău.

Toate astea au asfinţit şi a rămas
doar singurătatea peretelui orb
şi fotografia ei în care cântă greierii.

Mihai Mericaru

POEME ÎNTR-UN VERS

O orhidee
Cântec galactic sau navă extraterestră?

Pădurea de brazi
Efluvii de tămâie în sacre altare.

Paradox
Ce faci cu libertatea singur într-un deșert?

Dragostea absolută
Să cuprinzi cu-o îmbrățișare lumea-ntreagă.

Flori
Stea căzută pe câmp în miriade de țăndări.

Femeie
Ispită cu buze de jar și părul de fum.

Inflorescențe
A reînceput parada mireselor.

Ghiocelul
De un corn de melc atârnă Uiversul.

Primăvară
Zvonuri de înviere prin vii și livezi.

Hedera helix
Un verde lasciv se spânzură-n fereastră.

Rândunelele
Ne împodobesc streașina cu cuiburi de dor.

Furtună în larg
Talazul mării ne-aduce vești trăznite.

Lăcustele
Verde vorace potopește pământul.

Mai
Se încinge pe câmp o orgie de verde.

Apus de soare
Nimb de purpură deasupra Ceahlăului.

Păunul
Răsare în poartă evantai multicolor.

Arbori sub secure
Bolta cerului prăbușită pe pământ.

Pasărea liră
Bibelou fragil în vitrina cerului.

Frunză uscată
O navă cosmică aterizează pe pământ.

Pleacă berzele
Evantai multicolor pe cer mohorât de plumb.

Toamna bogată
Te întâmpină cu protocol împărătesc.

Toamnă târzie
Doar un fruct zbârcit mai scâncește pe un ram.

Culorile toamnei
Arbori ruginii ard în flăcări reci pe culmi.

Crivățul
Urlă sinistru monstrul de la răsărit.

Aprilie
Lună cu brumă și soare cu ninsoare.

Bruegel
Albul înghețat se hlizește pe pânză.

Ninge
Sub griul nopții se țese pânză albă.

Viață
Frunză pe apă sau umbra păsării în zbor?

Țărani români
Prin iarba verde, umbre albe, străvezii.

Calea Lactee
Șosea pavată cu stele lucitoare.

Niagara
Cerul cade pe pământ în rotocoale.

Cântecul cocoșului
O creastă roșie descuie zorii zilei.

Case la țară
Pământ și paie, deasupra două ape.

Univers invers
Ocean de stele în ciutura de la fântână.

Gheorghe Vidican

CAPRICIILE TĂCERII

bătrână tăcerea a-nflorit în bocancii mei militari
ca pe-o grenadă floarea își duce mirosul în mână
se joacă cu nisipul clepsidrei bocește în ochii avari
timpul se odihnește stingher pe-o coapsă de lună

ca dintr-o casă ies din tăcerea ta calc pe mirare
am fost zidit de viu într-o rugăciune ca-ntr-o uitare
amestec tăcerea cu liniștea e un semn de-ntrebare
trecutul l-acopăr cu o fereastră cu vederea spre mare

înfășurat în amiezi un grăunte de soare naște odihna
din capriciile tăcerii lumina ne face privirile țăndări
suntem liniștea negrăită în noi înflorește grădina
celorlalte tăceri uitate de nisipul clepsidrei prin gări

capriciile tăcerii leagă drumul cu lanțuri de stambă
se deșiră trecutul...și-o voce tăioasă ne-ntreabă...

CUVÂNTUL

mi-e frică de cuvântul ce-și ridică brațul să mă lovească
numai pomii înfloriți mă alină lăcrimează în iarbă un cântec
ia o formă geometrică golul din suflet din el o să crească
răsăritul de soare jertfă albul pe alb ciripind într-un pântec

o icoană de lacrimi dimineața înmugurește în mine tăcând
în stropul de rouă ca-ntr-un balon de săpun înoată trecutul
cuvântul la pândă își scrie... își scrie pe frunze frica râzând
nu recunoaștem aripa nici zborul în care-nflorește sărutul

cuvântul locuiește în mine ca un destin e-aproape de rod
neastâmpărat nisipul clepsidrei își pune o mască pe vise
umilințele toate amenințător își transfomă ecou-ntr-un pod
pe care trec tăcerea și frica cu lacrimi în ochi sunt învinse

cuvântul mă îmbracă într-un mugur îmi înfloresc urmele
șoapta scheletul unei umbre nu-i pot să-i rostesc numele

***

Mâinile își spală întunericul fricii-ntr-o noapte
se răsucesc în privire înfloresc într-un pom
eu nu-mi mai văd drumul se târește pe coate
își învelește neputința într-o umbră de om

carnea sângerie-a plăcerii libertățile tale postume
îmi desenează mersul pe un țipăt îmi devine străin
chipul tău ce fuge de mine se prelinge-ntr-o lume
ca o tăcere ne întinde sub pași cenușa altui destin

ne sfârtecăm viclenia batem cuie-n pereții tăcerii
picură-n afară frica setea își arde în tihnă sărutul
se-aude putrezind fericirea într-un trunchi al uitării
sub tălpi lacrima e râul în care ruginește pământul
mă simt o lagună îmi cunosc prețul sângelui tac
într-un sâmbure al fricii lăcrimez devin mai sărac

PANDEMIE

mă amestec cu cerul și moartea
lângă-un birt cu nechezat de cal
în pustia fricii mi se pune partea
e botezul clipei dintr-un ceas regal

fiecare strigăt plânge-n el de frică
prin cătușa clipei se respiră greu
un soldat suspină umbra și-o ridică
în tăcerea torței arde-un fariseu

plânge-n coșul de uscat betoane
fumul ce miroase a tăceri de sfinx
au crescut în mine lacrimi și butoane
pe un dric al clipei a murit un X

nou-născuții clipei sunt sugari ai sorții
pe o stradă-a fricii se distrează morții

PSALMUL INOCENȚIEI

zidul desparte cerul de carnea tăcerii
poruncă prin creier e clipa zilei de ieri
vitralii sunt fructele uscate-ale verii
șoapta fisură-a amezii slăvită-n plăceri

drumul iubirii tot vrea să se frângă
de genunchiul tăcerii al omului drag
începe-n oglinzi lumina să plângă
e-o virtute a clipei vestită de-un mag

tăișul luminii e-un fruct al tăcerii
e ziua de azi izgonită de-un ieri
o șoaptă-a amezii pe buzele serii
fanatic mi-e dorul uitat în plăceri

eu neștiutul clipei ofrandă-a tăcerii
trădată vândută o umbră-a plăcerii

NIMICUL

îmi e de-ajuns liniștea albită de vis să o caut
atârnată ca o ață de ochi și să-mi curgă
clipele înjughiate de somn în cântec de flaut
nimeni nu e gol de nimeni of e o dungă

într-un început de mileniu dau de mine nu știu
dacă mănăstirea devine tăcere ori mă atinge
îmbrățișarea ta ca un cântec venit din pustiu
ce curge prin liniște ca un drum el mă învinge

nimicul devine nimic desăvârșit de frumos
sămânța și-ngropă tăcerea glasul ei curge
decupează așteptarea din ochiu-ți lepros
pleacă cu luna-n spinare îmi spune ajunge

nimicul devine nimic urmele sunt pline de noi
ne botezăm în ele albind noroiul drumului goi

FOȘNETUL

foșnetul e o duminică cu ochiul înfășurat pe-o secure
îngropată în alb ușa crescută în noi ne duce spre port
doar zvonurile-nflorite-n urmele tale prospere și pure
opresc ecoul șoaptelor noastre să moară-ntr-un cort

se strecoară foșnetul dansând cu o umbră bătrână
i-au adormit pașii în cicatricile unui vis rămas fără trup
crește-n foamea unei haite de lupi mirosul de stână
îngropat în alb sărutul obscen al furiei e foamea de lup

copacii trădării inutili ca și moartea înfloresc în uitare tăcând
spontan rodesc umbrele bătăile inimii sunt vândute în târg
sunt un mugure ce-nvață să-și memoreaze-nflorirea în gând
sub pașii tăi noaptea devine o lună cu lacrima dată în pârg

improvizăm anapoda fructul uitării pavat c-un foșnet nebun
într-un tunel ticsit de umbre foșnetul iubirii miroase-a tutun

NOCTURNĂ

ochiul în somn frământă praful de pușcă
tristă lângă fereastră stă o lumină arsă
când inima e luna ascunsă într-o cușcă
cu mâinile ei goale se-mbracă în mireasă

pașnic tăcerea se scurge-ntr-un glonte
un dans plin de umbre se-nfiripă spontan
și-ascunde trecutul și-l mută-n amonte
pereții plângând se desprind de tavan

se-mbracă ochiul fricii cu umbre fără trup
demența lui suavă devine-n lacrimi cioburi
sunt șoaptele tăcerii ce de trecut se rup
în rănile oglinzii devin un joc de romburi

dezleagă-mă de timp în loc fără contur
să fii zăbava clipei să nu-ți găsesc cusur

ÎN MÂINILE MELE

în mâinile mele privirea ta-i un glonte-nflorit
uimirea ta goală de mine e-n mâinile mele
un hambar de liniște deschide-închide tacit
tăcerea ca un poem de iubire cu tente rebel

în mâinile mele rostirea-nserării învață să curgă

golește venele fricii pleoapa ta devine un trup
dansează pe un jar fantomatic rostește o rugă
căruntă libertatea e-o ticăloasă foame de lup

acustica durerii și-ascunde-n lacrimă glasul
tăcerea ta-i ecoul ce-a putrezit în șoapte
în mâinile mele a ars de libertate orașul
s-a spart întunericul în mâinle mele e noapte

o hartă a tăcerilor tale e ticsită la colțuri cu haos
în cămările inimii viața-i o clipă arsă pe muntele athos

SFÂRȘIT DE SEPTEMBRIE

apa acoperită de gură e sângele toamnei
marginea lacrimei stă sprijinită în mâini
suntem foșnet de tăceri în zidirile Anei
stropul de rouă ne-adoarme-n plămâni
în umbră războaie interne pline de ură
de-asupra lor tăcerea-i zidită-n sărut
poemele noastre sunt vreascuri de gură
ne ducem ne-ntoarcem în lutul cărunt
un sens giratoriu între sămânță și fruct
pisica-i sălbatică născută-n tăceri
arde rugina în lacrimi veșnicul punct
când frunzele clipei fug dintr-un ieri
găleți de tăceri așează toamna pe masă
ne ducem ne-ntoarcem toți vecia acasă

NOIEMBRIE

bob de grâu luna boală fără leac
vindecă tăcerea de sub pleoape
nenăscuții-n pântec își prefac
clipele iubirii în plăceri mioape

rătăcim prin noi ca printr-un azil
păsările-n stol își devoră zborul
umbra lunii pleacă iarăși în exil
tomna ruginie și-a pierdut umorul

scufundat în tine mi-arde palma noaptea
vin tăceri viclene ca să mă adoarmă
într-un cerc de frunze e ascunsă moartea
e-un ecou venit dintr-o altă toamnă

doar lumina apei plânge ruginiu
căci în umbra umbrei șade un pustiu

mă amestec cu cerul și moartea lângă-un birt cu nechezat de cal în pustia fricii mi se pune partea e botezul clipei dintr-un ceas regal

Din poezia lumii

Nikolai BURLIUK (1890 – 1921)

Prezentare și traducere: LEO BUTNARU

Cel mai mic dintre frații Burliuk. A participat aproape la toate edițiile, în presă sau volume aparte, și manifestările publice ale futuriștilor, însă așa și nu și-a văzut editată vreo carte. Ca și Țvetaeva sau Ahmatova, Esenin sau Pasternak, a fost autorul „secondat" de o muză... bicefală, cu un chip orientată spre avangardism, spre primenirea prozodiei, a stilisticii, cu alt chip privind, magnetizată (și magnetizând), spre tradiție, creând în ambele spații imense, generoase.

Mult timp nu i se cunoștea nici data morții. Câțiva ani în urmă, însă, a fost descoperit un protocol al NKVD-ului ucrainean în care se spune că, la 15 iulie 1917, N. Burliuk e trimis pe frontul român. În ianuarie 1918, după ce la stația Socola este dezarmată unitatea din care face parte, se angajează funcționar la Direcția Agricolă din Chișinău, plecând la Ismail ca reprezentant al Ministerului Agriculturii al Republicii Democrate Moldovenești. După ce trece printr-un confuz labirint de peripeții ale acelor timpuri de „rupere de lumi", este capturat undeva lângă Herson, judecat de bolșevici și executat la 27 decembrie 1920.

* * *

Poete, șobolane, – voi nopțile
Săpați drum spre pâinea vieții care
Cu sângerate vorbe cântă involuntar
Întru oprobriu de buze trădătoare,

Iar fiica nopții – surda șobolănească
Roade, gemând, la stavila infamă,
Să obțină vrând câțiva bobi de orez,
Trecând prin zid – nesățioasă rană.

(1910)

Arderea de sine

Aprins-a focul
Și fumul obosit
Spre el întinse
Ghimpe ascuțit.
Sânge-n fierbere.
Prizonier trup flasc
Își freamătă veșmântu-n
Hrăpărețul vreasc.
Genunchii lui
A flăcărilor spumă
Doboară foșnitor,
Dar străină-i pielea
Celestei Elena –
Suflet care-n foc
Nu poate dispărea.

(1910)

* * *

Mă târăsc pe margine de acoperiș
Și văd a străzilor întunecată goană.
E noaptea din urmă când peste oraș
Sultanul clatină perdeaua de zăpadă.

Sărut a înălțimii limită-hotar,
Cețoasa ploaie susură în curte, –
Sorții mei depind numai de tine,
Voievod de oști și vise istovite.

Spre obraji se-nclină degetul strâmb

1
Degetul strâmb se-nclină ușor spre obraji
Și finlandezu-i spune fetei, cu dulci șoapte:
Pe mlaștini, mai trainice decât granitul,
Voi înălța ale zăpezilor palate.

Însă nepăsătoare-i fecioara – nu are rost
Îndemnul de preot păgân, orice-o fi să zică:
La ce mi-ar trebui tămâie, ceară, mirt,
Când raza ta șubredă gheață o despică?

2
Eu sunt condamnat la ultima cădere
De nemiloase ore fără de împliniri
Și viața de mutilate zile în veghere
Nu o vor asurzi sălbatice chemări.

Peste zi arunc otrăvuri infantile,
Jena din visarea miezului de noapte, –
Sub soare râsetul de albastre ierburi
N-o chema-ndrăznețe cuvinte uitate. –

Dar cum a lunii și a soarelui lumină
Se dublează într-un de albastru-adio foc
Și cum se-nalță bolta sumbru-oglindoasă
Și reflectarea lumânării în mâhnitul joc, –

Eu, ca Dionysos, făptaș, participant,
La goană-o voi rupe peste câmpii arate,
Urmărind oriunde al vulpilor miros
Ce mai plăcut mi-e ca de femei parfumate
Și precum un stol de păsări speriate
După mine ceasuri, ore s-or lua:
Să uit de-al capitalei freamăt somnoros
Și rugului de moarte arderea a-i uita.

3
Păianjen cenușiu, tu împletești iar plase –
Ale timpului horbote încâlcite,
Aruncând cu zel de mare risipitor
Orele din cadrele scorojite

Și-a zilelor cireadă hașurat-dungată
În toamna rece mai demult goni
Spre ce-i fusese inimii nespus de drag –
Bucurii, tristeți ce nu mai pot uimi.

Dar ziua caznei se arată-n orice oră;
Pe-atunci sorbea din rouă pe muncel,
Pe când în trupul ce s-a cutremurat
Țipând, se înfigea ferestrău de-oțel;

Și azi parcă-aș vedea un vreasc negriu
Ca și străpuns de văzul îndurerat,
Pe când, atunci, ca un distant maestru,
Copacului bazinul i l-am despicat

Și ramuri ce-s spre ceruri ridicate
Le tai în amintire – brațe-n disperare,
Iar rădăcinile – guri pentru a țărânei pâine
Le pierd ca în blestem fără îndurare.

4
Din nou trăiesc – minune în ajun.
Găoacea zilei viața să-mi unelteascǎ
Tristeți și bucurii, mormane inutile, –
Menit îmi e târziu prizonierat.

Dar simt, placenta are-a se desface
Și ca un pui din nou pe lume-o să apar
Și el va cuvânta ciudat și îndelung
Ca Pan – sonorul zel și bahic și hilar.

(1912, 1915)

Bunica

Peste ani, în zi de luni și eu
Voi povesti despre vreo cununie
Și șoapta peltică a bătrâneții
O voi trezi în tihnă, melancolie.
Mâine-i marți și oaspeți vor veni,
Vom repeta în cor, ca să se știe:
Cu timpul, oasele prind a se împietri
Și tot mai dulce-i fumul de tămâie.
Iar miercurea, destul de obosit,
Voi asculta din nou înșiruite
De la cununie la-nmormântare
Perindări de predici împietrite.

* * *

În mâna ta îmi scade ziua
A clipei clipă se subție
Cu piciorușul ei desculț
Raza nămiezii mă mângâie.

Mijindu-mă de-atâta soare
Mă-nșfac de-un nor din nalte cete
Fantoma oarecui căznind-o
Printre scârbitele obiecte.

* * *

Soației ce-a răpus cu arcul
Cerbul fulgerând în goană,
Hlebnikov, tu-i dai în mână
Nevăzute zarzavaturi,
Iar dânsa pe răni le pune
Nou-venitului vlăguit,
Citind versete din Coran
Pre limbaj de coreean.

(1913)

* * *

Nu mi-a mai rămas prea mult
A dori, a nu dori ori a vrăji,
Tu, Hlebnikov, rima „dement tumult"
O ia și ia adjectivoverbul „lupește rânji",
Iar eu în al inimii obosit echinox
Cunoaște-voi un scrânciob-feerie,
În mine revenind un suflet eterodox
Ce gustă din a dușmanilor beție.

(1913)

* * *

În fața copilului sunt mut:
Glasul lui verde șoptitor
Îi spune lumii viața cui
E subțire ca firul de păr
Însă eu zilnic de griji mărunte
Sunt sleit obosit
De tristă somnolență
Încovoiat ajung și nimicit.

(1913)

* * *

Otova burete verde – răchite
Plecate peste jocul undelor
Jenată e liniștea Niprului
De măcelărirea evreilor
Fâșâie-n mersul lor roțile
Vântul smulge părul rar
Un copil se zbate
Între maxilare de marinar.

(1914)

În tramvai

Copile răutăcios, mofturos, eu sunt orb –
De alde mine nimeni nu râde; nu se cade.
Copile răutăcios, în fața gloatei, oricare,
Toate drumurile se frâng, blestemate.

Îmi trebuie numărul șapte, dar el strigă:
„Iată-l pe șapte aici!", când, de fapt, e opt;
Copilul răutăcios, mofturos mă ia cu el,
Bătând drumul cu ram frânt, cu ram mort.

De șapte, chiar de șapte am nevoie,
Iar acesta e numărul opt, namila,
Și noi în spatele văzului, egal – nevedere,
Abia de suportăm, oameni buni, mila.

* * *

Până nu au fost arate toate văile,
Până norii n-au fost străpunși de-arhitectură,
Caut natura care a evadat –
Și în plasa pletelor
Și în vela feței
Subțirea zi o înalț
Spre anticul pridvor.

(1914)

Etajul cinci

Unica-mi consolare
Sub privirea streșinilor ude –
Cântul tău bolnav ce-n
Muțenia nopții se-aude.

Unica mea consolare sub
Cangrenata rană-a obrazului –
Râvna fumului înserării
Sub barosul fierarului.

Până nu au fost arate toate văile,
Până norii n-au fost străpunși de-arhitectură,
Caut natura care a evadat –
Și în plasa pletelor
Și în vela feței
Subțirea zi o înalț
Spre anticul pridvor.

traduceri

proză de **Marian Ilea**

Nordul lui Ilea

Casa în care se nasc numai băieţi

Întîi a fost Carolina! Bărbatul i-a murit în primul război mondial. N-a tras un cartuş cu mauserul. De fapt, a scăpat degetul pe trăgaci de spaimă dar a ridicat arma înspre cer. Undeva lîngă Pecs. L-au văzut ungurii şi l-au trecut la muncă la reparat liniile ferate din spatele frontului. Acolo s-a îmbolnăvit de boală la maţe şi a murit într-un cort-spital lîngă Budapesta.

În Ieud, Carolina a rămas după bărbat cu opt băieţi. S-a recăsătorit cu alt bărbat din sat. A mai avut doi băieţi. Un Ion şi un Aurel. Aurel a crescut şi a plecat în străinătate o dată cu al doilea război mondial. Ion a rămas acasă. Ion s-a căsătorit. Şi-a făcut o familie în care s-a născut Onorica. În comună se afişau sloganuri electorale pe care scria: „Sus Maniu în vîrful căsî / Jos cu Groza în aia a mă-sii”. Ion a votat cu Maniu ca tot Ieudul. De cîştigat a cîştigat Groza.

Nu s-a supărat. Şi-a spus că-n lume nu cîştigă cine merită. Că jocurile le fac alţii şi nu Ionu' Carolinei din Ieud, că urnele cu voturi s-au dus cu căruţa trasă de cai pînă la gura Ieudului şi acolo a apărut altă căruţă cu alţi cai şi cu alte urne de voturi care a mers la Sighet.

„Aurel a fost deştept că a plecat”, şi-a spus Ion şi a declarat închis subiectul. Alţii n-au făcut ca el şi au suferit ani grei de temniţă comunistă.

Onorica s-a născut în ziua votului. Ion s-a bucurat. Cînd a împlinit cincizeci de ani, în anul 1997, Onorica s-a măritat în Anglia. Cu unu' din Ieud cu care-l avea pe Mihai. Mihai a plecat în Anglia unde-l aştepta mă-sa şi tată-său. A rămas acolo. Ieudul a uitat-o pe Onorica.

Carolina a fost băştinaşă. Carolina a avut un alt Ion şi un alt Aurel de la bărbatu-so dintîi. Ăla care a murit de aprindere de maţe lîngă Budapesta.

Mai era şi Toader şi alţi cinci fraţi. Aurel şi Toader s-au dus în Banat unde au deschis o patiserie. Pînă-n Timişoara vindeau amandine. Patiseria a înflorit. Între Toader şi Aurel au apărut neînţelegeri. Aurel ţinea la mă-sa. La Carolina băştinaşa. Cînd s-a îmbolnăvit şi a murit Carolina, Aurel a fost la înmormîntare. Într-o săptămînă s-a betejit şi el. S-a întors în Banat unde n-a mai dat randament la patiserie. Aşa i-a spus fratele lui, Toader care a mai zis: „Aurel, ce te-a apucat să mergi la înmormîntare că ai venit cu beteşuguri de acolo”. Patiseria s-a închis în următorul an. Toader a deschis alta în Timişoara. Aurel a murit de supărare şi a fost îngropat în Banat.

Carolina băştinaşa toată viaţa ei a fost săracă. Mergea prin Ieud la muncă. Să-i poată îmbrăca şi hrăni pe băieţi. Carolina băştinaşa făcea dintr-o cană de făină: plăcinte, pită şi ciurigăi. Organiza clăci la ea acasă. Lumea din Ieud venea buluc. Femeile se înghesuiau la clăcile Carolinei băştinaşa. O ajutau. Îi lucrau cînepa, îi făceau lucrul în gospodărie. Îi mîncau plăcintele şi ciurigăii.

Au învăţat şi bărbaţii din Ieud să vină să-i facă lucrul bărbătesc Carolinei băştinaşa. Au învăţat să se ajute între ei. Au învăţat să umble unul de la altul să ridice case. Nu se plătea nimic. Se mînca şi se bea. Pînă casele erau gata. Aşa i-a învăţat Carolina băştinaşa. S-au dus la Vasalie, la Grigore, la Găvrilă şi tot aşa pînă s-au ridicat opt case şi s-au mîncat căruţe de plăcinte şi roabe de ciurigăi.

A noua casă a fost a Carolinei băştinaşa. Atunci a apărut presa de făcut cărămizi. Pămîntul luat din grădina Carolinei băştinaşa s-a ars şi presa aia a scos cărămizile arse. Casa Carolinei băştinaşa a fost întîia casă din cărămidă din comună. Mai era una din vechime. A baronului Stoltz. Ajunsă sediul C.A.P.-ului.

Înainte casele erau din lemn sau din lut. La alea din lut se muruiau în interior şi pe dinafară la Crăciun şi la Paşti. În casă era şi cuptior din lut şi piatră pentru căldură. Se muruia şi acela. După casa nouă a Carolinei băştinaşa, în Ieud s-au învăţat numai cu tencuitul. A dispărut muruiala.

În vecini de casa Carolinei băştinaşa, mai stă în picioare o casă de lut locuită de un singur om. Toată ziua acela lipte păreţii cu lut. Degeaba. Casa se va urni peste patul lui într-o noapte şi o să dispară.

La drumul din centru pînă la casa Carolinei băştinaşa i se zice uliţa Carolinei. Mai e şi o uliţă a Irinei, alta a lui Hereş. Irina lui Filip, femeia care ţine magazinu'.

Alte uliţe mai sînt în sus de centrul comunei, îi Podereiul, în jos îi Ponorul. Astea-s altceva.

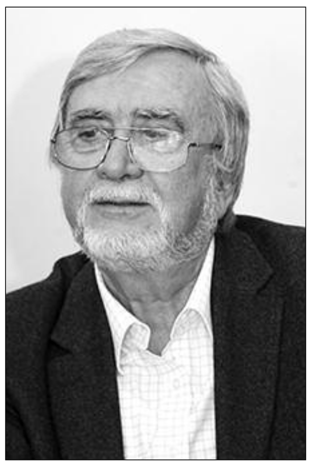
ILEA de Bârgău şi Ieud

Despre Carolina băştinaşa se ştie că primul ei bărbat a luat-o cînd era fată de 20 de ani. Dacă o mai lăsa un an, Carolina băştinaşa ar fi primit de la ieudeni primul ei moş de paie cu un bileţel care s-o anunţe c-o îmbătrînit şi că o s-o mărite comuna. Asta s-ar fi întîmplat în ziua de AN NOU. Asta ar fi fost ca o batjocură. Toate fetele din comună se măritau la timp. La 20 de ani. Aşa a făcut şi Carolina băştinaşa.

În Ieud, după ea a rămas o casă de cărămidă şi o uliţă. În casă cresc opt băieţi. C-aşa-i tradiţia. Urmaşii Carolinei băştinaşa nu ştiu face fete! Şi nu-i rău lucru. Îi caută femeile din satele de pe Valea Izei. Toate fetele alea vor să nască băieţi. Cu băieţii care cresc în casa Carolinei băştinaşa de pe uliţa Carolinei din Ieud, fetele de pe Valea Izei merg la sigur.

De Onorica nu-şi mai aducea nimeni aminte. Se ştia de unul Mihai care locuia într-o suburbie a Londrei, era căsătorit cu o scoţiancă. Avea cu ea şase băieţi. Muncea la un parc auto care pregătea limuzine pentru Europa de Est.

Horia Bădescu

Caietul de la Habra (fragmente)

De la răsărit la apus…
Cât de scurtă întâlnirea cu tine !
Abia dacă poţi să rosteşti,
precum pruncii,
începutul cuvintelor.
Abia dacă îţi este îngăduit să-ţi aminteşti
întrebările simple
şi niciodată răspunsurile.
Şi niciodată în stare să afli cine-i acela pe care-l găzduieşti
în fragila-ţi alcătuire
din care se-nfruptă ele,
nesăţioasele, devoratoarele,
clipele,
nesfârşite-n fulgerarea eternităţii lor
unde ademenite-ţi sunt
bătăile însângeratului ornic
al inimii!
De la răsărit la apus
facerea de fiecare zi
respiraţia lumii amestecată-n murmurul
şi plânsetul ei.

The Habra Notebook (fragments)

From the east to the west …
What a short date with you !
Like babies,
hardly can you utter
the beginning of words.
Hardly may you remember
simple questions
and never are you allowed the answers.
And never can you find out what you shelter
in your fragile constitution
feeding the
hungry, devouring
moments
eternal in the flicker of their eternity
where the beatings of your bloody clock
the heart
are tempted!
From the east to the west
everyday's genesis
the world's breath melting in its murmur
and lamentation.

*

Cine eşti ?
Cine-i acolo
sub cuvintele care încă
nu s-au născut ?
Un freamăt de frunziş răvăşit de furtună,
un ecou pe care doar inima ta
îl aude
urcând pe sub pielea crăpată
a zilei.
Limpede vorbeşte tăcerea,
un torent care cade-n adâncul
prăpastiei.
De întuneric s-a lipit umbra ta,
peste umbra ei
nici noaptea nu poate sări.

*

Who are you ?
Who' s over there
under the still unborn words?
A rustle of the bower ravished by the storm,
an echo that only your heart
can hear
climbing under the cracked skin
of the day.
Clearly does silence talk,
a torrent falling down
into the precipice.
Your shadow got glued with the dark,
over her shadow
not even the night can jump.

Cluj (fragment)

Despre el vorbeşti
ca despre locul naşterii tale,
Tânăr fiind,
te-a învăluit cu dulcea otravă
a cărţii.
Zile şi nopţi şi alte zile şi nopţi
i-ai învăţat zilele şi nopţile sale.
Jupuit de viu,
pe străzile lui sufletul tău
a gemut de iubire.
Cu bicele sângelui
cu aromitoare tristeţi
te-a ademenit.,
Rob ai fost amurgitelor pivniţe
Dealurilor pe care cândva
umbra zeilor era umbra ta.

Cluj (fragment)

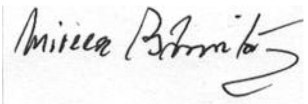
You talk about it
as if it were your birth place.
When you were young,
it enveloped you with the sweet poison
of the book.
For days and for nights and for other days and nights
you learnt its days and nights.
Skinned alive,
your soul
moaned with love
on its streets.
It tempted you
with whips of blood
and spiced fits of sadness.
You were the slave of the caves lit by the sunset
you were the slave of the hills where sometime ago
the gods' shadow was your shadow.

English version by MIHAELA MUDURE

litere

Mircea Bârsilă

„Păhăruţele” lui Marian Drăghici

Opera poetică a lui Marian Drăghici cuprinde volumele **Despre arta poetică** *(*1988), **Partida de biliard din pădurea rusească** *(*1995), **Lunetistul** *(*Editura Pontica, Constanţa 1996), volum reluat cu titlul **Lunetistul & cocoşul de tablă** *(*1996), **Harrum, cartea ratării** (2001), **Negresa** *(* 2005), antologia **lumină, încet** (2013) şi **Păhăruţul** (2019).

Amplele poeme ale beneficiază de două tipuri de ,,mişcări'': una de *rotaţie* (la nivelul fiecărui fragment) şi alta de *revoluţie* ce rezultă din succesiunea elementelor constitutive. Fiecare poem depinde de un scenariu care-i permite poetului să spună lucruri noi în materie de criză ontologică, fără a lăsa impresia că este preocupat, în mod presant, de transmiterea lor. El descompune şi recompune (realcătuieşte) mesajul, spre a transmite sentimentul unei încleştări existenţiale ce se intensifică sub semnul inadaptării la rigorile întunecate ale vieţii şi chiar şi la cele destructive impuse de contextul istoric: ,,sunt/un cal/căzut/în fântână. // într-o fântână / seacă / din balcani.// zile întregi am bocit la trompetă pe chestia asta./zile întregi am urlat de plâns la trompeta regimentului/ până noaptea târziu,/ până mi-au albit părul şi unghiile/zonele erogene au făcut pâl-

Strada Mare. Imaginea este luată din zona Catedralei Sf. Gheorghe, înspre Teatrul de Stat Piteşti (Alexandru Davila). Tip foto: carte postală din perioadă. (1954)

pâl/deschideţi omul acesta/e un dulap cu stafie –/şi nu m-a ascultat nimeni/doar cocoşul de tablă de pe casă/cu scârtâiul lui metalic/atât de plat/de tăcut”//(....)// e o fântână seacă din balcani,/am căzut în ea ca prostu' cu trompeta regimentului/şi-acum că armele tac/stau şi cânt la trompetă/nu mai bocesc/nu mai urlu.// (...)//.sunt cocoşul de tablă de pe casă./de pe o casă veche din balcani./atât de plat, de tăcut/sunt mormântul, apocalipsa/vocilor plafonate mici,/a momiţelor de arici.//iarna, vara pâlpâie în mine sfântul./iarna vara scârţii şi nici nu-mi pasă”//(...)//ehei, cât timp sunt cocoşul de tablă de pe casă/nu mi-e teamă,/nu mi-e urât/că puneţi voi şaua pe mine -/ iarna, vara scârţâi şi nu-mi pasă:// scârţii, şi-atât” (*biblia belgrad eu şi moara lui take)*

Harul de ,,a-şi povesti'' în acest mod gândurile îl protejează de căderea în artificii lingvistice şi de o gesticulaţie nefirească. Altfel spus, regizarea spectacolului poetic nu trezeşte impresia că poetul *confecţionează* texte, preocupat de ilustrarea unei anumite mode poetice. În cazul acestui poet – un poet al războiului cu sine şi pentru care histrionismul din anumite secvenţe este o stratagemă de care are nevoie pentru a proiecta în derizoriu, în parodic, dogoarea încercărilor îndurate în infernul personal –, abilitatea stilistică este potenţată de miza pe trăirea dramatică: o trăire autentică susţinută liric de un imaginar prezidat, uneori, de sentimentul *damnării*, alteori, de *aspiraţia* spre trăirea religioasă, purificată de nocturnele reziduuri lumeşti.

Pe acest fond existenţial îşi exercită Marian Drăghici abilitatea de a se juca uneori plin de gravitate şi de a fi grav într-o manieră ludică. Această constatare trebuie nuanţată: gravitatea are valenţe epopeice, iar ludicul oscilează între ademenirile negre ale existenţei (aşa cum este şi fausticul motan Garabet căruia i se dedică poemul *Motanul faustic*) şi luminoasele clinchete ale unor pure gratuităţi.

Conţinutul volumului **Păhăruţul** (Editura Junimea, Iaşi, 2019*)*, alcătuit din poeme dedicate unor confraţi, unii - vii (Gabriel Chifu, Angela Marinescu, Aurel Pantea, Ion Mureşan, Lucian Vasiliu, Gellu Dorian, Eugen Suciu, Nicolae Sava, Ioan Moldovan), alţii - „plecaţi” (George Bacovia, Mircea Ciobanu, Florin Mugur, Ion Zubaşcu, Ioan Flora, Ion Stratan), aminteşte, ca metodă lirică, de poeziile lui Robert Lowel intitulate *„T.S. Eliot”*, *„Ezra Pound”*, *„Robert Frost”*, *„Pentru John Berryman”*...

Textele sunt legate unele de altele prin intermediul unor imagini simbolice (*păhăruţul, lacul/heleşteul*...) preluate din volumele anterioare şi care, în noile contexte, omogenizează materia lirică, utilizate cu sensuri variabile, în calitatea lor de leit-motiv, şi care oglindesc, totodată, intenţia poetului de spiritualizare a mesajului. Cităm câteva versuri din poemul dedicat lui Ion Zubaşcu: „ion zubaşcu cântase toată viaţa din gură/fără instrument, cântece vechi maramureşene/ numai colinde, doine, bocete, ţâpurituri/culese de la mama sa/(...)//o dată, electrizase Sala Oglinzilor cântând/din ceea ce poetul numea încă de-atunci/Omul, pomul şi fântâna (va fi titlul/ultimei sale cărţi)/(...)//aşa că a murit./şi l-au îngropat./la margine de nici o apă./nu cu preot – cu pastor”...

Cel mai frumos text - în care sugestivele conotaţii cromatice împodobesc inedita formulă lirică în care a fost gândit - ni se pare a fi *Poemul lui Eugen Suciu:* „bem/de nu ne vedem//bem scaiete/urcând o scară/fără perete//neprieteni/neprefăcuţi//la o masă cum nu e/obiceiul prin părţile noastre/ răsăritene:scurtă şi săracă.//aşa tăcuţi/chiar începe să-mi placă/dar/pe măsură ce bem/ păhăruţul lui se înnegreşte/păhăruţul meu se albeşte -/de frică, bineînţeles.//o să vezi/ oricât de mult-puţin ai bea/un păhăruţ înnegrindu-se/în faţa ta//este cum s-ar căsca/la margine de nici o apă/cerulul gurii cuiva/de viu să-ţi fie groapă.//bem/de nu ne vedem//bem scară/ bem perete/bem paie şi vânt//mult a fost/ puţin a rămas/de băut pe pământ”.

Noutate stilistică din acest volum ţine de deschiderea scriiturii – din mai multe poezii – spre exprimarea de orientare ludică, în două modalităţi diferite: *una* cu evidente accente munteneşti („pe cine iubesc io mult, haida!/nici nu văd nici nu ascult, haida!/numai mă gândesc la ea, haida!/ca bocancul la sanda/ba nu-/ca bocancul la pingea/când lumea se pingelea/ba nu-/ca broscoiul la o stea/căzută în balta sa/numai cu imaginea/ba nu -/ca dintele la măsea/şi limba la lingurea”- *cântec de veşnic flăcău doar că acela nu-s eu*) şi *alta*, în spiritul discursurilor în care jocul dintre afirmaţii şi negarea lor este gestionat cu o şi vicleană „naivitate” copilărească: „Marea spânzurată-n corcoduş/să mănânce corcoduşe//mai mult de milă/că nu le mănâncă nimeni/ săraca mare, săracă/o credeam mare nu capră/(...)//deodată m-am trezit singur pe mare/absolut singur, ei da!/marea era plină de peşti, de vapoare/ însă nu exista.//capra, da/- ce faci tu aici singur pe mare,/mi-a zis cineva, /o voce din mine care nu era a mea,/ce faci tu absolut singur pe mare?//mă uit la peşti, la vapoare,/mănânc corcoduşe goale,/şi-aştept/să se nască maimuţa mării din mare, grea/cu o floare la piept,/cu o floare mică, izbăvitoare/strânsă la piept.// mănânc cocoduşe goale şi-aştept/să mănânce corcoduşe goale şi ea.//dar marea nu există/cum nu exişti nici tu/nici aceşti peşti,/nici aceste vapoare,/ci Totul e un bob de sare/rostogolindu-se arzând/peste obraz la fiecare.//tocmai de-aceea aştept./puţin îmi pasă de peşti, de vapoare/puţin îmi pasă chiar şi de mine,/puţin îmi pasă chiar şi de mare:/aştept să se sature capra asta odată/de mâncat corcoduşe/să plec acasă cu ea./pur şi simplu aştept./cât despre floarea mică, izbăvitoare/strânsă la piept/poate să lipsească, aici nimeni n-o vrea.//„ei nu, zise vocea./-ei da, zise purtătorul de voce, ei da.//între „ei, nu” şi „ei, da”/tocmai trecu fâl-fâl pe cărare/un fel de figură mare cu dantură călătoare/făcându-mi cu mâna ca oarecare//era capră? /era mare?/ era să scriu, furat de rimă,/„viaţa mea viitoare”/dar nu scriu*”...(poem din zilele caniculei atroce*).

Aşadar, de „răul pe mare” nu poate să înlocuiască „răul de păhăruţ” la care poetul făcea aluzie, altădată, în poemul C*aracal Sighişoara mea*: „la patru ani aveam înger.// la patruzeci am păhăruţul/lentila ideală, camera asta de luat vederi./el îmi va supravieţui, păhăruţul/ridicat, închinat cu exilaţii şi cu morţii,/(...) /stau vodcile în mine claie ca păpădiile între războaie/frate-meu ion, casa la ţară tot mai îndepărtată/heleşteul în care copil am privit zilnic cerul/până la o sete cu fum deasupra.//deci//*numiţi-mă ismael*. născut/crescut/lângă un ochi de apă,/lângă un heleşteu,/nu am plecat pe mare,/nu cunosc răul de mare,/cunosc răul de păhăruţ.// numiţi-mă ismael şi basta,/ lăsaţi-mă să plec în sfârşit pe mare/cu păhăruţ cu tot,/şi roza mentală în păhăruţ,/ răsare luna din păhăruţ/ nu moby dick ucigaşa lui ahab,/numiţi-mă aşa, (poftim banii, doamna eleonora)/şi luaţi-vă mâinile de pe mine/şi de pe sighişoara mea”.

Înţelesul celor două motive lirice – *heleşteul* şi *păhăruţul* – a fost, în lungul vremii, fluctuant: „iubit auditoriu, mon semblable, mon frère,/dacă aveţi în faţa dumneavoastră/ douăzeci de poeţi stând cuminţi laolaltă,/de fapt, nu aveţi douăzeci de poeţi/stând cuminţi laolaltă,/sunt douăzeci de mori ale lui Take/pufăind pe malul unui lac/în care copil am privit zilnic cerul –/până la o sete cu fum deasupra./iar dacă *lacul* lipseşte,/e că l-a sorbit,/cu copil cu tot,/cerul” (*Moara lui take*, s.n.);

„Doamne îndepărtează de la mine *păhăruţul* acesta/în care a scuipat deja moartea,/în care moartea şi-a scuipat dintele/înainte de-a apuca să beau/păhăruţul până la fund –//încă nu este totul pierdut? (*peştele mistic & femeia lui iov*, s.n.); „într-un oraş de ţaţe balcanice de ambe sexe/nu-i mare lucru să descoperi într-o zi/în *păhăruţul* tău un dinte de ţaţă balcanică,/să-l dai de duşcă lucid/(închizând puţin ochii)/ în timp ce asculţi frăgezind cu privirea din greu/rămuroasa ţaţă balcanică lătrătoare a toată făptura lui Dumnezeu.” (*ţaţa balcanică,* s.n.).

În ***Păhăruţul***, poetul „explică” semantica diminutivului („păhăruţ”) şi, în acelaşi timp, „divulgă” relaţia intimă, în variante complementare, dintre pierdutul heleşteu al copilăriei (amănunt încifrat în repetata secvenţă lirică: „la margine de nicio apă/ stau/şi mă uit în apă/până când/cresc nuferi galbeni din apă”) şi atât de umilul său păhăruţ, în comparaţie cu „Paharul” din care a băut Iisus, în Grădina Ghetsimani: „Unul, Singur, a băut cu paharul,/noi toţi bem cu păhăruţul. Punct.//- Habar n-am ce este *stricto sensu* păhăruţul./Intuiesc numai, *însă foarte puţin*,/privitor la conţinutul lui,/c-ar fi luciul./- Ce luciu?/-Al apei./- Care apă?/- A heleş-/teului./- Luciul apei heleşteului?/- Luciul apei heleşteului/în care, copil,/am privit zilnic cerul/până la o sete cu fum deasupra./Asta am băut toată viaţa”(*dialog imaginar desigur că plin de har cu poetul G.Bacovia la un pahar*).

Lecţia de poezie a lui Marian Drăghici constă – între altele - şi în grija rescrierii poemelor, în vederea desăvârşirii lor, şi care trec, remodelate, de la un volum la altul.

cronici

Geo Vasile

SCURTĂ ISTORIE A POEZIEI ITALIENE: DE LA CREPUSCUL LA MILENARIȘTI (II)

4) ERMETISMUL ŞI ERETICII SĂI: MONTALE, SABA, QUASIMODO, LUZI

Oricum, odată cu Ungaretti, procesul de introvertire a liricii în primii ani ai veacului XX (şi îndeosebi ai Fragmentarismului) şi-a aflat apogeul în vecinătatea ermetismului: nu altceva decât o codificare în care cuvântul va pierde mult din densitatea lui logică, devenind aluziv, neliniştitoare sugestie polisemică, găsindu-şi forme şi sinteze indirecte, simbolice, ocult revelatoare. Şi Montale a fost încadrat într-un context „ermetic" (a nu se confunda cu ceea ce va fi definit Ermetismul propriu-zis). Însă, conform cărţii lui Edoardo Sanguineti, Montale n-ar fi nici mai mult nici mai puţin, mai ales prin *Ossi di seppia* şi *Le occasioni* , decât continuatorul sau moştenitorul direcţiei crepusculare deschise de Guido Gozzano. Există nenumărate texte poetice în care cititorul avizat realizează cum cuvintele par să devină obiecte sau obiectele par să devină cuvinte. Totuşi, în profunzimea acestui limbaj al „lucrurilor", se întrevede aceeaşi obscură frământare şi panică existenţială, tipică pentru poezia unui mare contemporan al lui Montale: T.S .Eliot.

Aproape simultan, un alt poet trăieşte o criză asemănătoare de inadecvare faţă cu lumea. Este vorba de Umberto Saba. La el însă cuvântul nu este ca la ermetici un fel de rachetă, pornită dintr-un adânc ncunoscut şi menită să se piardă în infinit, dar nu înainte de a ne fi trecut pe la ureche. Poetul triestin, plasându-se mai curând în afara oricărei clasificări, îşi probează în versurile sale cele mai reuşite capacitatea de a reprezenta un univers de obiecte, persoane şi sentimente, într-o lumină care nu mai e una crepusculară – sugerează Franco Fortini -, ci diurnă, încă eficientă, chiar dacă gata să se autodizolve. Dincolo de această tendinţă aptă să fixeze lumea exterioară într-o condiţie vizual-obiectivă, la Saba se anunţă totuşi o alta, înclinată spre o subtilă şi afectuoasă rememorare a timpului şi a aventurilor eului profund. În poezia lui Saba a rămas vie şi incoruptibilă credinţa că poate oferi direct şi fără simboluri intelectualiste un dar al inimii sale El este una dintre puţinele excepţii în panorama poetică a primei jumătăţi a veacului XX, când modelul estetic predominant este mai ales Ermetismul. La fondarea căruia, în chip de adevărată şcoală, Salvatore Quasimodo furnizează un aport determinant prin culegerile *Acque e terre* (1930), *Oboe sommerso* (1932), *Erato e Appólion* (1936). Florenţa va să devină, prin prezenţa câtorva poeţi memorabili, principalul centru de elaborare, de exprimare şi răspândire a Ermetismului. Se vehiculează numele unui Alfonso Gatto, Mario Luzi, Piero Bigongiari şi Carlo Betocchi, cărora îi putem alătura pe Leonardo Sinisgalli şi Libero de Libero, activând la Roma, precum şi pe Vittorio Sereni, rezident la Milano. La Sereni însă, spre deosebire de „florentini", a trăi în literatură nu înseamnă o reparaţie, o mângâiere, o consolare vs experienţa negativă a lumii; dimpotrivă, opţiunea pentru jocul secund al poeziei face şi mai acut sentimentul de exil, ca şi cum literatul ar fi damnat să îndure dureroasa ameninţare a unei solitudini nemântuite; departe de a fi un refugiu, poezia ea este de fapt, psihologic vorbind, malignă şi alienantă.

Formula de „literatura ca viaţă", ce defineşte ermetismul florentin, capătă la Mario Luzi înfăţişarea cea mai originală şi înţelesul cel mai profund. Încă de la debutul din anii treizeci, poezia lui Luzi se configurează de fapt ca un fel de „cunoaştere prin cifruri şi sclipiri", «per speculum in aenigmate» a esenţei transcendente a lumii. Transcendenţa însăşi, alături de intuiţia de sorginte creştină, oferă semnele unei nesfârşite deveniri a creaţiei, a unei necontenite, chiar dacă misterioase, ofrande a creatorului făcute lumii. Numai în a doua etapă a operei sale, Luzi, în tentativa de a interpreta „ocazia metafizică a lumii", se va confrunta cu o realitate desfigurată şi destrămată în care cu greu mai e cu putinţă recunoaşterea peceţii divine. Optimismul, perspectiva de credincioasă aşteptare, specifice primei perioade, cedează locul unui glas în care se vesteşte dorul unei „epice mântuiri" prin mijlocirea unei aventuri omeneşti tot mai zbuciumate (suntem deja în anii ultimei conflagraţii mondiale): „Mă aflu în această vârstă ce-o ştii/nici tânăr nici bătrân, aştept privesc/această cumpănă din aer;/ nu mai ştiu ce-am dorit sau ce mi-a fost impus..." Astfel are loc pentru poet acea cotitură, de el însuşi calificată ca „o trecere de la contemplare la coborâre spre problemele lumii, „**La discesa nel magma**"/ coborârea în magmă, titlu al unei culegeri din 1963, care reprezintă adevărata sa ruptură de procedurile expresive anterioare.

5) NEOREALISM, ANGAJARE CIVICĂ, POLEMICI

Necesitatea unei reluări de contact cu lumea concretă, cu lumea realului cotidian, era însă în plină desfăşurare încă din anii patruzeci, generând mişcarea numită *Neorealism.* Acesta propunea un rapel la realismul veacului XIX, adică angajarea necondiţionată a literatului, angajare căreia îi corespundea, pe plan etic, protagonismul omului ca „problemă capitală", cum va să scrie însuşi Quasimodo în 1946. Al omului social, iar nu al celui „abstract".

Poezia nu mai poate continua să fie un joc literar, iar poetul un individ însingurat, străin faţă de viaţa comunităţii, şi care noaptea urcă scările turnului său de fildeş pentru a contempla cosmosul. Ceea ce sună ca un fel de autocritică a Ermetismului, pusă în operă din 1953 chiar de unul dintre reprezentaţii emblematici ai acestui curent, ne referim desigur la acelaşi autor mai sus amintit.

Între principalii exponenţi ai acestei linii polemice vs. poezia dintre cele două războaie mondiale, memorabil este Pier Paolo Pasolini, ce va promova o poetică socială a dezmoşteniţilor, a umiliţilor şi obidiţilor de pe şantiere, a proletariatului emigrat din sudul subdezvoltării în oraşele boom-ului economic, înălţând „roşia lor zdreanţă de speranţă". Este vorba de volumul apărut în 1967, intitulat *Cenuşa lui Gramsci*. Chiar şi în plan stilistic, Pasolini încearcă o cale neconvenţională, ba chiar provocatoare în contra campaniei de inducere de către puterea neocapitalistă, în rândul celor mulţi, a unei culturi artificiale, de import, nivelatoare, menite să elimine supravieţuirea oricărui tip de model preindustrial. Astfel se explică necesitatea de a adopta o limbă bazată pe resursele dialectului şi expresionismului dialectal sau, dimpotrivă, ale sublimului; conform legii amalgamării stilurilor, limbă numită de poetul friulan „neoexperimentală".

6) ÎNSINGURARE, STRANIETATE, ARS COMBINATORIA

Tot pe direcţia opusă dominantei veacului XX, numită „antinovecentista", pot fi plasaţi poeţi precum Sandro Penna, Attilio Bertolucci şi Giorgio Caproni. Prin despărţirea, ca să nu zicem negarea ermetismului, ei şi-au impus propria originalitate, alăturându-se din acest punct de vedere lui Umberto Saba. Mai aproape de zilele noastre o avem pe Amelia Rosselli, o pildă de însingurare şi stranietate, un fenomen unic în panorama literară italiană, relaţionându-se mai curând unor modele străine, celui anglo-saxon sau suprarealist francez, pe care le-a asimilat la sursă, datorită şi unor vicisitudini biografice şi lungi sejururi în diverse ţări europene şi în SUA.

În privinţa unei alte prestigioase voci poetice contemporane, şi anume Andrea Zanzotto , ar trebui să vorbim mai puţin de izolare, cât de abstractizare, în sensul unui abile *ars combinatoria* în care ultrajul adus codului limbii normale de comunicare tinde către identificarea absolută între eul poetic şi limbaj, şi subsecventa eliminare din ţesutul acestuia a oricărui referent. Altfel spus, se invocă semnificantul pur. Exemplare în acest sens sunt poeziile din volumul *La beltà* (Frumuseţea). Dar această cotitură pe turnanta unei structuri poetice, care să acorde un loc privilegiat semnului iar nu sensului, semnificantului iar nu semnificaţiei, îl postează volens-nolens pe Zanzotto – în ciuda unor contestaţii făţişe – într-un mediu destul de apropiat Neoavangardei: mişcare ce-şi afundă rădăcinile în textul "Laborintus" (1956), de Edoardo Sanguineti (1930 - 2010), şi în paginile revistei milaneze „Il Verri", care l-a publicat începând tot din acel an, la îndemnul şi cu susţinerea criticului şi eseistului Luciano Anceschi (1911-1995).

Abolind funcţia comunicativă a limbii, şi furnizând poeziei acel statut de autonomie pe care formaliştii şi structuraliştii îl evidenţiaseră deja, chiar dacă prin mijloace diferite, I „Novissimi" (E.Sanguineti, Nanni Balestrini, Antonio Porta, Elio Pagliarini, Alfredo Giuliani etc.) propun o poezie care se opune cu tărie sistemului lingvistic şi literar dominant. În acelaşi timp, adesea contrazicându-şi propriile principii, scrierile lor încearcă să se folosească (sau se lasă folosite) de noile mass-media ale sistemului amintit. Conotaţiile apăsat ideologice, mai precis marxiste, ale întregii acţiuni, îl fac pe Zanzotto să nu se recunoască în respectiva Neoavangardă, şi chiar să se dezică de ea, conştient că experimentalismul lui are profunzime şi calităţi sensibil superioare acelei mişcări numite şi Gruppo 63. Dacă totuşi e să le găsim vreun merit acestor *Novissimi*, amintim descoperirea şi redescoperirea prin textele lor a unor autori italieni şi străini, preluaţi drept modele: Dante, Ezra Pound, James Joyce etc.

În general, însă, la epuizarea (prin 1970) a aventurii Neoavangardei, panorama poetică italiană nu prea are cu ce se lăuda, lipsită fiind de o reală capacitate ofertantă şi creativă, chiar dacă, probabil, nicicând ca în ultimii patruzeci de ani, nu au apărut atâtea volume de poezie. Prin urmare este tot mai greu, împresuraţi de o asemenea haotică recoltă, să reuşim, fie-ne permisă o benignă metaforă - să alegem grâul de neghină. Câteva nume vom reţine totuşi: Giovanni Raboni (1932- 2004, autor al unei copleşitoare opere poetice, aparţinător „generaţiei anilor treizeci", dar şi dramaturg, critic, jurnalist, ca şi Giuseppe Bonaviri (1924 -2009) sau Alda Merini)1939 – 2009); dintre cei în viaţă de raftul întâi sunt Antonio Spagnuolo, Paolo Ruffilli. Laura Garvaglia, Valentina Neri, Max Ponte, Flaminia Cruciani, etc.

7) INVESTIREA DE SINE A POETULUI

Ne vom referi acum la „mai tinerii" Angelo Mundula (n.1933, Sassari), Francesco Baldassi (n.1938, Roma), Umberto Piersanti (n.1941, Urbino), Vivian Lamarque (n. (1946, Tesero-Trento), Maurizio Cucchi (n.1945, Milano), Patrizia Cavalli n. 1947, Todi- Perugia), Roberto Mussapi (n.1952, Cuneo), Domenico Pisana (n.1958, Modica, prov. Ragusa), Donatella Bisutti (n. ?, Milano), Gabriella Rossitto (n.1961, Catania), exponenţi ai ceea ce Giovanni Raboni a numit „la poesia che si fa" (poezia care se scrie acum) în studiul său „Critica e storia del Novecento poetico italiano, 1959 - 2004", Garzanti, Milano, 2005. Se poate percepe astfel o tranziţie de la o *forma mentis* a unui eu personal la o altă forma mentis îmbrăţişând un grup social. Procedurile celor mai recenţi veniţi în regatul muzei Euterpe, tip Michela Zanarella, implică ieşirea din sine şi relaţionarea cu un Sine mai profund, cu o lumină a sa interioară ce devine cuvânt în forma unei Poezii înalt-autentice, altfel spus o coerenţă şi o coincidenţă între propria experienţă de viaţă şi scriitură,. Această ars scrivendi, extrem de prudentă în a evita „literarul" în sensul de contrafacere a adevărului şi a originalităţii prin reproducerea unor lecturi sau experienţe străine de propria persoană, înseamnă totala investirea de sine, a propriilor trăiri exaltante, dramatice, metamorfotice, ce nu exclude explorarea propriei interiorităţi, autoscopia de tip psihanalitic (prin meditaţie tip Zen sau Yoga), amestecul de miresme profane cu cele sacre (a se vedea oratoriul mistic *Celui care vine*, pe urmele marelui poet creştin Mario Luzi, al Donatellei Bisutti), frumuseţea şi spiritualitatea fără frontiere temporale sau confesionale ca exerciţiu pur de supravie'uire.

Arta poetică a mileniului trei, deocamdată în *statu nascendi*, cuprinde, chiar dacă indirect, o implicare inclusiv socială, religioasă sau politică în sensul că poetul scrie sub imperiul propriei viziuni despre lume (opţiunea pentru anumite valori şi priorităţi etc.) ce nu poate evita socialul şi politicul. Nu trebuie neglijat în aceste sugestii despre poezia noului mileniu prezenţa masivă a Internetului, a facebook-ului, a twitter-ului etc. Avantajele acestuia ţin de rapiditatea difuzării informaţiei şi a ideilor, de libertatea şi posibilitatea de a te identifica într-o clipă în faţa a mii de persoane cu care, eventual, să-ţi împărtăşeşti proiectele...

Dar cum orice se plăteşte pe această lume, această prevalenţă mediatică asupra hârtiei tipărite, înseamnă nu doar o decădere vertiginoasă a elaborării „artizanale" a duratei textului, ci şi dispariţia unui referent critic determinat, a unui Benedetto Croce, de pildă, care să despartă apele, poezia de non-poezie, valoarea de non-valoare. Să închidem însă această paranteză cu o cugetare generică , esenţial optimistă, semnată de Louise Bourgeois: „A face artă nu înseamnă terapie, este un act de supravieţuire. O garanţie de sănătate mentală. Sigur este că nu o să-ţi faci rău şi că nu vei ucide nicicând pe nimeni".

Bibliografie:

A.Frattini – P. Tuscano, Poeti italiani del XX secolo, Brescia, La Scuola, 1974

L.Anceschi, Le poetiche del Noveceto in Italia, Venezia, Marsilio, 1990

E. Sanguineti, Tra liberty e Crepuscolarismo, Milano, Mursia, 1961

G. Debenedetti, Poesia italiana del '900, Milano, Garzanti, 1988

F. Fortini, I poeti del Novecento, Bari, Laterza, 1978

P.V. Mengaldo, Poeti italiani del Novecento, Milano, Mondadori, 1990

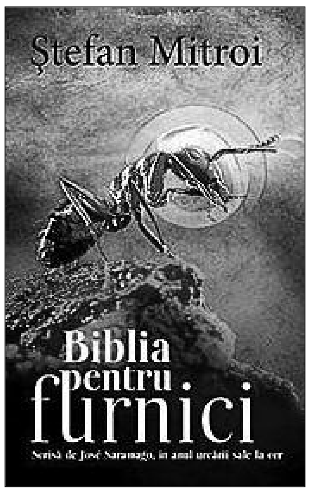
G.Barberi Squarotti – A.M. Golfieri, Dal tramonto dell'ermetismo alla neoavanguardia, Brescia, La Scuola, 1984

Formula de „literatura ca viaţă", ce defineşte ermetismul florentin, capătă la Mario Luzi înfăţişarea cea mai originală şi înţelesul cel mai profund. Încă de la debutul din anii treizeci, poezia lui Luzi se configurează de fapt ca un fel de „cunoaştere prin cifruri şi sclipiri", «per speculum in aenigmate» a esenţei transcendente a lumii.

studii

Mioara Bahna

Între țărână și lumină – Ștefan Mitroi: *Biblia pentru furnici. Scrisă de José Saramago, în anul trecerii sale la cer*

Cu o miză întâlnită și în alte creații artistice – exprimarea aprecierii deosebite și, mai mult, a atașamentului față de opera cuiva –, dar printr-o abordare insolită, anunțată chiar din subtitlu, „Biblia pentru furnici. Scrisă de José Saramago, în anul trecerii sale la cer" (Editura Rao, București, 2013), romanul lui Ștefan Mitroi (ca și volumul de versuri al lui Vasile Voiculescu „Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginară de V. Voiculescu") mărturisește, mutatis mutandis, cu o sintagme goetheiană, în primul rând, *afinitățile elective* pe care și le descoperă unii scriitori, raportându-se la mari înaintași, ceea ce-i determină, la un moment dat, să-și asume rolul de purtători de cuvânt ai acestora.

Scriere polifonică, romanul lui Ștefan Mitroi parcurge un traseu inițiatic prin viața și opera marelui scriitor portughez José Saramago (1922-2010), laureat, în 1998, al Premiului Nobel pentru Literatură, evocând momente semnificative din viața lui (de pildă cel al decernării premiului de către Academia Suedeză), dar și altele importante pentru viața literară sau doar pentru sinele omului și al artistului.

Sunt două planuri principale în carte, doi poli în jurul cărora se coagulează întregul material epic: viața și moartea, privite însă, de obicei, osmotic. Totuși, ajuns la granița dintre ele, deși cei de față nu văd decât un om singur, gata să-și dea ultima suflare ori chiar mort deja, personajul parcurge acest spațiu luat de mână de bunicul său Jeronimo (amintind oarecum de drumul lui Dante condus de Vergilius prin tărâmurile de dincolo), alături de care se

Strada Mare și Farmacia Nr. 3. Clădirea se afla în capătul acualului Complex Fortuna, în spatele Bisericii Domnești Sf. Gheorghe. (Anii 1960)

întoarce în curtea natală și urcă în cel mai înalt smochin, care începe să crească (asemenea vrejului de fasole cu Jack), astfel că, de la înălțimea-i extraordinară, scriitorul muribund ori din primele momente de după trecerea pragului Dincolo, echivalente cu o mie de ani, își scrutează cele două vieți, cea din *țărână* și cea din *lumină*, descoperind ceea ce nu și-a închipuit vreodată: „Din vârful măslinului ce împarte curtea bunicilor în două și care e singurul copac în care nu m-am suit în timpul vieții niciodată, moartea își dezvăluie întreaga măreție".

Se înșiră, în continuare, chemate de memoria efectivă, momente, obiecte, întâmplări – bagajul unic și neprețuit al celui ce pleacă –, rămase pe retina sufletului și readuse în prim-plan, pe rând: măslinii din curte, „itinerarul portughez al elefantului Solomon", imaginea lui Pilar („ea se îmbrăcase pentru mine în flacără") de la festivitatea decernării Nobelului, data de „25 aprilie 1974, o zi în care istoria ne-a scos la tablă", bucuria simplă trăită la cinematograful Animatógrafo de pe Rua de Arca de Bandeira, „urmărindu-i pe actori danezi Carl Schemtrom și Harold Madsen, mai cunoscuți sub numele de Pat și Patachon", zăpada căzând „la câteva ierni o dată" peste Lisabona, „două palme zdravene peste față", primite de la tatăl polițist, „ca să înveți ce înseamnă respectul pentru un om mare" etc., etc.

Privirea retrospectivă a filmului propriei vieți este prilej de evaluare a ceea ce a trăit, fără altă miză decât bucuria gratuită a revederii, într-un moment în care întoarcerea nu mai este posibilă în alt mod. Mai mult chiar, momentul acesta înseamnă dragoste și, paradoxal, detașare de toate câte au fost: „Deși mă îndepărtez de ele, mi se înfățișează cu tot mai multă claritate lucrurile de pe pământ".

Dar moartea îi dă personajului prilejul, mai ales, să mediteze asupra a o seamă de teme, între care cea a destinului și a posibilității ca acesta să fi fost atribuit altcuiva, mai exact ca unele personalități ale vieții politice, religioasă, culturale să fi avut destinele altora.

Monologul-confesiune al personajului este întretăiat, când și când, de cuvintele îngerului său păzitor, un fel de adnotare sau de punere în abis a acțiunii celui dintâi: *„Omul acesta nu-și poate ține nici după moarte imaginația în frâu. Îi dă apă la moară, lăsând-o să se dea în spectacol"*.

O sumedenie de gânduri, în care împletește senzații de tot felul, îl cutreieră pe erou, comentându-și statutul de ins care, din fericire, a nimerit în propriul destin și, ca urmare, s-a bucurat de șansa că nu i-a întâmplat, de pildă, să fie Lenin, încât să suporte, aproape un secol după moarte, mirosul de formol. Cât privește desfășurarea participării celorlalți la moartea sa, în treacă, remarcă lipsa lor de imaginație, de vreme ce niciunul nu a avut ideea să-i aducă un buchet de „maci de pe marginea drumului", pe care să i-i așeze la picioare, fiindcă aceștia i-ar fi *luminat drumul*, ba chiar adaugă că „în lipsa macilor, m-aș fi mulțumit și cu un buchet de sânziene".

Personajul-narator stă de vorbă cu unii dintre eroii din cărțile sale, dar și cu alte personaje ori cu ființe apropiate lui, încât, direct și indirect, își alcătuiește un autoportret, la care contribuie în mod esențial cărțile scrise de el, din care se poate afla „materialul din care sunt făcut. Câtă lumină. Cât pământ. Câtă iubire. Câtă ură".

Nu lipsesc nici criticile la adresa celor care, în ciuda calităților demonstrate de creațiile lui Saramago, nu au știut să-l aprecieze, drept care el meditează cu tristețe și resemnare: „Un ministru al culturii m-a gonit din țară. Altul m-a adus înapoi. Simplu, ca bună ziua".

Fragmente din interviuri reale ori imaginare, ale marelui scriitor, făcând referiri la concepția lui despre lume, despre artă sunt, de asemenea, aduse în textul romanului.

Într-un fel de conferință de presă postmortem, personajul răspunde întrebărilor unor jurnaliști, alcătuind o dare de seamă aparte cu privire la sine, la acțiunea sa creatoare, la condiția umană, în general. Cuvintele lui au încărcătură meditativ-eseistică. De pildă, la întrebarea dacă a fost un om bun, eroul, între altele, răspunde: „Tot ce pot să vă spun e că am fost. Există destule dovezi în acest sens. Nu aveți prea mult de căutat. Există, fără îndoială, o relație, nu știu cât de apropiată, între bine și bunătate. Se știe că binele, spre deosebire de rău, nu poate fi făcut niciodată cu forța".

Dintre temele abordate de personajul Saramago, relația cu divinul („Dumnezeu pe care-l caut eu își ține, de la începutul lumii, chipul la secret") și condiția omului sunt, de fapt, cele la care meditează, în primul rând, pe care le analizează mereu, inclusiv prin temele celelalte. Totuși, în pofida atitudinii asumate, dincolo, de fapt, de atitudinea afișată, „Judecății acestui Dumnezeu vreau să mă supun pentru păcatul de a nu-l putea crede pe cuvânt. Să fi auzit vocea Lui rostindu-l, aș fi știut că e vorba de cuvântul care a fost la începutul tuturor lucrurilor, și aș fi crezut.

Așa, mai am încă de așteptat. Și, mai ales, am suficientă vreme să aștept".

Pe de altă parte, referindu-se la modul în care l-a alcătuit Dumnezeu pe om, comentează: „Nu atât facerea cerului și a pământului l-a stors de vlagă, cât zămislirea omului, după chipul și asemănarea Sa.

Dacă să-i pună sau să nu-i pună inimă. I-a pus, chiar dacă pentru unii s-a dovedit a fi degeaba. Câtă minte să-i dea? Destulă, ca să inventeze războaiele. Puțină, ca să moară ca prostul în ele.

În privința numărului de mâini, a fost un pic indecis. N-ar fi trebuit să aibă patru? Nu, că devenea prea apucător. A zis apoi să-i lase numai una, de-ajuns ca să fie cât trebuie de darnic. S-a oprit la două, probabil în ideea de a se spăla una pe alta, iar Pilat din Pont pe amândouă.

Cel mai greu a fost la gură". Și continuă cu ipotezele, neputând să-și țină în frâu imaginație, după cum comentează ironic-admirativ chiar îngerul său.

Dar personajul lui Ștefan Mitroi stă de vorbă nu doar cu alții, ci face chiar și din sine un interlocutor, însă este vorba de un Saramago ipostaziat la vârste diferite, după cum ține să sublinieze, într-o intervenție a sa, îngerul păzitor: „Sunt directorul adjunct al ziarului *Diario de Noticias. (Acesta e chiar el când era mai tânăr. Imaginația lui e capabilă, chiar mort fiind, de orice!)*".

Ștefan Mitroi propune, prin urmare, prin această carte, o imagine alcătuită prin *mise en abîme* a operei lui José Saramago, altfel spus, o altă viziune asupra lumilor cuprinse în cărțile scriitorului, atribuită personajului care îl întruchipează. Iar vocea îngerului oferă, la rândul său, și alte precizări, de pildă: „Toate aceste năzăriri au legătură cu <<Călătoria elefantului>>, carte de care se face el însuși vinovat. Acum n-are decât să tragă ponoasele!"

Deseori, paginile cărții iau aspect de poem în proză, adunând atâta lirism cât poate să răzbată din evocarea ireversibilului existenței, al despărțirii definitive de lume, de cei apropiați: „Se aude cineva pășind de-a dreptul pe valuri. Nu poate fi decât timpul dragostei care se ține după mine.

<<Privește-ți umbra, dacă nu vrei să te privească ea pe tine. Vreau să fiu unde umbra mea o să fie, dacă acolo vor fi și ochii tăi.>>"

Cât privește lumea de pe pământ, de *țărână*, de care se desparte, prin moarte, pe măsură ce se îndepărtează de ea, personajul îi descoperă tot mai multe calități, comparând-o cu lumea în care urmează să-și petreacă eternitatea. Astfel, o constatare pe care o face este că „doar mi s-a părut că lumea aceasta este mai bună. În cea din care am venit nu mi-a interzis totuși nimeni să visez", or visul este vital, pentru om, în general, și pentru artist, în special.

Romanul lui Ștefan Mitroi propune, așadar, o lectură sui-generis a creației și a personalității lui José Saramago, fiind totodată, un elogiu al scriitorului de excepție.

(Fragment din cartea în curs de apariție la Editura Rao, București, „Vieți înveșnicite. În lumea cărților lui Ștefan Mitroi")

eseu

Iulian Moreanu

„Vă dau o veste, domnule Anghel”

Înainte de ’89, Corina îi fusese lui Cristian colegă de catedră şi amantă timp de doi ani.

Aveau aceeaşi vârstă, dar o găsise în şcoală, pentru că el făcuse după admiterea la facultate cele nouă luni de armată, aşa cum se stabilise chiar din acel an. Cristian terminase facultatea la Bucureşti, iar ea venea de la Iaşi, motiv pentru care o vreme a avut un evident şi simpatic accent moldovenesc.

Se pare că stelele conspiraseră dinainte, în vederea întâlnirii lor.

În primul rând, pentru că iniţial liceul scosese la repartiţie un singur post, pe care a venit Corina.

Apoi, în anul următor, în trimestrul doi, şeful catedrei de ştiinţe social-politice a fost obligat să se pensioneze din cauza unei boli invalidante apărute pe neaşteptate, astfel că aproape peste noapte a mai apărut un post vacant pe care l-a ocupat Cristian, care în acea vară termina facultatea. Optase pentru el, neştiind că acest lucru fusese hotărât de aştri, pentru simplul motiv că era la cea mai mică distanţă de locul natal: optzeci de kilometri.

S-au cuplat imediat, de parcă într-adevăr fuseseră predestinaţi unul altuia de la facerea lumii.

Uzina care patrona liceul asigura fiecărui cadru didactic tânăr o garsonieră pentru a cărei întreţinere se plătea o sumă ridicol de mică. După o lună, Cristian şi Corina s-au mutat împreună, locuind pe rând, când în garsoniera lui, când în a ei.

Nu se gândeau deloc la căsătorie, deşi faptul că trăiau în *concubinaj* nu prea dădea bine, iar secretarul de partid pe liceu le făcea aluzii din ce în ce mai dese şi mai străvezii cum că ar fi bine să-şi oficializeze relaţia de care ştia toată lumea, de la elevi până la conducerea uzinei patronatoare. Aveau în schimb grijă ca nu cumva Corina să rămână gravidă, plătind fără nici un regret, dar nici plăcere *taxa pentru celibat*. Se simţeau bine aşa, nu deranjau pe nimeni şi nu voiau să fie deranjaţi.

În a doua vară de când se cunoşteau şi erau împreună, Corina a plecat în tabără la mare cu un grup de elevi care câştigaseră premiul întâi pe judeţ la un concurs pe meserii, premiul acordat pentru această ispravă fiind chiar tabăra respectivă, plătită de organizaţia judeţeană UTC. Bineînţeles că nu avusese nici o legătură cu concursul respectiv, dar se „lipise” de acest grup, pentru că profesor însoţitor era o colegă inginer cu care era foarte bună prietenă şi care îi pregătise pe elevi. Cristian rămăsese acasă pentru că fix în acea perioadă trebuia să urmeze nişte cursuri pregătitoare la Universitate în vederea susţinerii examenului de definitivat şi nu putea lipsi de la ele nici dacă era internat. Doar dacă murea, aşa transmisese „în teritoriu” inspectorul de specialitate.

Tabăra dura două săptămâni, exact cât perioada cursurilor sale. În prima săptămână au vorbit zilnic la telefon, el făcând naveta de la căminul din Grozăveşti, unde fuseseră cazaţi şi până la Palatul Telefoanelor. Apoi la două zile.

Le-au dat drumul de la cursuri cu o zi mai devreme, iar în ziua următoare, plin de nerăbdare şi cu un uriaş buchet de trandafiri albi în mână, a aşteptat două ore microbuzul cu care elevii urmau să revină de la mare. După ce aceştia au coborât, salutându-l cu o anumită sfială şi risipindu-se rapid, şi-a făcut apariţia şi colega inginer. Singură. Într-o fracţiune de secundă i-au trecut prin minte zeci de gânduri, unul mai teribil decât altul.

Inginera era atât de încurcată că ar fi vrut să se topească. I-a zis să vină în seara aceea la ei pentru că o să sune Corina ca să vorbească cu el şi a plecat val-vârtej spre casă.

Nici nu şi-a mai amintit ce a făcut cu florile.

Nu s-a dus la ingineră. Nu putea concepe că ar fi putut vorbi cu Corina la telefon de acasă de la cineva şi chiar se întreba cum de ei îi trecuse o asemenea idee prin cap.

A aşteptat să-i trimită un aviz telefonic

L-a primit după trei zile.

A mers la poştă cu multe strângeri de inimă, fiind tentat chiar să nu se ducă. Asta ar fi fost însă o necuviinţă. Apoi, ce rost ar fi avut să facă pe victima? *Era* deja, nu mai trebuia să o şi arate.

- Cristian, va trebui să mă ierţi, de fapt îţi cer, te rog să mă ierţi, i-a zis Corina direct, fără altă introducere, imediat ce el a ridicat receptorul masiv, de metal cândva dat cu un fel de lac metalizat-strălucitor, care acum se cojise.

În cabina strâmtă, mirosul acru-înţepător al lemnului lustruit de atâtea sute şi mii de haine care se frecaseră de el îi crea o durere de cap sâcâitoare.

Nu i-a răspuns.

- Eşti acolo? l-a întrebat, văzând că tace.

Trebuia să spună ceva, nu o putea face pe mutul la nesfârşit, până când ea avea să se simtă suficient de umilită pentru a-şi da seama că el se prezentase la poştă doar ca să-i audă respiraţia.

- Da.

- Cristian, îţi cer să mă ierţi. Nu ştiu cum s-a întâmplat, dar s-a întâmplat. Înţelegi ce vreau să spun, nu?

- Înţeleg.

- Şi mă ierţi?

- Nu, Corina! Nu te iert!

Şi cu asta a încheiat discuţia. A aşezat receptorul în furcă şi a ieşit din poştă pe deplin uşurat. Dacă i-ar fi explicat o oră întreagă ce se întâmplase, ar fi fost acelaşi lucru. Ce rost ar fi avut? Ce să explice şi cum să se justifice? Cum şi ce poţi explica unui om cu care te-ai iubit doi ani şi căruia aşa, pe nepusă masă, fără ca ceva să anunţe asta, îi spui că totul s-a terminat?

Avea să afle mai târziu. A uitat de la cine.

În zilele în care fusese în tabără, Corina cunoscuse un neamţ. De unde şi cum, nu mai conta şi nu se ştia. Sau nu voia să se spună. Sau să *i* se spună. O fi fost dragoste la prima vedere sau cine ştie ce, o vrajă, ceva, iar nu se ştia, oricum, după câteva zile s-au hotărât să plece împreună în Germania Federală.

Care au fost, cât au durat şi cum s-au desfăşurat procedurile de căsătorie şi apoi emigrare, Cristian chiar că nu avea de unde afla. La fel ca toată lumea, ceea ce ştia cu siguranţă era că asemenea lucruri erau foarte greu de realizat (în unele cazuri chiar imposibil), presupunând verificări şi paraverificări, anchete, excluderea din UTC sau PCR, apoi aşteptare şi iar aşteptare, aprobări speciale, iar uneori, chiar, ameninţări şi şantaje. În orice caz, nu puteai emigra cu una cu două, sau să te căsătoreşti aşa-n scurt cu un străin, oricât de înfocată ar fi fost iubirea. Iubirea faţă de ţară trebuia să prevaleze în faţa tuturor celorlalte sentimente. Dacă nu-ţi era clar, erai lăsat să reflectezi o vreme la ideea asta, în speranţa că-ţi va veni mintea la cap şi vei alege să rămâi un cetăţean fidel şi dedicat patriei, iar în tot acest timp erai şicanat în toate felurile, şi nu doar tu, ci şi familia, prietenii şi colegii de serviciu. Ţi se refăcea la milimetru traseul profesional şi erau săpuniţi toţi cei care, în apropierea lor trăind şi muncind, ar fi trebuit să fie mai fermi şi mai vigilenţi cu manifestările, pasiunile, concepţiile tale etc. care ar fi putut dezvălui din timp ce fel de element erai sau te anunţai a fi.

Până în revoluţie nu a ştiut nimic de ea. A fost chemat în câteva rânduri *la partid*, mai întâi la organizaţia pe liceu, apoi la cea de la uzina patronatoare şi în final la cea orăşenească. I s-au pus cam aceleaşi întrebări, multe dintre ele de-a dreptul stupide, şi a dat aceleaşi răspunsuri. Dacă fuseseră... apropiaţi, dacă îi spusese vreodată ce are de gând să facă (asta i s-a părut cea mai idioată chestie!), dacă mai ştia de vreun caz asemănător în familia ei, dacă observase vreodată că nu ştiu ce şi alte aiureli de-astea.

La sfârşit de tot a fost chemat la o discuţie şi cu securistul uzinei.

Acesta era un tip despre care toată lumea ştia cu ce se ocupa, deşi pe uşa biroului său scria „Arhiva”, iar înăuntru nu era nici un dulap cu dosare sau altceva care să aducă a depozitar de acte, mape ori alte documente. I se ştia până şi gradul, şi mulţi i se adresau chiar aşa, în modul cel mai firesc, cu „tovarăşe maior...” Scund şi rotofei, era tipul perfect de endomorf. Avea o figură veşnic mirată, afişând un aer de om extrem de înţelegător şi tolerant, gata oricând pentru o vorbă bună şi un sfat înţelept.

L-a întrebat nişte chestii cunoscute deja şi la care nu părea deloc interesat să audă până la capăt răspunsul. Cristian se gândea că deja citise procesele verbale încheiate cu ocazia trecerii sale, în ordine ierarhică, pe la cele trei organizaţii de partid şi era poate convins că nu putea afla ceva în plus ori relevant. Nu şi-a notat nimic. De altfel, pe biroul său nu se afla nimic în afară de un calendar cu file şi o poză înrămată cu tovarăşul. Tot ce-i posibil, şi-a zis, să fi avut pitit pe undeva un magnetofon. Nu i-a pus nici o întrebare încuietoare, răuvoitoare ori cu vreun sens abscons. Parcă voia să rămână mai repede singur.

Cam după douăzeci de minute, miorul l-a bătut pe umăr, prieteneşte, şi a zis:

- Şi femeile astea... Cine dracu le-o putea înţelege vreodată?

Şi cu asta întâlnirea lor s-a încheiat.

Cristian a plecat nelămurit. Se aşteptase la cu totul altceva, oricum nu la o întrevedere atât de scurtă şi de-a dreptul anostă, de parcă nu se urmărea să se afle nimic de la el.

Nu după mult timp, un alt lucru avea să-l pună şi mai mult pe gânduri. După trei luni de la revoluţia din ’89, având o treabă la fosta *casă albă*, cum se numeau înainte Consiliile populare judeţene, l-a întâlnit pe holurile sediului actualei puteri democratice la nivel de judeţ pe fostul maior de securitate, proaspăt sereist şi cu un grad mai mare.

S-au oprit la o vorbă, de conjunctură, una-alta, politeţuri, iar la despărţire, Cristian a primit de la el ceva ca un fel de promisiune-avertizare, nici nu a ştiut cum să-i zică.

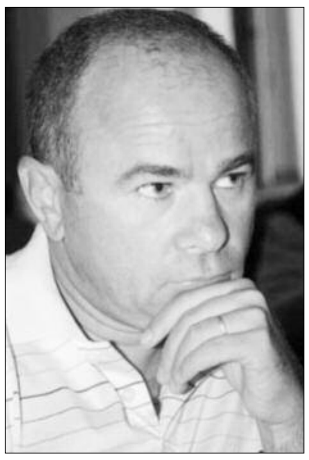
- Domnule Anghel, pentru că ne cunoaştem şi ne-am înţeles bine, vă dau o veste. În câteva zile o să aveţi o surpriză frumoasă.

Chiar dacă ar fi încercat să afle măcar un indiciu, cât de mic, Cristian nu ar fi obţinut nimic de la fostul maior care i-a strâns mâna şi a intrat într-un birou din apropiere.

După o săptămână, Corina avea să revină în ţară, venind direct la fostul ei loc de muncă în fruntea unui convoi de trei camioane pline cu ajutoare umanitare.

Strada Mare. Localizare: prima clădire din intersecţia Străzii Griviţei; clădirea se afla în zona Complex Fortuna (în momentul actual, în colţul din stânga se află Mall Trivale şi în planul din faţă se află Complexul Fortuna). Tip: foto după clişeu (Anii 1970)

Leonid Dragomir

Biblioteca de filosofie

“La început este relaţia”

Această afirmaţie întemeietoare pentru filosofia lui Martin Buber din *Eu şi Tu* (trad. de Ştefan Aug. Doinaş, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1992) nu contrazice precum acel “La început a fost fapta” rostit de Faust, celebrul început al Evangheliei după Ioan: “La început a fost Cuvântul”. Dimpotrivă, nu cred că un teolog creştin ar avea obiecţii de principiu faţă de gândirea cuprinsă în această scurtă carte a autorului evreu, influenţat de curentul hasidic şi implicat în mişcarea sionistă de la începuturile ei vieneze.

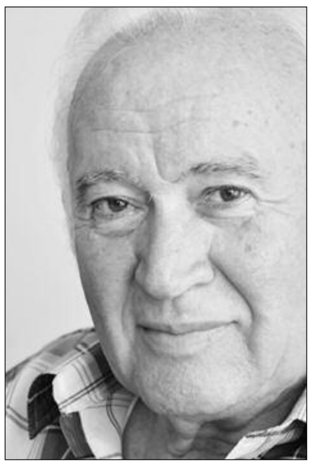
În încercarea de a spune ceva despre capodopera lui Martin Buber – “cristal bine şlefuit”, cum o numeşte Ştefan Aug. Doinaş în *Prefaţa* care este într-adevăr o bună şi necesară introducere în viaţa şi opera acestui gânditor important - voi începe cu ultimul cuvânt din propoziţia citată în titlu: “relaţia”. Opusul său este experienţa, deoarece, consideră Buber, intrarea în relaţie este un act spontan, nemijlocit de ceva anume, al cărui corespondent lingvistic este cuvântul fundamental Eu – Tu. În schimb a face experienţă a ceva presupune o separaţie a Eu-lui de Celălalt, devenit un El, un Acela, astfel încât al doilea cuvânt fundamental este Eu-Acela. Cele două cuvinte fundamentale sunt de fapt două atitudini, două orientări diferite ale omului, ceea ce face ca lumea sa să fie dublă. Cuvintele fundamentale Eu-Tu şi Eu-Acela nu sunt simple vorbe convenţionale, ci poziţii ontologice, căci ele nu spun despre ceva din afara lor, ci “sunt rostite de către fiinţă”. De câte ori dorim să cunoaştem sau să utilizăm ceva, lucruri, valori, idei, persoane stabilim o relaţie de tip Eu – Acela. În schimb relaţia Eu-Tu (formularea este pleonastică, conform celor spuse mai devreme), implică reciprocitate, fie că se referă la viaţa împreună cu natura, cu semenii sau cu fiinţele spirituale. Apropierea nu conduce însă niciodată la indistincţia dintre Eu şi Tu. Termenul cel mai potrivit pentru a o numi este iubirea, dar nu înţeleasă aşa cum se întâmplă de obicei, ca sentiment, ci ca legătură a două unicităţi, a lui Eu şi a lui Tu, pe care sentimentele doar o însoţesc. Doar în iubire, în înţelesul acesta ontologic, nu sentimental, este posibilă egalitatea reală între oameni, ca şi comunicarea sau întrajutorarea. S-ar putea obiecta că iubirea este totuşi o stare excepţională, realizabilă destul de rar şi discontinuu. Martin Buber nu neagă faptul că lumea noastră obişnuită este lumea lui Acela, dar aceasta este rezultatul unei căderi din relaţie (Eu-Tu), care este primordială şi care se petrece mereu, nu doar în Grădina Edenului. Dezvoltarea ontogenetică şi filogenetică ne indică existenţa unui instinct al relaţiei sau a unei matrici sufleteşti, a unui Tu înăscut. Eu apare abia prin acesta, prin Tu, având pretenţia de a se menţine şi de a intra conştient în relaţii Eu-Tu sau de a ieşi din ele, transformându-l astfel pe Tu în Acela şi prin aceasta transformându-se şi pe sine. Căci Eu din cuvântul fundamental Eu-Tu nu este acelaşi cu Eu din cuvântul fundamental Eu-Acela. Avantajele acestei căderi sunt: stabilitatea, coerenţa, predictibilitatea lumii lui Acela, una în care poţi avea încredere. Spre deosebire, lumea lui Tu nu are coerenţă nici în timp, nici în spaţiu, apare şi dispare fără a ne supune controlului voinţei noastre. Însuşi autorul recunoaşte că nu se poate trăi exclusiv într-o astfel de lume şi că omul nu poate supravieţui fără Acela, dar, adaugă el în finalul primei părţi: “cine trăieşte numai cu el, nu este om”.

“La început este relaţia”, adică iubirea, echivalentul Cuvântului care s-a întrupat din iubire pentru oameni al Evangheliei lui Ioan. Diferenţa dintre cele două formulări ţine de timpul verbului a fi, care în Evanghelie apare la trecut (era) iar în Eu şi Tu la prezent (este). Faptul este relevant deoarece, conform lui Buber, singurul prezent real este cel al relaţiei iar ceea ce se cheamă îndeobşte prezent, graniţa dintre trecut şi viitor, este de fapt o inexistenţă, o aparentă oprire a curgerii timpului. “Prezentul, scrie Buber, se naşte numai datorită faptului că Tu devine prezent”. Această prezenţă a lui Tu unui Eu prezent la rândul său cu întreaga sa fiinţă se numeşte întâlnire. Faţă de deplina prezenţă reciprocă a lui Eu şi Tu în întâlnire, în raporturile Eu-Acela nu există decât trecut. Deşi trebuie, pentru a supravieţui, să trăim în trecut, adevărata viaţă este prezentul relaţiei Eu-Tu, al întâlnirii. Un alt nume al Logos-ului este viaţă (“Eu sunt Calea, Adevărul şi Viaţa”, spune Hristos), deci formula “La început este relaţia”, adică iubirea (Cale şi Adevăr totodată), adică viaţa, reprezintă, consider, transpunerea afirmaţiei evanghelice din planul teologic şi chiar cosmologic, în plan ontologic şi antropologic. De altfel, aflăm de la Ştefan Aug. Doinaş , Martin Buber chiar a fost

(continuare în p. 22)

Petru Pistol

Diortosiri

Motto-ul: „ ...că nu este nici o gramă / Din a lumii scrieri toate să nu aibe melodramă” (*Levantul*).

În căutarea învăţătorului

Am citit (şi, uneori, recitit, pentru că sunt texte care mă îmbiau s-o fac, precum texte pe care le mai întâlnisem *alio loco*) volumul *Clasicii noştri: recitiri, evaluări, digresiuni*. Ştefan Ion Ghilimescu. Limes. 2020.

După lectură, nu reuşesc decât – cel mult – să mă poziţionez *esteticeşte*: ce frumos mi-ar sta să ştiu şi eu mai mult decât ştiu despre literatura română!

Autorul comentează efectul presiunii exercitate de leviathanul comunist asupra conştiinţei scriitorimii *clasice*. Preiau vocabula pe care o reclamă titlul volumului, scoasă în relief. Este vorba deci de scriitori consacraţi, nume de notorietate, care au consimţit să parafeze nelegiuitul pact cu puterea.

Lectura mă îndeamnă să fiu fără milă, mai exact: nu despre exerciţiul unui suflet caritabil ar fi vorba aici, ci despre dreptate. Căci inşii aceştia, fără voia lor, devin stimulii nedreptăţii. Ce fac ei însă, fac cu strângere de inimă. O fac pentru că nu vor să-şi vadă opera şi pe ei înşişi osândiţi: *opus igni, auctor patibulis dignus* (N1). Ce să faci atunci? Să-i treci, nume mari cum sunt, pe aceeaşi listă a subvenţiilor la redempţiune, clemenţă, toleranţă, indulgenţă alături de bătrâna aceea aplecată sub povara vreascurilor purtate în spate spre a întreţine focul sub rugul lui Ian Hus, ca Dumnezeu să-i ierte şi ei păcatele? (N2) Şi, culmea!, să vezi cum bătrâna aceea, şi numai pentru că este *proastă,* este iertată, pe când ei... Pe de altă parte, nume mari fiind, că te înfiori să le pronunţi, cum de le-o fi convenit să le negocieze pe ne-nume?

Am nevoie de o conştiinţă lucidă care să mă ferească să alunec în cazuistică ineptă de genul: Greşelile oamenilor mari sunt greşeli pe potrivă. Pe povârnişurile Ceahlăului câte vieţi nu se vor fi pierdut... Atunci, Sadoveanu cum putea să se „irosească” în mizerii mărunte, în găinării de şatră obscură? (N3). De bună seamă, cu o astfel de logică nu reuşeşti decât să înşailezi un cântec de leagăn pentru cei ce dorm.

Caut un loc de referinţă, o autoritate la care să mă raportez, să descifrez *căderea* în plasa nelegiuirii, sacrilegiului. Mă agăţ cu speranţă de un cuvânt: *cădere*, alunecare, căzuţii, poticniţii... şi de un nume: *Ciprian*. Aici este ceea ce caut: *lapsi* lui Ciprian.

Ne aflăm în secolul al III-lea după Hristos. În timpul persecuţiei lui Decius, din 250-251, sub ameninţări şi prigoană căzuseră în apostazie, jertfind zeilor, dezicându-se de credinţa în Hristos, aşa de mulţi creştini, încât, după prigoană, cererea de revenire a cestora în oastea Domnului se cuvenea să fie cântărită cu tact şi înţelepciune. Episcopul Cartaginei, Ciprian, însuma însuşirile pretinse în epocă: „spiritul practic şi administrativ roman, inteligenţa, voinţa dârză, fermitatea şi austeritatea, dar şi îngăduinţa, bunătatea şi dărnicia, înţelegerea corectă şi profundă a situaţiilor, puterea de intuire a consecinţelor” (N4). Sunt însuşiri ale celui ce revendica dreptul de a decide viitoarea stare a acelor *lapsi*, „căzuţii” din credinţa în Dumnezeu. Întrebarea pe care şi-o pune episcopul este cum de a fost posibil ca un număr atât de mare să se dezică, de parcă înrolarea în oastea Domnului ar fi presupus un act de violenţă, de agresiune, nicidecum bună învoire a sufletului, cum de se alerga cu aşa zor pentru a obţine de la autorităţi „adeverinţele”, *libelli*, care consfinţeau apostazia, ca şi cum de ani aşteptaseră ziua aceasta a „eliberării”. În deruta recunoscută în întregul Imperiu, reprimirea în comunitatea creştină a apostaziaţilor devenise o problemă de maximă gravitate. Cuvântul biblic suna aprig: „Nu puteţi bea paharul Domnului şi paharul demonilor. Nu vă puteţi împărtăşi din masa Domnului şi din masa demonilor” (I *Corinteni*, X, 21). Iar cuvântul episcopului, din toată iubirea lui, zice la fel: „Căci cum ar putea să înainteze tămăduirea prin îngăduinţă, dacă însuşi doctorul, în lipsa pocăinţei, va fi blând cu bolile, dacă doar acoperă rana şi nu lasă ca leacurile trebuincioase ale timpului să le şteargă urmele? Aceasta nu înseamnă a îngriji, ci a ucide, de vrem să spunem adevărul” (p.120). Ar mai fi şi *argumentul mulţimii*, pe care preoţii lui Ciprian îl demontează printr-o justă orientare pe verticala adevărului: „Să nu fie încurajaţi de acest fapt, anume că sunt mulţi, ba, dimpotrivă, mai mult să fie apăsaţi chiar de acest lucru: că nu sunt puţini. Pentru micşorarea păcatului nu numărul fără măsură a avut de obicei putere, ci ruşinea, măsura, căinţa, rânduiala, smerenia şi supunerea, apoi faptul de a fi aşteptat judecata în privinţa sa, de a fi suportat hotărârea altuia în privinţa faptei sale” (p.130).

Mult se regăsesc cei despre care cutezăm să vorbim astăzi, aici, în cuvintele lui Ciprian din Cartagina: „Nu este puţin lucru să poţi dobândi ceva, dar este mai mare să poţi păstra ceea ce ai dobândit” (p.68).

Îi putem veni în întâmpinare Sfântului Ciprian cu tot atâtea citate din lumea de azi a celor care au făcut din persecuţie *trofeul* pătimirii şi nu stigmatul acesteia.

Cartea (Ştefan Ion Ghilimescu, *Clasicii ...*) împarte osânda şi graţia în loturi convenabile. O carte care întreţine pe sute de pagini tensiuni ce nu pot fi stinse cu apă de trandafiri.

Citim despre *Comedia „demascării” lui Radu Petrescu* şi mă întreb de ce nu mă revoltă ignominia asta purtată pe coridoarele Universităţii, prin oficinele revistelor, în numele bunilor mei profesori, Universităţii mele ... Dar, culmea e că mă comport asemenea unui spectator care, entuziasmat de modul exemplar în care un actor îşi execută partitura ingrată, în loc să-l fluiere, îl aclamă. Ce mă transpune, ce-i cu starea asta de sublimitate inoportună?

Probabil este vorba despre stil.

Note:

1. „Opera este demnă de foc, iar autorul de furci”, aceasta fiind sentinţa primită de *Hronica românilor şi a mai multor neamuri*, a lui Gheorghe Şincai, din partea Dietei austro-ungare.
2. La vederea căreia Ian Hus exclamă: *O, sancta simplicitas*!
3. Sofismul îi aparţine subsemnatului, P.P.
4. *Sfântul Ciprian, episcopul Cartaginei. Scrisori*. Traducere din limba latină de prof. Ion Diaconescu şi prof. dr. Ovidiu Pop. Bucureşti. Editura Sophia, 2011, p.8.

Viorel Nica

LA OBÂRŞIA PUŢINELOR ZILE FASTE

De o originalitate cu neputinţă de tăgăduit, de o lejeritate remarcabilă, de o profunzime îndeajuns de vădită în diferitele-i planuri, de o fluiditate demnă de apreciat ca atare, de o complexitate pregnantă, ficţiunea *Următoarea poveste* (apărută la Amsterdam în 1991, publicată de Editura Univers în 2004, tradusă degajat şi prefaţată scrupulos de Gheorghe Nicolaescu) de Cees Nooteboom (scriitor olandez, născut în 1933) este o construcţie literară de excepţie, extrem de concentrată, valoroasă prin faptul că se ridică la o cotă artistică, îmbrăcând forma unei evocări tulburătoare, cultivând intenţionat ambiguitatea vibrantă, întreţinută cu multă abilitate, punând în temă, cu răbdare şi subtilitate, o emoţionantă poveste de dragoste, apelând la ironia fină, cât se poate de eficientă, intertextualizând ingenios relevante, adecvate secvenţe din poezia antică de factură erotică (aparţinând unor autori consacraţi, precum Ovidiu sau Horaţiu), din filosofia platonică (bine cunoscută de către personajul principal al cărţii, atât de convins că trecutul clasic e mai actual ca oricând într-o epocă încă neaşezată în matca sa), introducându-l pe cititorul avid de sinuozităţi baroce în labirintul amintirilor savuroase, recurgând la o puzderie de aluzii cu o miză narativă însemnată, îngăduind să fie abordată din mai multe perspective complementare (de fiecare dată suplu interconectate).

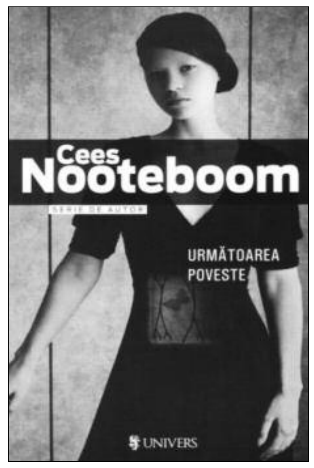
Maturul, credibilul, simpaticul narator Herman Moussert e un fost profesor, de limbi clasice. Fiind concediat, se vede nevoit să-şi câştige pâinea cea de toate zilele „scriind ghiduri turistice”, e „apăsat de datorii” umilitoare, râvneşte să atingă „simplitatea rafinată”, se consideră „obedient” (evident mai mult de nevoie decât de voie), nu-i câtuşi de puţin interesat ori preocupat de tehnica în vogă, pe care o consideră nici mai mult, nici mai puţin decât o banală „prelungire a corpului, cu urmări imprevizibile” (de nu cumva chiar pandorice câteodată), e încredinţat că „spaţiul e destinul nostru” (aidoma unui a priori kantian), pretinde că-i „un om al trecutului”, care nu-şi prea găseşte locul într-un prezent accelerat frenetic, obsedat de acţiune, investiţie, rentabilitate şi de tot ce se află la antipodul contemplaţiei senine, intens asumate, are momente – de bună seamă jenante, de-a dreptul penibile – când se crede „deposedat de propria” „existenţă fără a primi alta la schimb”, nu poate plânge defel nici măcar „în clipele când de obicei se plânge”, dar lăcrimează „la kitsch”, „la tot ce a născocit vulgul sentimental” spre a nu se plictisi şi, mai cu seamă, spre a-şi umple, cât de repede, enormul gol sufletesc. Cu toate că-i din Amsterdam, concediatul, marginalul, declasatul personaj se pomeneşte – more phantastico – „culcat într-o cameră din Lisabona”, nu-i „apăsat de griji” mistuitoare, îşi află „cu adevărat un reazem” în Biblie (în care vede într-o mult mai mare măsură o posibilitate de desfătare literară decât o experienţă veritabilă a dejà-vu-ului”, a veşnicei reîntoarceri, a ciclicităţii acaparante, manifestă „un dispreţ profund” faţă de orice „plicticos şi eterogen club alcătuit din automate uniformizate”, lipsite de capacitatea de a se diferenţia sau de a-şi pune în valoare specificul substanţial, crede ca seamănă cu Socrate prin fizicu-i dizgraţios, dar şi prin dorinţa-i de a-i lua la întrebări pe ceilalţi, schimbându-le liniştea în nelinişte, obligându-i să-şi recunoască limitele inerente, să reflecteze asupra condiţiei umane, să se mire şi să se interogheze cât mai des cu putinţă. Cu voluptate îşi aduce el unul aminte că, în urmă cu două decenii, pe vremea când predase latina şi greaca la Lisabona, o cunoscuse pe Maria Zeinstra, „profesoara de biologie la acelaşi gimnaziu unde preda şi soţul ei, Arend Herfst”, care, chit că era profesor de educaţie fizică, „întreţinea o relaţie” erotică, vinovată, cu Lisa d’India, o elevă frumoasă, supradotată, energică, hipersensibilă, cu câteva fire albe – semnul mirific al distincţiei sale – în păru-i negru ca abanosul. Îndrăgostindu-se treptat de superba-i colegă de cancelarie, magistrul pătimaş intrase pe făgaşul „celor mai faste zile ale sale” (din anul de graţie 1954), avusese impresia că oamenii pe care-i vedea „la lumina zilei păreau că trăiesc în lumea somnului”, rămăsese „fără replică” în faţa unor argumente ale ei, se simţise fericit în prezenţa-i tonică, radioasă, fermecătoare, pălise sfios „în spatele pletelor ei roşii, fluturate de vânt”, îi admirase capacitatea de a întruchipa „o libertate provocatoare”, de a ţine lecţii „fantastice”, coerente, bine dozate, bogate în informaţii ştiinţifice, de o pertinenţă indubitabilă, înţelesese că timpul putea fi accelerat (atunci când trecea prin sita emoţiilor năvalnice), pricepuse că şi iubita lui putea fi vulnerabilă (în măsura în care se credea menită să slujească ştiinţa care, din punctul lui de vedere nu putea să dea rezolvare elegantă tuturor problemelor umane), se asigurase că eul e „fluid” (după cum o dovedea versatilul poet Pessoa, prezent în evocarea sa în calitate de fiinţă proteică, metamorfozabilă), îi permisese să-i asiste lecţia despre Metamorfozele lui Ovidiu, a simţit că se afla „pentru prima oară în viaţă în preajma a ceva asemănător iubirii”, a sesizat bucuros că prietena lui formidabilă, îndrăzneaţă, deosebit de simţitoare „se număra printre oamenii liberi, considerând asta ca pe un lucru de la sine înţeles”, neşovăind să sfideze convenţiile stupide, prejudecăţile greţoase, preconcepţiile leneşe (de care nu duceau lipsă mulţi dintre contemporanii săi). Ca unul care îşi continuase, cu multă plăcere „pelerinajul la obârşia acestor zile” faste, de o neasemuită împlinire erotică, se străduise să îşi aducă aminte de suava, gingaşa, exuberanta imagine a iubitei, de vorbele îmbietoare şi de ideile incitante pe care le schimbase cu ea pe parcursul unor conversaţii fructuoase, elastice, antrenante, refăcuse în mintea sa atmosfera stimulativă de care avusese parte în compania singurei femei iubite cu adevărat fără a se simţi vinovat de adulter, fără a avea sentimentul imixţiunii inoportune în viaţa unui cuplu aflat în dificultate maritală, fără a-şi împovăra conştiinţa într-o manieră insuportabilă, meditase asupra rolului catalitic, dezmărginitor, înviorător pe care îl avusese iubirea în existenţa lui în toiul tinereţii debusolate, risipitoare, încă neacomodate cu lumea vexantă.

Călătorind pe un vapor, naratorul-personaj putuse contempla îndelung oceanul minunat, era bucuros fiindcă a scăpat de tirania reperelor de pe uscat, se afundase în liniştea absorbitoare, făcuse cunoştinţă cu amabilul părinte Fermi ce îi mărturisise, cu o franchete debordantă, specifică oamenilor ce nu mai au nimic de ascuns, că în confesional se simţea ca „o cârpă întinsă pe jos pe care cei ce veneau o foloseau ca să-şi curețe vieţile” mai mult sau mai puţin păcătoase, se familiarizase cu cerul nocturn, plin de stele adeseori sclipitoare, reflectase asupra faptului că „numele nu apar decât atâta timp cât ceva are viaţă” cu adevărat, pretinzând să fie numită într-un fel ori într-altul în funcţie de tendinţa ei de specificare. În aceeaşi calitate de homo viator avusese ocazia să-l cunoască îndeaproape pe fricosul profesor Deng graţie căruia putuse compara mitologia greco-romană cu cea chineză, înţelesese că „nici o mitologie nu avea vreodată destule nume pentru a le boteza pe toate”. Într-o zi frumoasă îşi amintise, cu o bucurie înteţită, de lecţia în care, pornind de la Phaidonul lui Platon, le vorbise elevilor despre nemurirea sufletului, îngăduindu-şi să se identifice cu Socrate aflat în pragul morţii, cu acel Socrate care-i „o parte a eternei confuzii din civilizaţia Occidentului” prea preocupat de sine, într-o exagerată măsură încredinţat că-i menit să conducă întreaga lume către un viitor prosper şi civilizat. Cu multă plăcere, însă şi cu o anumită stânjenire îşi adusese aminte mai apoi de amanta lui ce-l vizitase acasă, onorându-l din plin cu felul ei de a fi darnic, expansiv. Între amintirile-i preţioase, chit că nu la fel de plăcute, figura şi aceea a teribilei confruntări cu Ared Herfst care, aflând că-i pusese coarne, că-i sedusese nevasta, îl molestase straşnic, iscându-şi concedierea (concediere de care avusese parte şi cel molestat). În toiul călătoriei iniţiatice, dezmărginitoare se încredinţase că „lumea nu face altceva decât să se autociteze”, să se repete la nesfârşit, se crezuse prins „într-un joc al destinului” alături de ceilalţi călători, prin mijlocirea cărora se descoperise pe sine ca fiinţă aparte, inconfundabilă, căzuse pradă unei euforii inexplicabile, ascultase, cu nesaţ, savuroasele poveşti ale celorlalţi, născocite parcă anume pentru sine, s-a visat „pentru ultima oară în patul” „din Amsterdam” tocmai când vaporu-i plutea pe Amazon, experienţiase fericitul „sentiment apoteotic”, remarcase că orice povestitor avea „un chip al împlinirii” de care se folosea spre a face un cât mai intens act de prezenţă printre semenii săi, s-a imaginat murind, „părtaş al celor mai fantastice metamorfoze”, întâlnind postum „chipul celui mai drag Criton” al său, mai precis spus al tinerei fete (Lisa d’India) ce-i fusese cândva elevă favorită şi căreia îi adresase, în cele din urmă această „poveste” cu intenţia de a o asculta şi de a o transmite mai departe celor dispuşi să o asculte şi să îi savureze mesajul celor povestite.

Fluidizat in extremis, înzestrat cu o fabulaţie sinuoasă, saturat de imagini evanescente, de reprezentări incitante, de topos-uri preţioase, de intertexte notabile, de-un lirism proteic, consistent, impregnat de o neobosită libido narrandi, miniromanul *Het volgende Verhaal* de Cees Nooteboom este o scriere ficţională de referinţă în amplul peisaj al prozei contemporane. Pe oricare dintre meridianele sale estetice, romancierul olandez de sorginte cosmopolită lasă să se înţeleagă că „este prea inteligent, prea sofisticat, prea abil în a crea marea iluzie a realismului” (după cum observă scriitorul sud-african J.M.Coetzee), că intenţionează să-i confere operei sale o puternică notă emblematică, făcând apel la simboluri variate întru comunicarea bucuriei de a trăi mai degrabă în adâncime decât la suprafaţă, de a intra în rezonanţă cu ceea ce se află dincolo de aparenţele terne, plate, anecdotice, de a transfigura datele brute ale unui real nu de puţine ori dezgustător, fad, amorf, că-i dispus într-o foarte mare măsură să exploreze acele regiuni ale fiinţei umane mai puţin explorate ori încă neexplorate îndeajuns, să contribuie la elaborarea unei hărţi abisale de-o complexitate vibrândă, că-i hotărât să păşească pe tărâmul artei adevărate, ce, ţinându-se departe de orice compromis dezonorant, îşi dă silinţa să perceapă ceea ce-i realmente relevant pentru condiţia umană dintr-o perspectivă cât mai suplă şi mai nuanţată, străduindu-se din răsputeri să evite ponciful greţos ori schematismul grosolan, că-şi concepe scrisul atent, îngrijit, scrupulos, ca pe un veritabil act de transmutaţie spirituală, graţie căruia îndrăzneşte să se ridice la înălţimea celor mai îndrăzneţe aspiraţii, să acceadă la mult râvnita împlinire de sine prin îndârjita, neîntrerupta, efervescenta, tensionata apropiere de Celălalt.

Strada Mare. În stânga imaginii este în prezent complexul Fortuna, în dreapta imaginii se vede Catedrala Sf. Gheorghe, în varianta veche, şi în centrul imaginii se pot vedea Piaţa şi Hala de carne. Foto după clişeu. (1970)

”Am receptat literele ca pe un cod pe care dacă îl stăpîneai te scotea din lumea concretă din jur, te plasa într-o idealitate, într-un univers care nu era la îndemîna tuturor”

ADRIAN ALUI GHEORGHE în dialog cu LUCIA NEGOIȚĂ

Primii mentori (mi-) au fost cărțile. Nu știu de unde a apărut foamea de a citi, literele m-au fascinat de la prima silabisire. Am receptat literele ca pe un cod pe care dacă îl stăpîneai te scotea din lumea concretă din jur, te plasa într-o idealitate, într-un univers care nu era la îndemîna tuturor.

- *Stimate Adrian Alui Gheorghe, am proiectat prezența dumneavoastră în ținutul fabulos al locului de naștere, pe care l-am cunoscut mai mult din cărți. Ce v-a dăruit aceasta legătură cu obârșia? Ce rol au avut părinții? De unde a venit puterea de a trece pragurile vieții, cu câte o carte... în mână?*

- Copilăriile au, toate, ceva fericit în ele. Inconștiența probabil și o apropiere de ”spațiul” părăsit odată cu nașterea. Pentru că pe lumea asta venim de undeva, dintr-un ”paradis presimțit”, copilăria mai păstrează aburii paradisului din care am fost izgoniți. Sau din care am plecat voluntar? Sau din care am fost ademeniți de părinți? Mai este de reflectat, de stabilit asta. Nu erau vremuri prea fericite în anul în care m-am născut, în 1958, mai tîrziu am conștientizat asta. Lumea era traumatizată de un război mondial, abia încheiat, morții încă erau răni vii în familii. Apoi a venit nenorocitul de sistem comunist, care a atacat structural societatea, individualitatea, proprietatea. Părinții (se) luptau cu istoria, erau deposedați de pămînt, de uneltele de lucru, le erau atacate credința, valorile tradiționale, erau hăituiți de leprele satului/statului erijate în ”noua ordine socială/socialistă”. Spuneam cîndva că nouă nu ni s-a dat copilărie la naștere, ne-am născut în familii triste, în vremuri în care frica ne/ le era inoculată în fiecare fibră. M-am născut într-o lume plină de interdicții, de altfel. Pe acest fond, tatăl meu are neinspirația să moară, cînd eu aveam vreo doisprezece ani doar, de ”inimă rea” și datorită cîtorva zeci de schije rămase pe tot trupul, de pe Frontul de Est. De aici înainte copilăria s-a retras în cochilia memoriei. Abrupt. Despre ”fabulosul” locurilor natale? După ce m-am îndepărtat de locurile copilăriei, am realizat cîte ceva din nuanțele acestui ”fabulos topos”. Am crescut la doi kilometri de casa lui Ion Creangă, noi copiii ne jucam de-a mijoarca pe prispa de lut și în cotloanele din spatela casei, la Cetatea Neamțului rostogoleam bolovani de pe ziduri, ca să ne respingem inamicii închipuiți. Apoi mănăstirile din jur erau prilej de călătorii lungi, de întîlniri în care se oficiau lucruri care mă atrăgeau prin faptul că ocultau realitatea. Voi dezvolta cîndva, poate, în vreun text coerent acea perioadă. Cred, în același timp, că locul nașterii te marchează decisiv. Ca și limba în care te naști ca scriitor.

- *Liceul și apoi studenția rămân etape de viață importante în viața unui om. Spuneți-mi câteva "neuitări" ale fiecărei dintre aceste etape de viață. Veți începe cu mentorii?*

- Primii mentori (mi-) au fost cărțile. Nu știu de unde a apărut foamea de a citi, literele m-au fascinat de la prima silabisire. Am receptat literele ca pe un cod pe care dacă îl stăpîneai te scotea din lumea concretă din jur, te plasa într-o idealitate, într-un univers care nu era la îndemîna tuturor. Transcenderea realității imediate a fost o chestiune intuitivă, un fel de a fi ”cu capul în nori”, dar cu picioarele înfipte pînă la genunchi în mîzga realității. Da, sună bine: liceul, apoi studenția...! Asta ar fi ordinea firească, dar la mine nu a fost așa. În clasa a VIII-a eram decis să urmez cursurile Seminarului Teologic de la Mănăstirea Neamț, dar fiindcă eram comandantul unității de pionieri, nu mi s-a permis acest lucru, să o iau pe calea ”obscurantismului” adică, ca să nu dau un exemplu prost celorlalți pionieri. Așa că am urmat o cale proprie, cu o școală profesională, cu munca în fabrică, apoi în minele de cărbuni, la Petrila și Lonea, cu armată făcută la termen prelung etc. Dar a fost și perioada în care aveam ambiția să citesc o carte pe zi. Apoi am recuperat rapid traseul instituțional-educațional, liceu, facultate de litere la Iași, cu un doctorat mai apoi, datorat onorantei relații magistru-discipol, pe care am avut-o cu unul dintre cei mai autentici cărturari români postbelici, Petru Ursache. Cînd îi duc o candelă în Cimitirul Eternitatea din Iași, continui, de fapt, dialogurile începute încă de la primul examen din studenție. Mi-a rămas, în multe privințe, model.

- *Despre prietenia cu Aurel Dumitrașcu aș vrea să vorbiți. A rămas una dintre puținele legende ale literaturii ultimelor decenii. Cum a fost această rară legătură?*

- Absența lui Aurel Dumitrașcu îmi este o prezență continuă, dacă pot să spun așa ceva. Niciodată morții mei nu au murit de tot, ceva însemnat a rămas din ei în lume. Moartea e o transcendere, nu un capăt. Prietenia noastră, frăția noastră, a/au continuat și după moartea lui Aurel. Multă vreme, poate chiar și acum, cînd fac ceva, cînd spun ceva, cînd ies în public cu ”o atitudine”, cu un text, mă întreb care ar fi reacția lui Aurel. Prietenia e, într-o primă instanță, educație prin modele, nu are niciun scop, nu are deconturi de etapă. În același timp am fost atent ca paginile pe care i le-am publicat postum să îl reprezinte, să nu se adune ca material ”de istorie literară”, deseori parazitar cu ceea ce are valabil un scriitor. Și e vorba de cinci cărți de poeme inedite și de opt antologii, de trei ediții ale jurnalului, ”Carnete maro”, care adună cîteva mii de pagini de manuscris, de corespondența noastră încrucișată, care s-a constituit în romanul-epistolar ”Frig”...! I-am ”împroprietărit” memoria cu un nume de stradă în Piatra Neamț, este cetățean de onoare post-mortem, un concurs național de debut în volum îi poartă numele. Dar Aurel Dumitrașcu ”scrie” în continuare, îi va mai apărea, în scurt timp, o carte de poeme inedite, cu nimic mai prejos decît cele publicate deja. S-a ocupat de asta fiul meu, Vlad, care a citit manuscrisele cu sensibilitatea generației lui. Și Aurel Dumitrașcu a rezistat lecturii, a sporit chiar.

- *Piatra Neamț rămâne orașul emblemă al Bibliotecii G. T. Kirileanu. V-ați pus pecetea într-o activitate care a readus discuția despre carte, despre demnitate, despre un înaintaș care a intrat în istoria literară. Și totuși, după foarte multe dovezi de fidelitate și dăruire pe care le-ați acumulat, în urma cu câțiva ani, vi s-a a făcut o nedreptate strigătoare la cer? Cum s-a întâmplat?*

- O carte, ”Supraviețuitor în România lor”, apărută anul trecut, adună probele acestei povești cu tot ce poate să însemne ticăloșia mai ales în comunitățile mici, unde orgoliile și invidiile cresc invers proporțional. Din cartea asta puteți afla ce pot face, cînd se adună, mizerabilismul politicului cu autorlîcul local, scriitori chiar membri ai Uniunii Scriitorilor din România au pus umărul temeinic la dărîmarea confratelui care făcea treabă. În același timp, cartea este o trecere în revistă a gesturilor de solidaritate, exemplare, din partea multor personalități culturale naționale, începînd cu Nicolae Manolescu, Ana Blandiana,

Mircea Cărtărescu, Varujan Vosganian, Matei Vişniec, Răzvan Voncu, Gabriel Chifu, Nichita Danilov, Lucian Vasiliu, Marta Petreu, Traian Ştef, Ioan Moldovan, Aurel Pantea ş.a. Am avut parte de o petiţie naţională de solidaritate iniţiată de Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România, cu multe sute de semnături, în Piatra Neamţ a fost un miting local ”al cititorilor tineri”, au fost luări de poziţie pe facebook, în reviste de cultură, în presa locală. Am adunat toate acestea în ceea ce s-ar numi un studiu de caz despre abuzurile posibile în societatea noastră. Din punct de vedere juridic am cîştigat, evident, procesul cu Consiliul Judeţean Neamţ, din păcate cei de acolo s-au folosit de toate tertipurile ca să amîne punerea în aplicare a deciziei justiţiei. În România este posibil şi acest lucru. Într-o gubernie (şi zona Neamţ este o gubernie!) nu profesionalismul primează, ci bunul plac, nu meritocraţia, ci abuzul.

- *Trebuia să mergeţi la un post în diplomaţie, director adjunct la Institutul Cultural Român de la Praga, după cum a scris presa. Constat că nici asta nu s-a întîmplat...*

- Am cîştigat un concurs de proiecte pentru acest post, am fost avizat de Senatul României, am făcut pregătirea specifică, de cîteva luni, la Ministerul de Externe, după care acelaşi minister, păstorit la acea vreme de Teodor Meleşcanu, mi-a zădărnicit plecarea la post printr-o manevră absolut incredibilă, de ”noaptea minţii”. M-am adresat Administraţiei Prezidenţiale pentru soluţionarea situaţiei, dar lucrurile trenează în ritmul ”pas cu pas”.

- *Vocea dumneavoastră s-a făcut auzită mai puternic în spaţiul public. O carte de dialoguri cu Magda Ursache, ”Supravieţuiri în post-moralia”, a arătat că trebuie să ţinem cont de puterea cuvintelor. Aşa este ?*

- Magda Ursache este un fenomen, are memorie, are verb, are atitudine. Un dialog cu ea a fost un bun prilej de a trece societatea noastră post-revoluţionară pe sub furcile caudine ale moralităţii, multe persoane şi personaje au rămas bine zgîlţîite după. Magdei Ursache trebuie să îi trecem în cont, în afară de opera proprie, spectaculoasă, ordonarea operei fabuloase a lui Petru Ursache şi trebuie să recunoaştem că puţine cupluri din cultura română şi-au întemeiat con-existenţa pe aşa solid suport cultural. Da, cuvintele au puterea şi forma şi culoarea pe care le-o imprimăm. Acelaşi cuvînt, stea de exemplu, are altă greutate, alt înţeles, alt gust şi altă formă la Eminescu, la Arghezi, la Nichita sau la Blaga. Scriitorii mari îşi pun amprenta pe cuvintele pe care le folosesc, ceilalţi scriitori sunt vorbiţi de limba pe care o folosesc.

- *Ce satisfacţii v-a dat proza? Au fost opinii superlative în cazul ultimelor romane...? Ce nu s-a spus despre revoluţie, ca sa pun o întrebare de om serios?*

- Scriu proză dintr-un prea plin de poveşti pe care îl am în minte. Am mai spus-o glumind oarecum, că scriu poveştile pe care aş fi vrut să le fi citit scrise de altcineva, dar fiindcă nu le-am găsit, le-am scris eu. Satisfacţii? Romanul ”Urma” e la faza scenariului de film care îşi caută un regizor, romanul ”Laika”, care este o distopie despre ”revoluţia română”, a luat Premiul Uniunii Scriitorilor pentru anul 2015 şi a fost tradus în Macedonia, romanul ”Luna Zadar” a avut un tiraj bun pentru vremurile astea, cartea de proză scurtă ”Zuzwang sau strada cu o singură ieşire” a avut parte de critică multă şi foarte pozitivă. Toate aceste cărţi au apărut la Editura ”Polirom”, una dintre puţinele din România care îşi respectă autorii. Am avut parte de cel mai bun redactor de carte din România, e vorba de Mădălina Ghiu. Şi acestea au fost satisfacţii. Ce nu s-a spus despre revoluţie? Dacă ”a fost sau nu a fost”, vorba unui film de succes.

- *Cum receptaţi statutul scriitorului în lumea de azi? Care este starea scriitorului român în cultura română?*

- Am să răspund cu un text din volumul ”Comunitatea artistică”, care mi-a apărut, de cîteva zile, la Editura ”Junimea”: ”Am ajuns la poezie/ când poezia/ era pusă să îşi scrie/ cu sânge propriul act de deces/ (eventual cu stil,/ eventual recunoscându-şi eşecul)/ m-am născut într-o literatură/ care e un fel de mamă/ care-şi sufocă pruncii la naştere,/ cu perna,/ pentru că nu are cu ce să îi crească.” Întrebarea dumneavoastră ar putea dezvolta un întreg dialog, altul, la temă. Nu mai detaliez acum.

- *A fost ziua dumneavoastră de curând. Sunteţi Rac. Cum a fost aniversarea acestui an?*

- Nu adun anii, îi pun deoparte. Momentele aniversare ne fac să ne gîndim la ce datorii mai avem pe lumea asta. Fiindcă suntem datori şi trebuie să plătim pentru tot ceea ce am primit special în viaţă, pentru tot ce ne-a bucurat. Fiecare pagină izbutită pe care o scriu face parte din achitarea acestei îndatoriri/ îndatorări/ creditări celeste. Fiecare om plăteşte în felul lui, nimeni nu pleacă de aici pînă nu achită. Doar cei care nu se bucură de lumea asta, de viaţa asta, nu au ce plăti. Ei trec pur şi simplu, nu lasă semne.

- *Ce înseamnă pentru dumneavoastră poezia? Nu e o întrebare obligatorie, o auzim des, dar ... tot poeţii ştiu cheia ei.*

- Poezia este viaţa de a doua zi, cred. Dar încă mai reflectez la asta.

Bucureşti – Piatra Neamţ, 12-16 iulie 2020

Scriu proză dintr-un prea plin de poveşti pe care îl am în minte. Am mai spus-o glumind oarecum, că scriu poveştile pe care aş fi vrut să le fi citit scrise de altcineva, dar fiindcă nu le-am găsit, le-am scris eu.

Un poem de Adrian ALUI GHEORGHE

Fereastra

Astăzi, meşterul mi-a spus
nu e nicio afacere să repari geamul acesta
fereastra aceasta
carii au rupt spornic din lemn
geamul are o mulţime de pete
care nu ies
cu detergenţi
am încercat să răzuim
nimic, nu iese,
e ciudat, orice sticlă se eliberează de memorie
dacă pui puţin detergent
numai că această fereastră
e din alt veac
probabil că timpul lasă dîre
ca balele de melc
pe frunza de mentă,
ar trebui schimbată fereastra cu totul,
a mai spus meşterul
scoţînd cu unghia aşchii din pervaz
ca nişte oase becisnice
de peşte.

Prin fereastra aceasta
mama mea l-a văzut pe tatăl meu
plecînd să lupte în război
împotriva ruşilor
împotriva nemţilor
apoi l-a văzut întorcîndu-se cu capul plecat
pierduse cel de-al doilea război mondial
şi în loc de medalii
îi zornăiau în trup cîteva zeci de schije
e greu să crezi că un părinte poate
să piardă vreun război;

prin fereastra aceasta mama mea l-a văzut
pe tatăl meu plecînd să aducă acasă
pe moaşa comunală
ca să poată să nască rînd pe rînd
cinci copii:
iubirea lasă semne adînci
ca obuzul care rupe carnea lunii;

prin fereastra aceasta
mama mea l-a văzut pe tatăl meu
întorcîndu-se cu capul plecat
după ce predase pămîntul familiei
cooperativei agricole de producţie
toate rănile pămîntului
toate fructele amare
le transferase în inimă,
acolo rădăcinile au continuat
să rodească;

prin fereastra aceasta
mama mea l-a văzut pe tatăl meu
plecînd să moară
era cel mai direct mod de exprimare
al unui om care se născuse înfrînt;

prin fereastra aceasta au intrat în casă
somnul care nu aducea odihnă
iubirea care nu aducea pace
anotimpurile în devălmăşie
a intrat, pe furiş, pustiul
a intrat, pe furiş, Dumnezeu.

De asta, zic meşterului:
teamă mi-e că dacă am face ţăndări
fereastra
să nu se spargă în bucăţi
chiar universul.

Piatra Neamţ, 28 august 2020

Dumitru Velea

CONVOI SPRE BABILON

Steagul de pe munte

Omul a obosit. Este mai bătrân ca
muntele; mâna abia o mai ridică
pentru a decide soarta celor din vale –

unii aşteaptă să-i vadă lumina
răsfrântă din palmă,
alţii se înfioară de umbra-i
întinsă rece pe frunţi.

Omul se sprijină în toiagul mai bătrân
decât el; picioarele îi tremură. Cei doi
însoţitori îl aşază pe-o piatră –

ei îi ridică mâinile spre soarele
ce se trage sub pleoapa nopţii,
dar cine, Doamne, i le coboară
ca semn pentru ceilalţi?

Nu se mai ştie de-i om. Cu braţele întinse
de cei doi, ca şi cum ar fi pe-o cruce,
l-a prins asfinţitul soarelui –

unii îi simt răsufletul cum îi umple
ca o ploaie de foc,
ceilalţi se zbat sub umbra mâinii,
până li se întunecă ochii
şi îi cuprinde frigul.

Corturile de safir văzute de Xerxes

- Pe firul apelor trec corturile
de purpură albită de soare şi vânt –
unde se duc, nimeni nu ştie,
de unde vin, demult s-a uitat.

Strada Mare, 1970. În stânga imaginii, în prezent este complexul Fortuna, în dreapta imaginii se vede Catedrala Sf. Gheorghe, în varianta veche. În centrul imaginii, în fundal, se pot vedea piaţa şi hala de carne. Fotografie după clişeu.

Trec corturile printre popoarele mele,
din cetăţile mele au ieşit,
se ţin după pomii bătrâni,
după fântânile cu cumpănă din vale.

Nu calcă pe Calea Regală,
doar pe poteci nebătute de nimeni,
trec printre munte şi mare,
în palatele faraonului intră ca apa,

ca focul iscat dintr-o scânteie se-ntind,
nimeni nu ştie când vin şi când pleacă,
marea în faţă li se desface,
pomii aprinşi din senin le cheamă.

Corturile de purpură ca safirul
lasă în urmă o dâră de litere,
marea se umple de sare
şi pământul scoate tot sare,

sudoarea frunţii e plină de sare,
şi lacrima plesneşte de sare,
şirul de corturi o întinde pe faţă
şi noaptea o varsă-n Marea Moartă.

Corturile se duc şi vin peste mare
pe-un pod mai subţire ca lama săbiei,
unul de altul se ţin prin văzduh
cu altele pe de lături ca aripi.

De pe podul de vase între ţărmuri legat,
cu soarele în Carul de aur,
cu toată Asia în spate, eu, Împăratul Xerxes,
întreb: „Unde se duc corturile de purpură?”

şi nu-i nimeni să-mi spună,
nici bătrânul Artabanos nu mă aude,
armatele mele mărşăluiesc pe podul de vase
şi fiecare visează la podul Djinvat.

Râul de sub casă

Cu sfoara în mână, bătrânul
măsoară pereţii locuinţei
pe care mi-o lasă moştenire.

De sub pragul ei izvorăşte un râu.

La măsurarea zidului de la răsărit,
mă trece prin apă până la glezne;
la cel de la miazănoapte,
mă trece prin apă până la genunchi;
la cel de la apus,
mă trece prin apă până la piept;
la cel de la miazăzi,
prin apă trebuie să înot.

Valul mă poartă în locuinţă,
ca şi cum sfoara de măsurat
m-ar trage înauntru.

Sfoara de in s-a-nfăşurat pe mine,
îmi ia măsurile, prin apă,
astfel mi se dă partea.

Convoi spre Babilon

Printre ziduri muntoase mărşăluiau
cu picioarele pline de sânge
spre Babilon;

doi câte doi, cu stâlpi de aramă pe umeri
şi-n mâini cu vase de aur,
cu cuţite de argint şi cu unelte de aramă;

căpetenia străjerilor cu ligheanul de aur pe cap
juca chilabaua
şi cei cu potire de aur,
cu ceşti şi pahare de argint legate de gât
ţineau, în spate, rustemul;

bucăţi de aramă din coperişul stâlpilor
şi rodii fără număr din împrejurul lor
străluceu pe umerii celor de pe urmă,
orbiţi de praf şi asurziţi de zgomotul metalelor
şi de chiotele gurilor răguşite.

Şi-n urma lor, în funiile corturilor, veneau crispaţi
cei goi, visând la legătura ce n-apucaseră s-o ia.

Piatra se umflă de-o parte şi alta a strâmtorii,
muntele creşte, umple tot spaţiul, întunecă cerul;
din creştetele oamenilor şi din munte ies flăcări,
piatra se prăvale cu trosnet
şi împrăştie întunericul, despărţind zgura de metal.

Prin muntele de foc, cei din funii au văzut
mărşăluind spre ei:
stâlpi de aramă, doi câte doi, aprinşi,
vase de aur, cuţite de argint
şi unelte de aramă aprinse;

potire de aur, cești şi pahare de argint,
bucăţi de aramă din coperişul stâlpilor
şi rodii fără de număr, toate aprinse

şi-n faţa tuturora, săltând, ligheanul de aur,
purtătorul cărţii de foc.

De teamă, ca şi cum n-ar fi fost în funii,
cei goi au luat-o la fugă, voind să scape de scrum,
dar fără să ştie, că fiecare căra în funii
câte o piatră de foc,
că de fiecare se prinsese
câte o filă de carte –

Se povestea de către ultimul ajuns între noi.

Vântul şi pietrele muntelui

Vântul înfioară veşmintele femeilor pe străzi,
deşi ele cred că privirile aprinse-ale bărbaţilor;

vântul întinde aripile păsările să zboare,
deşi ele simt cum aerul le poartă pe sub nori;

vântul mută picioarele oamenilor pe drumuri,
deşi ei cred că mersul le stă în puteri
şi că între un pas şi altul nu este nicio contradicţie;

vântul împinge apele dintr-o parte într-alta,
deşi ele cred că albiile li s-au schimbat;

vântul răvăşeşte urmele lăsate noaptea-n nisip,
deşi eşarfa găsită în zori e semn că
dansatoarea înnebunise sub stele;

vântul înalţă şi năruie templele, piatră cu piatră,
deşi cioplitorii le aşează în ziduri
după firul cu plumb şi bula de aer;

vântul împrăştie cuvintele, sau le strânge în fraze
ce fac să reziste zidurile lumii,
deşi se văd cum limbile singure se mişcă;

vântul trece şi-mi ia cuvintele din gură,
de vuietul înspăimântător mă ascund ân stâncă:
doar un spate de-aramă, am văzut, în mijlocul vântului,
ţinând laolaltă pietrele muntelui.

Despre forme

Piatra are trei forme:
o formă pentru vii,
o formă pentru morţi
şi-o formă pentru mâna ce-o pune în zid.

Viii şi morţii au câte două forme,
date de faptul că unii uită
şi alţii nu uită nimic.

Numai zidarul are o singură formă,
din care
nu se vede decât zidul.

Castelanul Eugen Pelin

L-am cunoscut în 1972, eram încă elev. Atunci, Eugen Pelin, scriitorul complex de mai târziu, era tânăr ofiţer şi frecventa cenaclul literar Liviu Rebreanu împreună cu alţi ofiţeri. Pentru mine, militarii aceştia mi se păreau prezenţe insolite, greu de asociat cu literatura! Eram adolescent şi nu aveam habar că literatura română are mulţi scriitori „belicoşi"! „Ofiţerii" (aşa le spuneam în sinea noastră de civili) scriau poezie patriotică de bună calitate, neangajată politic, poezie de dragoste, povestiri şi nuvele memorabile, multe remarcate de criticul Sergiu I. Nicolăescu, care, dincolo de orice resentimente antume şi postume, avea simţul valorii. „Civilii ne-am împrietenit repede cu „militarii"şi am cultivat prietenia şi în viaţa de toate zilele. Cum era de aşteptat, nucleul dur al cenaclului, alcătuit din dinozaurii proletcultuşti, a încercat să-i controleze pe militari, prin luările de cuvânt, şi să-i despartă de „civili" – vârful de lance a fost, evident, informatorul „Dobrescu"! În 1984, Eugen a trebuit să plece la Bucureşti, unde a absolvit Facultatea de filologie. Publică poezie în marile reviste de cultură (Argeş, Convorbiri literare, Familia, Tomis, Flacăra, Viaţa militară), debutează cu un volum de poezie în 1982 şi cu proză scurtă în 1989. După 1990, scrie şi publică multe volume de poezie, proză, proză autobiografică, editează şi îngrijeşte ediţii de specialitate militară, o migăloasă întreprindere de restituire a unor personalităţi de patrimoniu istoric. Aproape 20 de ani a colaborat constant cu Radio România Actualităţi.

Poetul Eugen Pelin a rămas un tradiţionalist, inedit în expresie, locuit de efigiile pământului, precreştine şi creştine, ale satului românesc, fără tuşe facile şi truisme păguboase. Consistentul volum de poeme „Castelanii", ilustrat de pictorul Viorel Patrichi, apărut la editura „Detectiv Literar", în 2020, editură bine gospodărită de un alt autor militar prestigios, scriitorul Firiţă Carp, depune mărturie despre lucrarea dăinuirii, despre „lotul", cum ar fi spus Noica, sufletesc al unui autor în al cărui nume se cuprinde amărăciunea vremurilor şi în prenumele căruia stă dare de viaţă.

AUREL SIBICEANU

Trei poeme de Eugen Pelin:

Alint: Tata mă-nchidea în basmul său/ Cheia o punea într-o icoană/
Eu dormeam acolo ca un prunc/ Eram un odor...fără prihană//
Ca să-mi curăţ sufletul de griji/ Mama mă culca între ştergare/
Mai făcea în glumă şi un semn/ Parcă m-ar fi-nchis în calendare!// Eu stăteam acolo n-ajungeam la ei/ Eram pur şi simplu un alint/
Ambii mă păzeau prin rugăciune / Doamne cât eram de fericit!/

Lumina din oglinzi: Umblu desculţ printre cuţitele ierbii/
Ea simte icoana sângelui meu/ Şi mă trăieşte ca pe o sfinţire/
Crescută-n lacrimă de Dumnezeu// Ograda case-i carte de citire/
Repet cu Îngerul mereu/ Până ce clipa-i o psaltire/
Adusă-n dar de Dumnezeu!// Oriunde merg te întâlnesc pe tine/
/Covor de rugăciuni îmi întinzi/ Şi îl ating am sufletul în palme/
Şi te revăd-lumină în oglinzi...//

Târziul bun: Târziul bun din sâmburii de struguri/ Îţi spun că nu este târziu/
Târziul bun îl naşte doar pământul/ Prin somnul şi mirarea Lui!// Nu e târzie nici aghiazma / Când ea nu este-a nimănui! / Ci e târzie doar aceea/ Din Duhu-nalt al cerului!// Eu nu întârzii niciodată/ Şi totdeauna îi îngenunchez/
Cuvântului rostit atunci/ Când prin Isus eu mă eliberez!/

Gheorghe Simon

Via dolorosa

Odată ajuns în locurile sfinte, înţelegi repede că, fără indicii culturale, te afli singur în faţa lui Dumnezeu, Creatorul. Asprimea deşertului şi oaza de verdeaţă sunt cumva în contrast cu orice aşteptare. Prima impresie e copleşitoare. Imediat, te trezeşti în faţa sufletului tău, însetat de cunoaştere. Încercarea supremă e pe **Via Dolorosa**. Aici numai Dumnezeu ar putea vedea urma paşilor tăi. Nu poţi să numeri pietrele, treptele, pragurile. Nici să încerci tăria lor. Ordinea şi forma lor sunt perfecte. Marcate sunt doar opririle Mântuitorului. Memorabilă e calea numelui, cu rezonanţă istorică şi vibrare spirituală. Am uitat totul şi toate îmi vorbesc numai mie, chiar dacă în jur mulţimea e un flux continuu de chipuri. Turist, pelerin sau simplu închinător, omul e acelaşi, oriunde s-ar afla.

Calea urmată în deşert e calea vieţii tale. Până la punctul de unde poţi privi înapoi şi toată viaţa ta e acum o hartă netedă, fără forme de relief, fără asprimi, fără ciulini sau spini. Din adâncimi de timp izvorăşte sufletul. Şi nu se aude nimic. E doar foşnetul umbrei tale. M-am întrebat care e taina acestei alunecări, fără cădere în gol. E semnul schimbat, eminescian, pe măsură ce cobori, de fapt, te înalţi. Aşa cum în faţa unei icoane te vezi pe tine.

Cum în copilărie ai vedea viaţa fără să o cunoşti, aici e cu totul altfel, citeşti aceeaşi carte cu filele albe. Aspru şi golaş, ţinutul te conduce spre uitare, spre scăpare din vedere a toate semnele care, altunde, îţi stăteau în cale. Aici nimic nu îţi stă în cale. Devii tu însuţi cale. Creşti în sinea ta, fără să cucereşti vreun teritoriu, fără de înrădăcinare într-un pământ viu. Totul e pustiu şi toate dispar fără de urmă. Cum nu ai fi fost, cum nu ai fi trăit pe pământ, ci între pământ şi cer, în tot largul sufletului tău.

Aici poţi înţelege sensul vieţii şi paradigma creaţiei. E o aşteptare fără de sfârşit. Pe măsură ce înaintezi spre o ţintă, ea se ascunde, într-atât de tainic şi de departe, încât poţi avea deodată revelaţia omului, ca entitate vie, creaţie unică, ultimă a lui Dumnezeu. Aici peisajul e configurat într-un chip neaşteptat: ***chipul uman***. Faptul de-a fi singur e ocazia de-a te întâlni cu tine însuţi, de a-ţi vedea sufletul în toată splendoarea sa. Viu e doar Cuvântul. Nu e solitudine, nici singurătate, eşti în faţa Creatorului, care îşi ascunde faţa, pentru a te aştepta să îţi apară de unde nu te aştepţi. Nu e nevoie de nici un ghid, de nici o călăuză. Devii tu însuţi cale, cu fiecare pas, cu fiecare clipă.

E aici, poate, fericirea de a-L întâlni pe Dumnezeu, de a înţelege sensul creaţiei. Vezi cum cerul se înfiripă sub ochii tăi. Parcă anume pentru tine e dăruită Lumina. Până şi noaptea aici e înstelată cu irizări de candelă pe bolta albastră. Numai pe un perete dintr-o biserică din Bucovina mai poţi vedea bolta cerească în toată splendoarea şi măreţia divină a creaţiei. Deşertul e o componentă interioară în pribegia solitară a Călătorului, în căutarea locuirii, fără confortul domestic al comodităţii. Pieziş şi ponciş, urcuşul şi coborârea presupun trecerea fără punte, de la margine aspre adânc, unde aştepţi să vezi apa curgând, un fir viu de viaţă, şi nu ţi-e dat să găseşti decât matca uscată. Însetarea creşte pe măsură ce te arde nemilos soarele în creştet. Nu ai unde te ascunde. Soarele te pătrunde cu o putere pe care nu o poţi cunoaşte, nu o poţi opri, nici stăpâni. Te cuprinde din toate părţile, fără a te înfrânge.

Aşa ţi se arată Dumnezeu, fără semne şi nici indicii. Mâna omului a încercat un ascunziş, dar nici acolo nu e cu putinţă linişte a. Poţi oricând să te prăbuşeşti. Te micşorezi pe măsură ce înaintezi. Străbaţi un spaţiu care te solicită la fiecare pas, pentru a-i cunoaşte măsura, întinderea. Toată învăţătura pe care o ai în minte e fără de folos, în pustie. Alternativa e aici fără ieşire. Nu există alternativă la creaţie, aşa cum nu există alternativă la viaţă. Nu ai cum să alegi. Fie urci, fie cobori, pericolul e la picioarele tale. Aici, deşertul presupune înclinarea, fără umilire, în faţa puterii tale de-a te lăsa în voia solicitării, prin tăierea voii proprii, prin asceza interioară a pustnicului. Mai mult decât incinta uneri mănăstiri şi cu mult peste aşteptări, m-am trezit din copilăria ocrotitoare din Agapia mea natală, într-o pagină albă a creaţiei. Faci loc şi deodată cu peregrinarea nu mai eşti singur cu neasemuita creaţie, ci ea te însoţeşte şi nu oboseşte să-ţi vorbească prin tăcerea de piatră a pustiei. Vezi cu ochii tăi lumina din privirea ziditorului a toate. Devii una cu chipul lui Dumnezeu. Aici nu e vedenie şi nici ţipenie de om, şi nici viziune poetică, totul e la vedere, întrucât nu ai ce ascunde şi unde să ascunzi. Eşti clipa vie a clipei. Eşti prezenţă.

Riscul neaşteptat e să pleci în pelerinaj şi să te întorci mai sărac de cum ai plecat. Pe coline, în pantă, urcuş sau coborâş, auzi doar pietre zornăitoare la picioare. Atent să nu atingi vreuna din somnul ei etern de moarte, eşti umbră mişcătoare într-un pustiu unde nu vezi nimic viu. Pierzi gândurile unul câte unul şi îţi urmezi calea. Spinii deşertului au flori discrete, iar suspinul pelerinului e după sufletul în căutarea unui răgaz de oprire şi de contemplare. În pădurea Agapiei mă puteam ascunde, uşor şi repede, făcându-mă nevăzut. În deşert e altcum decât eşti, de cum ai fost obişnuit. Eşti expus vederii, surprins în largul locului, fără putinţa unei opriri. Pe măsură ce înaintezi, solitar, nu mai ajungi să te vezi. Eşti surprins doar de privirea lui Dumnezeu. Nu trece nimeni şi nu te întâlneşti decât cu tine. Dacă se întâmplă să întâlneşti pe cineva, în timp ce urci şi el coboară, ai vrea să schimbi cu acel cineva menirea ta, cum ai trece dintr-o mână în alta o povară. În amiaza mare nu mai eşti nici umbră, ci un fel de secundar arătător pe ecranul alb al nelimitării. Locul face să te statorniceşti în timp, în clipa de faţă, în prezent, ca prezenţă. Nu mai vezi lumea, nu mai întâlneşti pe cineva, ci întâmpinarea e doar cu sufletul tău. În pustietate eşti cale şi călător, eşti timp şi clipă care ţi se aştern la picioare, pe măsură ce înaintezi, cu suspinul interior al depărtării şi al îndepărtării. Un poet scria despre mirajul din deşert. Dumnezeu a creat din nimic un loc pe care să ţi-l faci aşezare, răgaz, cuminţire, răgaz, cuib al cunoaşterii de sine.

Oriunde ai fi în Ţara Sfântă, te ajunge din urmă teama de-a nu rămâne singur, suspendat între cer şi pământ. Când am scris pământ, m-am gândit la pământul viu, de acasă. Dintre toate elementele creaţiei, pământul e ochiul prin care pătrunde, fără a-l răni, raza dumnezee, eminesciană. În pustie, cuvântul îşi pierde puterea. Vidul te absoarbe ca pe o picătură de apă. Arşiţa din aer te cuprinde nemilos şi te reduce la un punct viu, în mişcare. Poate că aşa îl vede Dumnezeu pe om, de undeva de sus, fără a-l pierde din vedere. Nu ai unde te ascunde. Totul e neted şi întins ca o pânză albă. Te cuprinde în clipa aceea un dor nestins, neatins, de umbra verde a pădurii din copilărie. Pe ici, pe colo, câte o floare, câte o tulpină cu ramuri verzi te întâmpină ca o mângâiere. Nimic nu e statornic în pustietate. Nici spaţiul nu poate fi intuit. O întindere nesfîrşită, eminesciană, un deşert nemilos absoarbe timpul privirii, al prezentului alunecos, fărâmiţându-l în fragmente moarte. Cu mult mai vii par a fi spinii uscaţi, cândva verzi şi ascuţiţi, pe fruntea Mântuitorului, acum semne moarte ale unui trecut inaccesibil.

Aici a fost începutul ***Scripturii***, şi tot aici va fi împlinirea Cuvântului. Nisipul e acum piatră sfărâmată, firimituri aspre care îţi scapă printre degete, ca nişte litere vii, care nu se lasă citite. Cu totul altfel arată piatra şlefuită, oglindă, ordonată perfect, în forme geometrice. Oglindire netedă pe care alunecă nu doar piciorul, ci şi privirea pare a fi furată, fără a trece dincolo, spre miezul care o susţine. Chipul viu oglindit în figura pietrei are ceva din suferinţa umană, din sufletul împietrit al cuiva, părăsit şi neurmat, spre altceva, spre un dincolo. Dacă s-ar fi înregistrat pe retina netedă a pietrelor şuvoiul paşilor grăbiţi sau ezitanţi sau obosiţi am avea expresia vie a urmelor umane, ca răni nevindecate. Toate pietrele de pe ***Via Dolorosa*** pot spune mai mult decât o icoană veche, pe care se întipăreşte, ca o amprentă, o cuantă de veşnicie, o rază dumnezee.

Riscul cel mai periculos e de a pleca înspre Ţara Sfântă, ca pelerin, şi a te întoarce ca simplu turist, cu valize burduşite cu suveniruri, dar cu sufletul gol. Chiar de eşti indispus, obosit, însetat sau flămând, uiţi de toate şi îţi revii repede, nici foame, nici sete nu te mai încearcă. Eşti sau nu eşti, alternativa sau eschiva sunt la mare distanţă, între două stări, între două clipe, între două tărâmuri pe care le uneşte şi adânceşte trăirea clipei prezente, cum s-ar înfiripa din nimic sămânţa vie şi eternă a vieţii.

Chiar de eşti indispus, obosit, însetat sau flămând, uiţi de toate şi îţi revii repede, nici foame, nici sete nu te mai încearcă. Eşti sau nu eşti, alternativa sau eschiva sunt la mare distanţă, între două stări, între două clipe, între două tărâmuri pe care le uneşte şi adânceşte trăirea clipei prezente, cum s-ar înfiripa din nimic sămânţa vie şi eternă a vieţii.

Cosmin Victor Lotreanu

Dialogul inter-religios și exemplele istoriei

"Dumnezeu este cuvântul visat pentru a explica lumea"
Alphonse de Lamartine

"Două aspecte fac ca dialogul inter-religios să fie unul dificil: Incultura ce produce prejudecăți și aceeași prejudecată ce te împiedică să cunoști religia celuilalt."
Sadeq Belhamissi

Dialogul inter-religios este o temă foarte vastă și de o mare complexitate. Abordarea acestui aspect poate avea ca punct de plecare afirmația lui Paul Valéry: „Dialogul ce tocmai s-a încheiat a reînceput în mine. S-a transformat într-un schimb interior de ipoteze din ce în ce mai riscante." Acesta este raționamentul dar totodată și provocarea de a reliefa existența unor personalități care au crezut cu tărie în comunicare, acceptare, toleranță și apropiere de „Celălalt", într-un climat destul de îndelungat dominat de segregare, diferență și deseori conflict deschis.

Este foarte dificil de comensurat un asemenea subiect însă, în articolul de față, am căutat să evidențiez exemple istorice, menite a reliefa personalități remarcabile ce au reușit să creeze punți de comunicare între oameni de religii diferite. Unul din conceptele-cheie este memoria, amintirea comună a unei istorii comune de asemenea. Benjamin Stora a descris termenul denumit "le trop-plein mémoriel." Este vorba de simptomul ce te împiedică să privești spre viitor datorită preocupării exclusive asupra trecutului. Refugierea permanentă în avatarurile trecutului, punctat mai ales de episoade tragice, conflictuale, reprezintă o angoasă în calea abordării viitorului. Pericolul este cel al trăirii și retrăirii totodată de către individ sau comunitate a unui resentiment perpetuu ce împiedică reconcilierea, nu numai cu ceilalți ci chiar cu sine însuși. Același Benjamin Stora afirma, cu referire la dificila muncă de memorie franco-algeriană, că "nu se pot reconcilia niciodată amintirile...dar o relativă pace da, pentru a înfrunta provocările viitorului, pentru a nu mai rămâne prizonierii trecutului."

Astfel istoria nu trebuie să cadă în capcana ideologizării, partizanatului. Un destin comun la Mediterana și nu numai înseamnă luciditate, însușirea istoriei drept ceea ce este („historia magistra vitae") și, mai ales, nerepetarea în viitor a erorilor trecutului. Istoria nu judecă ci explică iar provocările cele mai importante sunt "tirania memoriei" și „religiozitatea amintirii." Este însă cu totul adevărat că, parafrazându-l pe Arnold J. Toynbee („Civilizațiile nu sunt asasinate. Ele se sinucid") putem afirma că măreția acestora se măsoară și în atitudinea de deschidere față de „Celălalt." O civilizație ce se repliază și se închide în ea însăși intră în mod inevitabil în declin. Cauza principală este ignoranța, ceea ce Olivier Roy a denumit drept „sfânta ignoranță." „Șocul civilizațiilor" devine astfel „șocul ignoranței." Dialogul inter-religios se impune ca o contrapondere la ignoranță, cu atât mai mult cu cât nu religiile dialoghează ci credincioșii, iar scopul dialogului nu este de a-l convinge pe celălalt de justețea sau exclusivitatea perceptelor tale religioase ci de a cunoaște, a împărtăși. Conceptul de "cunoaștere" (în sens de fortificare a propriei culturi, de acceptare și înțelegere a spiritualității partenerului de dialog) arată că este posibil dialogul, este posibilă conștientizarea „Celuilalt", dincolo de prejudecăți și conflicte. Încă din timpuri mai îndepărtate virtuțile acestuia ne arată că dialogul inter-religios nu înseamnă să faci apologia propriei tale religii ci să prezinți partenerului complexitatea identității tale.

Dialogul inter-religios se impune ca o contrapondere la ignoranță, cu atât mai mult cu cât nu religiile dialoghează ci credincioșii, iar scopul dialogului nu este de a-l convinge pe celălalt de justețea sau exclusivitatea perceptelor tale religioase ci de a cunoaște, a împărtăși.

Dialogul inter-religios are și el o istorie a sa. Deși greu de cuantificat sau de încadrat în timp și spațiu istoric, totuși anumite exemple trebuie reliefate. Mă gândesc la întâlnirea între sultanul Egiptului și Sfântul Francisc de Assisi (1219) sau la ceea ce a început în secolul XVI ca pionier al "realpolitik", anume alianța între Franța regelui Francisc I și Imperiul Otoman condus de Soliman Magnificul (Suleyman Kanuni, Legiuitorul) și a continuat în veacurile următoare (XVII-XVIII) cu faimosul curent al "orientalismului." Am în vedere proclamarea lui Ludovic al-XIV-lea drept "protector unic al catolicilor din Imperiul Otoman" (1673), muzica lui Jean-Baptiste Lully, opera "Răpirea din Serai" a lui Mozart, "Scrisorile persane" ale lui Montesquieu, activitatea lui Jean-François Champollion în timpul campaniei napoleoniene în Egipt sau traducerea în limba franceză a celor "O mie și una de nopți", realizată de arheologul și orientalistul Antoine Galland. Concluzia este că înaintașii noștri au reușit să treacă în anumite momente de la adversitate la reconciliere, de la conflict la cooperare. Este pe de altă parte adevărat că și Biserica, instituțional vorbind, a avut o politică de abordare a Orientului ce a evoluat de la convertire (demers eșuat) la vecinătate și co-existență. Dacă în anul 1840 Papa Grigore XVI a relansat, prin ciclica intitulată "Propagarea credinței", înființarea de noi dioceze în Orient, iar Concordatul din 1801(între Napoleon I și Papalitate) a consacrat "renașterea logistică a catolicismului" respectiv expansiunea sa, "Celălalt" (indigenul musulman din Africa de Nord de exemplu) s-a refugiat în primul rând spiritual, dar și național, în Islam ca "patrie de referință identitară." (Benjamin Stora).

Ca structură, dialogul inter-religios, cu toate interacțiunile sus-menționate, s-a subsumat exemplului individual, după cum în mod absolut just a subliniat Oissila Saaidia, anume faptul că "numai indivizi excepționali și izolați au reușit să depășească stadiul controverselor intelectuale."

Două astfel de exemple sunt Abd el-Kader și Louis-Amédée Lefèvre. Am ales prezentarea acestor personalități (musulman/creștin) în sensul reliefării unor eforturi din ambele direcții (nu în mod concomitent evident) pe linia cunoașterii, dialogului, acceptării diversității, poate din anumite puncte de vedere „avant la lettre." Deși poate puține la număr, figurile sus-menționate constituie exemple și mărturii existențiale ale unui efort de a avea o lume mai bună, mai tolerantă.

Louis-Amédée Lefèvre a fost episcop catolic (1947) și, ulterior, arhiepiscop al Marocului (1955). S-a distins nu numai prin credință, modestie și opere de binefacere cât mai ales prin înțelepciunea de a se poziționa împotriva prozelitismului. Pentru episcop prezența instituțională a creștinismului în Maroc se impune din trei motive: „Legea umană a ospitalității, punerea în valoare a bunurilor materiale ale țării, dorința de alăturare a indigenilor la viața spirituală pe care Dumnezeu ne-a oferit-o tuturor, fără prozelitism agresiv ci doar prin exemplul unui comportament creștin autentic." Într-o scrisoare pastorală emisă în februarie 1952, Louis-Amédée Lefèvre a făcut un apel la creștinii din Maroc (francezi în primul rând) „să înțeleagă aspirațiile marocanilor și să accepte necesara evoluție a Marocului." Este de remarcat că rezidentul general al Franței la Rabat în acei ani, Guillaume Augustin, nu a întreprins nicio măsură punitivă împotriva episcopului, cuvintele sale fiind primite cu foarte multă rezervă de mediul colonialist. La data de 18 noiembrie 1952, cu ocazia „sărbătorii Tronului", sultanul Mohammed V l-a invitat pe episcop să ia parte la festivitate, acest fapt constituind o premieră. În anul 1956, prințul Mulay Hassan (viitorul rege Hassan II) a efectuat o vizită la Vatican, omagiind atitudinea clerului catolic din Marocul pre-independent. În anul 1963 episcopul Lefèvre a publicat o lucrare intitulată „Vivre et servir au Maroc", iar la moartea sa, în anul 1968, acesta a fost declarat (conform lui Adnan Sebti), „frate în marocanitate și umanitate." Exemplul vieții și activității episcopului Louis-Amédée Lefèvre înseamnă de fapt că într-o lume multi-culturală și multi-confesională singurele valori trebuie să fie respectul reciproc, solidaritatea umană și îmbogățirea spirituală de ambele părți. Este de subliniat faptul că asemenea figuri de mare importanță spirituală au avut o atitudine ce a precedat politica statelor în ceea ce privește colonizarea versus decolonizarea. Prin dialog și mărturisire, au existat voci care s-au pronunțat pentru bună înțelegere și toleranță reciprocă, poate chiar pentru iubire între semeni. Este de datoria noastră să amintim existența acestor oameni și exemplul lor pentru că, după cum inspirat a scris Louis Massignon, „moartea lasă viața sufletului să se mențină între cei care se iubesc."

Abd el-Kader a fost o personalitate fascinantă, greu de descris în câteva fragmente. Emir al triburilor arabe din Algeria, a luptat împotriva armatelor franceze în ceea ce a însemnat ocuparea militară a acestui teritoriu, în anii 1830-1847, între debarcarea de la Sidi-Ferruch (1830), tratatul de la Tafna (1837) și încetarea rezistenței (1847). Abd el-Kader s-a predat armatei franceze și, poate din acest moment, a început o lungă poveste fermecătoare a unei captivități la Pau respectiv Amboise, urmate de eliberarea decisă de împăratul Napoleon III și lungul periplu la Bursa și Damasc al celui care a fost numit de istoriografia franceză drept „ilustrul prizonier." Abd el-Kader devine un simbol al apropierii dintre Orient și Occident, un promotor al dialogului cu „Celălalt", un apropiat al lui Ferdinand de Lesseps și partizan al construcției canalului de Suez la a cărui inaugurare a și participat (1869) alături de împărăteasa Eugénie (soția lui Napoleon III). Spicuiesc din lucrarea sa „Lettre aux Français", un document edificator al dialogului inter-religios, alături de reliefarea conduitei sale prin apărarea creștinilor din Damasc (iulie 1860) amenințați cu un masacru și de prezentarea, în cuvine emoționante, a unui dialog între emir și episcopul de Alger, Antoine-Adolphe Dupuch.

În lucrarea sa, „Lettre aux Français", Abd el-Kader, aduce un elogiu „cunoștinței." Fostul luptător algerian vorbește despre „meritul științei și savanților", menționează „superioritatea cunoștințelor intelectuale asupra celor senzoriale" și desprinde concluzia potrivit căreia „știința aduce cu sine demnitatea speciei umane". „Adevărurile cardinale sunt știința, curajul, cumpătarea și dreptatea", iar între puterea temporală și spirituală trebuie să fie o distincție. Cuvintele scrise de Abd el-Kader în „Lettre aux Français" („spiritul nu poate face abstracție de cunoașterea Legii divine, iar aceasta din urmă nu poate face abstracție de spirit") se

studii

apropie până la identificare de ce scria odinioară François Rabelais („știință fără conștiință nu este decât ruina sufletului"). Religiile și dialogul inter-religios ocupă un loc important în cugetările lui Abd el-Kader: „Religia este unică. Diferențele între Profeți sunt amănunte. Înțelepciunea lui Dumnezeu a decis că oamenii nu pot fi adunați laolaltă într-o singură și aceeași credință......asupra fundamentelor religiei și principiilor, Profeții nu se contrazic defel. Toți venerează Creația și proclamă unicitatea lui Dumnezeu, crezând cu tărie că orice lucru din lume este opera Sa și că El, Prea Înaltul, este cauza unică a existenței.."

Ferdinand de Lesseps (1805-1894), l-a cunoscut inițial pe emir în anul 1848 și l-a revăzut după evenimentele de la Damasc din iulie 1860. El a fost creatorul canalului de Suez, sprijinit de Abd el-Kader (prezent și la inaugurare). Amândoi au întrevăzut necesitatea reconcilierii și construirii împreună a unui drum civilizațional pentru popoarele Mediteranei. Inaugurarea canalului de Suez, „unirea celor două Mări", a fost un pas pentru apropierea continentelor și religiilor, un pas de asemenea pentru reconcilierea Orient/Occident. De ce nu, credința că un element de civilizație poate izbândi acolo unde „fervoarea religioasă intolerantă" și războiul nu o pot face. Ferdinand de Lesseps a văzut în Abd el-Kader un exemplu de toleranță și deschidere. Au lucrat împreună, în anii următori, la un proiect revoluționar al unei mări interioare, istmul Gabés (între Algeria și Tunisia), ce urmărea crearea de noi terenuri agricole și combatere a deșertificării. Spicuiesc din rândurile scrise de Ferdinand de Lesseps, cu ocazia întâlnirii acestuia cu emirul Abd el-Kader: "Ducându-mă în 1848 la ambasada țării mele la Madrid, trimis fiind de Lamartine, am deviat de la ruta de călătorie pentru a-l vizita pe Abd el-Kader, ce se găsea la castelul din Pau cu întreaga sa familie. Îl vedeam pentru prima oară și am fost frapat de resemnarea sa nobilă și calmă......De câte ori nu l-am reprezentat pe Abd el-Kader ca pe un sectar implacabil?....Cei care l-au cunoscut pe emir în timpul captivității sale în Siria, unde a salvat populațiile creștine victime ale fanatismului, au admirat această nobilă simplicitate a manierelor, acest caracter de o bunăvoință mereu constantă, acest spirit apropiat și alăturat unor gânduri atât de elevate. El și-a păstrat întregul său prestigiu; nu i-a fost frică să își exprime în fața Europei sentimentele sale de toleranță, a fost convins că nu va pierde nimic din încrederea coreligionarilor săi."

Abd el-Kader s-a stabilit la Damasc (unde a și murit, în anul 1883), iar în iulie 1860 a avut o conduită excepțională, apărând la propriu creștinii din orașul Omeyazilor împotriva musulmanilor, într-o tulburare ce avea toate premisele de a se transforma într-un masacru. S-a interpus în fața mulțimii dezlănțuite spunând răspicat, într-un discurs fulminant adresat musulmanilor, că "Religiile și în cazul nostru Islamul, sunt prea nobile și sacre pentru a fi un pumnal al ignoranței sau o seceră a alienării și vulgarității....Vă avertizez că sunteți sub dominarea diavolului ignoranței care a pus stăpânire pe suflete voastre." Pentru atitudinea sa, Abd el-Kader va fi medaliat și omagiat de împăratul Napoleon III și de Papa Pius al-IX-lea.

Închei această prezentare „în oglindă" cu o acoladă impresionantă a afecțiunii și prieteniei profunde între un creștin și un musulman. Abd el-Kader, luat prizonier de armata franceză în anul 1847 după 17 ani de conflict în Algeria, avea să fie eliberat de Napoleon III (împărat al Franței). În tumultul acelor zile, emirul s-a întâlnit cu episcopul de Alger, Antoine-Adolphe Dupuch iar scena descrisă mai jos vine să consacre, fie și pentru câteva clipe, profunda umanitate și desăvârșirea dialogului inter-religios:

- „De mult voiam să te văd și să mă bucur alături de tine de libertatea ta: M-am rugat mult pentru ca să-ți fie redată și binecuvântez mâna care a pus capăt captivității tale."

- „Tu ești primul francez care m-a înțeles, singurul care m-a înțeles mereu; rugăciunea ta a ajuns la Dumnezeu; El este cel care a limpezit spiritul și a atins inima marelui prinț care m-a vizitat și mi-a redat libertatea."....

"Mi se pare că sufletul meu se îndepărtează de propriul corp atunci când tu te îndepărtezi de mine." Aceste ultime cuvinte au fost rostite de un luptător musulman la mijlocul secolului al XIX-lea și adresate unui episcop creștin.

În încheiere nu pot decât să reflectez la cele afirmate de Albert Camus, prin care virtuțile dialogului sunt văzute ca fundamentul umanității, demnității, democrației și libertății umane: „Și dacă alegem să slujim comunitatea, alegem dialogul până la absurd, împotriva oricărei politici a minciunii și tăcerii. Astfel devenim liberi în raport cu ceilalți."

„Și dacă alegem să slujim comunitatea, alegem dialogul până la absurd, împotriva oricărei politici a minciunii și tăcerii. Astfel devenim liberi în raport cu ceilalți."

Ana Dobre

Timp și mit în basmul tradițional

Prinși de nebunia vinovată a globalizării, uităm de foarte multe ori lucrurile cu adevărat importante pentru identitatea noastră ca neam, cu filosofia de viață, cu mentalitatea, cultura, cu elementele de civilizație care ne-au scris profilul spiritual, înscriind în universalitate o *dimensiune românească a existenței*.

Tradiția pare vetustă, primitivă. Nu o aducem în discuție ca să nu cădem în vinovăția umbroasă a *incorectitudinii politice*... Nimic nou sub soare, însă. Disputa dintre tradiționaliști și moderniști este semnul nostru de identitate culturală, întrucât a traversat întreaga perioadă modernă, de la acuzațiile de *tombateră*, *filfizon* aduse generației pașoptiste, la cel de cosmopolitism aduse lui Titu Maiorescu și, implicit, junimiștilor, până în interbelic, cu prelungire până în zilele noastre.

Deschiderea spre lume nu a însemnat, însă, pentru generațiile care ne-au precedat, nesocotirea factorului național. *Să fim naționali cu fața spre universalitate* – principiul junimist are valabilitate și azi și ar trebui să ne dea de gândit. Prea ușor renunțăm la ceea ce, cultural și național, ne aparține de dragul unei globalizări limitative.

În acest context, ar putea să mire un demers ca acesta al lui Marian Nencescu, poate o „curiozitate pitorească", orientat spre valorificarea tradiției, așa cum o face în lucrarea *Timp și mit în basmul tradițional*.

Marian Nencescu nu îmbrățișează moda demitizării, nu semnalează pericolul primitivismului sau al arhaicității care ne-ar ține departe de efervescența tensionată a contemporaneității. Aș zice că Marian Nencescu îmbrățișează o idee a lui Mircea Eliade, conform căreia miturile se prelungesc în existența omului modern, că, fără s-o vrea, acest om care se vrea numai și numai modern, poartă cu el umbra sacră a marilor mituri.

Alegând să investigheze tema timpului și a mitului în creația românească tradițională, Marian Nencescu decupează un domeniu extrem de generos pentru meditația asupra unei ideatici incitante. Ideea fundamenatlă o constituie fenomenul trecerii, al suspendării timpului, fenomen plasat sub semnul miraculosului de basm.

Considerând că miraculosul poate fi cercetat și supus rațiunii ordonatoare, cercetătorul Marian Nencescu este preocupat de logica dintre fapte și destinul unui personaj pentru a afla, astfel, sensul și semnificația general valabile.

Hermeneutica lui Marian Nencescu vizează, deopotrivă, *fenomenul timpului* în basmul tradițional, *statutul ontologic* al creației epice populare românești și *arhitectura stilului*.

Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte, basmul ființei, cum îl considera Constantin Noica, basm al destinului, creație cu caracter ontologic și o „formă de ilustrare a tipologiei timpului", cum îl consideră Marian Nencescu, prelungind, diversificând, completând interpretarea noiciană, este reperul fundamental pentru acest experiment matafizico-analitic asupra relației omului cu timpul și cu destinul, urmând câteva linii călăuzitoare: mitul temporal, aspirația spre nemurire, experiența thanatologică, motivul *timpului întors*, în acompaniamentul sentimentului tragic al modului de a recepta/trăi trecerea ireversibilă a timpului.

În acest experiment analitic, Marian Nencescu propune interpretări originale cu puncte de vedere interesante asupra structurii contradictorii a timpului în gândirea modernă, făcând, pe urmele lui H. Bergson, disocieri între *timp și durată*, meditând asupra temporalității. Noțiunea de timp este urmărită apoi în contextul românesc al secolului al XX-lea prin trimiteri la Constantin Rădulescu-Motru, filosoful preocupat de *timp și destin*, la antinomia dintre *timp și veac* a lui Lucian Blaga sau la aceea dintre *timp și vreme* la Constantin Noica.

Relația de incidență dintre timp și mitologie românească, deosebit de complexă, îi prilejuiește lui Marian Nencescu disocieri interesante între folclor și timp mitic, mitul fiind situat între adevăr, uitare și memorie.

Timpul mitic, opus timpului istoric, presupune o retrăire rituală a trecutului, o reîntoarcere *ab originem*, definindu-se nu anisitoric sau antiistoric, ci, după o idee a lui Romulus Vulcănescu, drept „performare, formare și transformare a cosmosului". Timpul mitic, subliniază Marian Nencescu, „acționează favorabil sau împotriva omului", definidu-se ca trăsătură individualizatoare a comunității etnice, amprentând spiritualitatea, modul de raportare la ideal.

În ceea ce privește basmul *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte*, dilatarea spațiului interpretativ, bibliografia bogată, ingeniozitatea unor relaționări, situează această interpretare la nivelul celei a lui Constantin Noica. Destinul, ca drum al *ascensiunii inverse*, prin care se poate dobândi, la nivel mental, starea inițială, destinul, așadar, al lui Făt-Frumos, căutătorul nemuririi, traversează etape diferite de la stadiul inițial de *hypostasis* la cel de *anamnesis*. Călătoria lui simbolică înseamnă, ca-n *Epopeea lui Ghilgameș*, însăși căutarea nemuririi.

În detaliile mitului și ale basmului, ale căror similitudini răsfrâng elementele aceleiași tradiții, Marian Nencescu descoperă teme precum: „ființa veșnic tânără, viața eternă și, implicit, atingerea ținutului nemuririi", ca model universal al basmului. Se poate vorbi, astfel, despre o „modalitate simbolică de oprire a scurgerii dramatice a timpului".

Concluzia: „Asociind basmele cu marile opere literare ale umanității, avem revelația unei realități tulburătoare: preocuparea pentru descifrarea destinului uman este constantă în istoria umanității, iar una din căile exploratorii este călătoria thanatologică".

Aducând literatura populară în dimensiunea reflexivă a filosofiei, Marian Nencescu își definește un stil propiu, interpretarea critică pe care o practică având frumusețea ce decurge din capacitatea de a raționa și ordona *registrul ideilor gingașe*.

Christian Crăciun

FIICA RISIPITOARE

Două erori de situare ar putea face cititorul față de acest roman (Ion Țoanță, *Spovedania unei nimfe,* ed. Eikon 2018). Prima, să-l considere doar un roman „picant", povestind aventurile unei femei cu o foarte bogată viață erotică. A doua, să-l considere doar un roman psihologic, moral, urmărind frământările lăuntrice ale acestei femei, ajunsă în punctul de a-și încheia socotelile cu viața. Autorul a avut buna intuiție estetică de a ridica miza, depășind ambele perspective, fiecare insuficientă în sine. Romanul erotic este doar revelatorul, atât pentru chestiunea moral-religioasă (ce este păcatul?), cât și pentru radiografia socială a unei epoci istorice tulburi, instabile, proiectând această noțiune a păcatului (implacabil legată de spovedanie, nu?) asupra unei întregi societăți și rânduieli colective.

Personajele centrale sunt Anastasia și preotul Iacob. Ea este profesoară, de aproape 50 de ani, bolnavă de cancer și care, păstrându-și într-un total secret boala, caută *să înțeleagă* dacă a greșit într-adevăr iubind cu intensitate, dacă boala este pedeapsa pentru păcatele sale. Firul epic este spovedania ei. Este un caracter puternic, răzvrătit, insubordonabil, deloc dispusă la compromisuri, decisă încă din adolescență să-și ardă până la capăt experiențele. Are doi copii, în urma unei căsnicii pasagere, mari acum, la casele lor, cum se spune, o fată și un băiat, plecați departe și cu care nu mai comunică decât „de sărbători". Fata, despre care ea vorbește foarte puțin, îi urmează oarecum destinul, luând-o, „pe căi greșite". Anastasia are origini grecești, iar ca temperament moștenește mai degrabă nesațiul erotic al tatălui pe care-l iubește teribil, decât înclinațiile casnice și religioase ale mamei. Ființă mult mai rece și cu care fiica nu comunică, mai mult se teme de ea, de rigiditățile ei moralizatoare. O întreagă psihanaliză se poate dezvolta de aici, mai ales că polaritatea aceasta o vom regăsi și în situația preotului Iacob. Boala îi este femeii, firește, prilej de introspecție, nu o comunică celorlalți, nu caută compătimire, ci doar, în sensul trăirii religioase, regăsire de sine prin lepădare de sine. Lucru greu de obținut prin ajutorul „formal", prin apelul stereotip la citatele scripturistice de rigoare, (în limbajul standardizat, anost al consolărilor duhovnicești), cum procedează, cel puțin la început, preotul Iacob. Tocmai aici se află nexul esențial al romanului. Preotul devine, treptat, centrul acțiunii, el „ se încarcă" încet, încet cu povestea ei, care devine a lui, îl obligă să-și reconsidere și el vocația duhovnicească, religioasă, viața de familie, sinceritatea existenței, să iasă din fadul existenței, să-și pună întrebări . Arhetipul curvei sfinte și al sfântului slab și păcătos este astfel adus în plin prezent social. Cei doi ajung să comunice pe un plan omenește mai profund (sau mai superficial?), preotul nu mai furnizează „rețete de mântuire" în limbaj formal, vorbesc ca doi prieteni care își caută deopotrivă eliberări și limpeziri sufletești. Spovedania devine, încet, încet, doar un pretext, nu mai respectă canoanele, se petrece în „sacralitatea" naturală a parcului, preotul se confesează la rândul lui, inclusiv pe teme erotice. Avem, în fond, o „spovedanie încrucișată". Personajul preotesei (antiteză din punctul de vedere al feminității a Anastasiei), o adevărată harpie, este unul dintre cele mai interesante ale romanului, în negativitatea sa absolută. Habotnică, (f)rigidă, psihanalitic încărcată de refulări sexuale, este un personaj secundar perfect conturat. Scena în care aceasta încearcă să-l înșele din geloasă răzbunare pe sărmanul preot este una dintre cele mai reușite ale romanului. Preotul se vrea a fi un personaj dostoievskian (fără a ajunge, firește), situat în contextul tranziției românești, bântuit de marile întrebări ale păcatului, răului, credinței. Are ceva simplu, naiv, profund sincer în fire. Pentru el, repet, încercarea la care îl supune întâlnirea cu această „oaie rătăcită" pare chiar mai dificilă decât pentru ea. La ea, mărturisirea vine dintr-un prea plin, dintr-o deversare de ape care au rupt zăgazurile și nu înseamnă o problemă în sine. Singura reticență este de a nu-l „strivi" pe duhovnic sub greutatea celor dezvăluite. Asta pentru că ea nu mai are nimic de pierdut. Nu mai are ce păstra, ce menaja. Pentru el este mai greu, lui îi sunt zdruncinate temeiurile existenței cotidiene, chinuită, limitată, banală, dar și ale credinței. De aceea, anticipez, se pare că următorul roman al ciclului îl va avea ca personaj central.

În fond, avem aici nu una, ci două sau chiar trei spovedanii. Prima este cea propriu-zisă, aventurile erotice ale Anastasiei. A doua este tot a ei, jurnalul de boală. Deci trecutul și perspectiva din prezent asupra lui. Cele două curg paralel, formând un contrapunct. A treia este a preotului. Dar, ca să complice firul narativ, jurnalul este „stilizat" de un poet, Dan Stoian (citim oare varianta lui din textul original?). „Ia și citește, acesta este trupul meu" ni se spune la un moment dat. Pentru că avem un roman despre corporal, bucuriile și mizeriile lui, raportul lui cu absolutul, cu sfințenia. Un trup care „s-a dăruit" și a făcut-o cu sinceritate, bucurie și satisfacție, fără rețineri. În interiorul acestor jurnale intersectate se construiește însă și imaginea crudă a societății noastre recente din ultimul deceniu comunist și până în zilele noastre. Se perindă personaje patibulare sau ridicole, directori, activiști, securiști, colegi de cancelarie, milițieni, într-un panopticum sarcastic, construit de luciditatea unei femei inteligente și fină observatoare. Sunt scene atroce, precum pedeapsa din beciurile securității, sau doar reprezentative pentru lașitatea colectivă care era backgroundul societății totalitar comuniste. Cum sunt reacțiile colegilor de cancelarie (de fapt, lipsa de reacție) la diferite umilințe. Sau se urmăresc destine de „continuați", cum le zic eu, adică ale acelei specii ciudate prin puterea de adaptabilitate la orice mediu, care a continuat să ne conducă după ce crahul comunismului ceaușist din 89 părea a o fi stârpit. Vană iluzie! De mai multe ori, în discuțiile lor prietenești, preotul și „femeia pierdută" comentează destinele unor astfel de personaje. Este o imagine sarcastică și mizerabilă a societății noastre de azi, asemănătoare cu cea din cinematograful „noului val". „Cancerul meu este o formă din cancerul societății" notează aforistic, exact și cinic, Anastasia. Prin spovedanie, fără să aibă o rezolvare din punct de vedere strict religios, Anastasia își răscumpără șirul nesfârșit de eșecuri. Doar aceasta rămâne...

„- Cred în Dumnezeu. Cred în mine. Sunt creația desăvârșită a Dumnezeului meu care înseamnă iubire. Iubirea nobilă a aproapelui. Am iubit. Am iubit viața cu pasiunea unui foc care mi-a mistuit sufletul și trupul. Mi-am iubit aproapele ca pe mine însămi și i-am oferit inima care-mi bătea ca o tornadă lubrică. Mi-am făcut, apoi, icoană din fiecare trimis al lui Cupidon care mi-a poposit efemer în suflet și-n trupul dorințelor incandescente. Am iubit bărbații, i-am adorat și i-am provocat să pătrundă în templul trupului meu. Am ars în flacăra păcatului. E păcatul vieții, pe care mi-l asum necondiționat. Totul s-a spulberat, nimic n-a mai rămas din frumusețea fără seamăn a alcovului. Aud doar icnetele ca niște ecouri ale trupurilor insațiabile. Sunt condamnată pentru că am umplut până la refuz *cămara păcatelor*. Dar, care sunt limitele păcatului? Care-i începutul și sfârșitul?". Acesta este un fragment din prologul romanului. Meditație despre suflet și trup (*unde* este sediul păcatului?), patetism neascuns, pentru că în situația Anastasiei nu mai este loc de strategii ale discursului, ea oricum a spus totdeauna ce avea de spus. Trimiterea la un mod „răsăritean și moale" de a vedea raportarea la Dumnezeu și pedeapsa păcatului este directă: „- Absolut, părinte. Credeți că, apropos de Dostoievski, există o comparație cu apropierea mea față de Dumnezeu? - *Nimic nu este întâmplător. Absolut nimic nu ni se dă fără voia Cerului, totul este o parabolă pe care noi trebuie s-o interpretăm, cu răbdare, cu smerenie și cu credință în noi înșine. Câtă vreme credem în noi, credem în Dumnezeu pentru că suntem creația Sa desăvârșită. A umbla fără Dumnezeu înseamnă a deraia, a străbate câmpii pustii, fără țel, fără orizont. Chemarea există, dar câți o ascultă? Ca să găsești diamantul, trebuie să scurmi în cenușă.* - Părinte, dacă am fi personajele unui roman, ce-ar spune cititorul? Că vorbim folosind fraze desuete, fără înțeles?". Da, romancierul și-a asumat această miză, acest risc, de a vorbi despre teme „desuete": adevăr, bine, păcat, dreptate, suflet și trup, viață și moarte. Într-un limbaj „înalt". Aprecize cititorul dacă pariul a fost câștigat...

Romanul se citește ușor, zbuciumul unei mărturisiri torențiale și autentice prin lipsa de ipocrizie, se transmite cititorului. Frământările existențiale și religioase ale personajelor principale au autenticitate și sunt convingătoare. Dar, ne întrebăm odată cu personajele: de ce ideea de dragoste este indisolubil legată de cea de păcat? Ceva adânc pare a se ascunde în această contopire. Anastasia, numele eroinei, nu pare ales întâmplător, învierea îi este o tainică speranță. Și, apropo, legat de finalul (care se anunță cu *va urma*) romanului și de titlul pe care l-am ales acestor note, din această perspectivă „metafizică" Anastasia nu este o învinsă, ci o învingătoare. Ea se întoarce „acasă", de unde, de fapt, nu a plecat niciodată, prin spovedanie,. Asumându-și cu o tărie sufletească și o liniște autoscopică admirabile „felia de viață", eroina spovedaniei și a jurnalului are o naturalețe care dă un exemplu.

"La început este relația"

(urmare din p. 14)

acuzat de filocreștinism. Apropierea este vizibilă, de exemplu, în distincția dintre individ și persoană, marcantă și în spiritualitatea creștină. Individul, consideră autorul lui *Eu și Tu*, există în măsura în care se distinge de un alt individ, fiind Eu din cuvântul fundamental Eu-Acela, pe când persoana apare doar în relația cu altă persoană, fiind Eu din cuvântul fundamental Eu-Tu. Întâlnirea dintre persoane (de fapt numai aceasta este întâlnire), adică prezentul trăit, deschide o fereastră spre veșnicie. Fiecare relație, susține Buber, tinde să se desăvârșească în relația nemijlocită cu "singurul Tu care, prin esență, nu poate să devină niciodată Acela". Orice relație este exclusivă, în sensul că fără a anula cele ce există, le face să-și primească lumina de la ea, însă relația cu Tu-ul divin este de asemenea și inclusivă, căci le cuprinde pe toate celelalte. Dumnezeu este așadar persoana în sens absolut, căci în relația cu El "exclusivitatea nemijlocită și inclusivitatea absolută sunt una". S-ar putea crede că pentru a realiza întâlnirea cu supremul Tu trebuie părăsită lumea sensibilă a aparențelor și de asemenea Eul, însă, arată Buber, nu este așa deoarece nu există două lumi, una sensibilă și alta inteligibilă, ci doar una singură și doar atitudinea noastră față de ea este dublă, în funcție de rostirea celor două cuvinte fundamentale, nu de către noi, ci de către ființă. Dacă este depășit ceva, și nu prin voință, ci prin har, acesta este falsul instinct al Sinelui, care refuză întotdeauna întâlnirea, prezența, relația, iubirea, viața peferând riscurilor pe care le implică acestea posesia bunurilor în scopul confortului și securității.

"Dumnezeu nu poate fi găsit dacă rămâi în lume, Dumnezeu nu poate fi găsit dacă ieși din lume. Cel ce se îndreaptă cu toată ființa spre Tu-ul său și care aduce spre el toată ființa lumii, acela îl găsește pe cel ce nu poate fi căutat". Cred că un pasionat de teologie creștină ar putea găsi multe corespondențe cu Sfinții Părinți sau cu unii teologi mai recenți în acest pasaj definitoriu pentru stilul autorului în care trăirea și exprimarea se suprapun perfect (de aici concizia textului buberian). Nu se discută în *Eu și Tu* de Sfânta Treime, dar se vorbește despre har, iubire, rugăciune, spirit, persoană, mântuire și despre multe alte teme esențiale în creștinism.

Cărticica lui Martin Buber – despre care nu știu să fi fost reeditată – nu este doar o pledoarie mai mult sau mai puțin romantică pentru dialog, între evrei și creștini, de pildă, ci lectura ei înseamnă ea însăși intrarea în dialog, în relație prin rostirea împreună cu autorul a cuvântului fundamental Eu-Tu.

Valeria Manta Tăicuțu

„Ziua fericită a umbrei"

Cu substrat mitologic și filosofic, poemele lui Octavian Mihalcea condensează stări de spirit subsumate unui principiu al „extazului combinat", conform căruia scrisul poate să implice starea de transă („mult fum prizat în singurătate/ eleganță și cruzime"), fiindcă numai așa, predându-te ori personificându-ți visele („Oneiros"), „concentrezi energia/ transparența porților sensibile". Cuvintele încapsulează senzații și percepții care depășesc sfera comună, tinzând spre cosmicitate: „sunt anunțate invazii/ scrise în stele natale/ cuvinte duble dăruite robiei/ pe lângă tot ce poate fi tremurător/ într-o astfel de călătorie". Tot ele reprezintă, metaforic, cheile necesare pătrunderii în spații izolate (camere, orașe, insule iluzorii), conotate ca paradisuri ale lecturii: „murmurul cărților/ de multe ori/ singurul paradis/ împins pe lângă lacrimi// raze fierbinți sunt/ la alegere/ una ori alta/ în mijlocul insulei" („Dispariții"). Până la urmă, „patima cheilor" (inclusiv a celor de lectură) poate fi considerată panaceu și mod de supraviețuire, de obicei prin evadare din realitate și „glisare" spre un univers situat dincolo de ea: „mâinile care scriu/ păstrează patima cheilor/ bineștiută în curțile închise// mare lucru să fii/ cititor în imagini de sus/ până la sfârșit// când stăpânești/ nu mai respiri/ oscilare lentă/ invadare sau febră" („Patima cheilor").

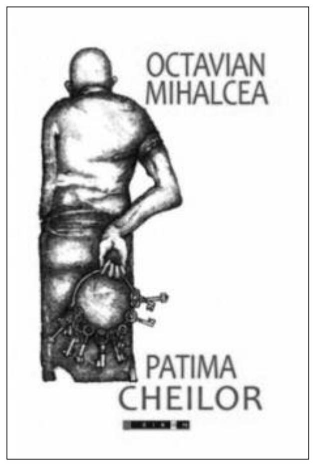
Ca poet, Octavian Mihalcea are ceva din boema crailor de Curtea-Veche, din filosofia lor care tinde spre un alt tip de înțelegere ontologică: din prea multă delicatețe îți poți pierde viața (o spunea și Arthur Rimbaud în „Chanson de la plus haute tour"), de aceea sunt necesare luarea în răspăr, folosirea măștilor și mesajul aproape ermetic: „alfabetul treptelor aurii/ devine obligatoriu// luciul selenar/ nu mai simplifică nimic// fie binecuvântată/ filosofia crailor răpuși/ din prea multă finețe" („Prea multă finețe"). Când te plasezi „pe muchia haosului/ uneori adorabilă" („Pe muchie"), dar, în loc de spaimă, aduci în text melancolia, de parcă pericolul morții te-ar face să surâzi trist, imaginându-te într-o gravură/ o secvență biblică a sacrificiului asumat („ghemuiri/ la picioarele mielului" – „Cupru"), aceasta presupune că ai depășit stadiul comun de înțelegere a rostului existențial și ai dobândit seninătatea olimpiană a poetului conștient, prin comparație cu omul comun, de propria valoare: „atingerea părții drepte închide/ toată cenușa artistă a buzelor/ cu mult respect alungă/ tirania lemnului lovit// până dincolo de coloane/ s-au rărit zgomotele// surâsul boem promite alte veniri/ bijuterii șlefuite în gând" („Surâsul boem").

Deloc ușor de descifrat (poate și din cauză că ilustrează „legea camuflării"), textul pe care-l construiește Octavian Mihalcea abordează temele dintotdeauna ale poeziei (dragostea, moartea, umbra, singurătatea, relația cu divinitatea ș.a.), dar ceea ce se ascunde/ se ermetizează/ se ambiguizează ca o ghicitoare a Sfinxului ține de bagajul emoțional, de prezența căruia cititorul (mai puțin exersat în identificarea metaforei ca tehnică de camuflaj), riscă să nu-și dea seama; de fapt, orice text poetic semnat de Octavian Mihalcea respectă structura curților interioare (ziduri înconjurând și protejând alte ziduri, pentru ca zidirea din mijlocul lor, miezul/ sensul ultim să nu fie la îndemâna săgeților „vii/ slăvite sau rupte" – „Profiluri"). Cel care scrie își codifică mesajul liric, nu-l revarsă în maniera dulceag-sentimentală a volumelor colorate de care sunt pline măsuțele din salonul de înfrumusețare ori din anticamera psihologului; textele din „Patima cheilor" resping lectura de amuzament și cer nu numai experiență de lectură, ci și un alt orizont de așteptare, din „Motive" diverse: „suspine cunoscute/ dans nud/ temple puțin triste// vânzătorii de motive/ tot vopsesc// așteptăm secerări marine/ pe scena aromelor".

Rătăcitor pe „căi vertiginoase spre o zonă/ de multe ori intolerabilă", poetul este în căutarea unei armonii a contrariilor, acolo unde „anatema/ întâlnește voluptatea" („Alte neliniști"), iar scrisul împlinește nevoia de insolit/ bizar/ mistic: „prin arborele viselor sobre/ frunzele încetinesc ritmul/ de care ne temeam atât// brațele până la pleoape/ fără arme în plus/ până la plecare/ pasul drept/ spre acel pisc/ neobișnuit" („Neobișnuit"). În definitiv, „sunt importante/ doar contrastele/ care se vor trezi/ suspans întors/ poate îndreptare/ spre cioburile/ dintre oglinzi" („Contrastele").

Fascinat de bibliotecă (inclusiv de trimiterile livrești) și având întotdeauna la îndemână „vrăji culte" („pentru inele ce încă tulbură/ stingerea între fețe vii/ gânduri duble prin pădure/ sfera argintului somnolent"), poetul experimentează detașarea („trebuie să te uiți departe" – „Vrăji culte") ca mod filosofic de supraviețuire poetică: cheia imaginară/ învie semnele/ frunza ce taie/ bustul/ de tânără fată/ al privighetorii// multe manuscrise/ au pete învingătoare// melancolia întoarce/ ziua fericită a umbrei" („Bust").

*Octavian Mihalcea, „Patima cheilor", Ed. Eikon, 2020

ÎN AMINIREA UNUI PRETEN DRAG:

ÎN JURUL BISERICII, UN SAT PLÂNGÂND

Există un izvor nesecat de lumină, în comuna subcarpatică Arefu, din județul Argeș.

Cei plecați, de-a-lungul anilor, la studii înalte, au devenit amirali, generali, ingineri, doctori, juriști, profesori; cei mai harnici cu brațele s-au calificat în meserii diferite; aproape o sută de tineri arefeni trudesc acum prin Italia, Spania, Germania, Anglia, unde sunt apreciați și stimulați financiar pentru munca lor; unii au ajuns patroni, alții au fost aleș în consiliile locale administrative – iar unul a ajuns chiar primar, într-o mică localitate spaniolă.

Astăzi vreau să vă scriu numai despre *izvoarele luminii*, adică să vă prezint câțiva condeieri – cei care mai trăiesc, ori despre cei care au început să *devină amintiri*...

Horia Bădescu este un poet de talie europeană, membru al Uniunii Scriitorilor din România și al Uniunii Scriitorilor Francezi; care a lucrat mult timp ca redactor la Radio-Televiziunea-Cluj, apoi director al Teatrului Național din același municipiu; iar, după 1989, a fost promovat directorul Centrului Cultural Român, de la Paris. A publicat numeroase volume de poezii, romane, povestiri – în câteva limbi de circulație universală.

Apoi, Victor Gh. Stan: poet, prozator și critic literar, publicist, directorul Editurii *Destine*, al revistei și cenaclului literar cu același nume, al revistei pentru cei mici, *Clipe albastre*, Președintele Filialei pentru Copii și Tineret, din cadrul Uniunii Scriitorilor din România.

Mai amintesc doar câteva nume de arefeni, care au publicat 2-3 cărți, la Editurile *Arefeana* sau *Destine*: doctorul Gheorghe Bârlă, din Curtea de Argeș, prozatorul Nicolae Buzoiu-Arefu, din Galați, unde s-a stabilit din tinerețe; apoi rapsodul popular Dodică Dobrin, plecat dintre noi și plâns de comunitatea satului, la fel ca învățătoarea Elena Bădescu, mama lui Horia; poetul Ion Radu, fost instructor la Casa de Cultură *George Topîrceanu*, Pompiliu Ghinescu și alții.

Observați cât de greu am ajuns la *cei plecați*? Nu-mi puteți zări privirile triste, însoțite de lacrimi, în mijlocul consătenilor mei – *în jurul bisericii, într-un sat plângând*...

Pe domnul director, profesorul de istorie Cezar Bădescu îl plângeam noi! A fost ceasul deșteptător al Moșnenilor din Arefu, atunci când a alcătuit monografia *Născuți în Luminiș de Soare*.

Prin munca sa sistematică, a simbolizat lumina răsăritului pentru mulți fii ai satului, ridicați prin învățătură spre o viață mai bună.

A fost un soț iubitor al doamnei Angela, învățătoarea cea mai apreciată de la noi, după decesul căreia a alcătuit, cu cei patru copii vrednici ai lor, cu alte rude și mulți prieteni un volum de evocări *Chipul dragei noastre în lumina amintirilor*, în care cei care am prețuit-o ne-am sădit lacrimile printre cuvintele pe care le doream nemuritoare.

Ambele cărți au fost tipărite la Editura *Arefeana*, ca dovadă că pe noi ne legau nu doar prietenia și admirația reciprocă, ci și fuiorul de aur al cuvintelor nemuritoare.

Scriitorul Cezar Bădescu n-a semnat decât aceste două cărți, dar știu că mai lucra la o amplă monografie a învățământului de pe Valea Argeșului. El a fost unul dintre animatorii cei mai generoși ai mișcării culturale de la noi, un culegător și promotor al tradițiilor folclorice locale.

Casa Bădeștilor este așezată pe un deal, de-a dreapta șoselei asfaltate, care duce spre Școala Gimnazială și Căminul Cultural, în apropierea cărora se află și Muzeul Satului, de el înființat.

În ziua aceea, mulți arefeni de pretutindeni ne-am strâns pe panta acelui deal. Ploua blând, ca și cum îngerii cerului l-ar fi salutat, din înalt, pe *domnul director Cezar Bădescu*; oamenii țineau deasupra capului umbrelele deschise; nu ca să nu-i plouă pe ei, ci să nu se stingă flacăra lumânărilor.

După slujba de pomenire, prea bunul părinte ne-a spus că nu putem merge cu mașinile până în apropierea bisericii: erau prea multe și ulițele din jur prea înguste. Pe jos a pornit convoiul de oameni înlăcrimați, cu umbrelele deschise și luminile lumânărilor aprinse; nici una nu s-a stins în această procesiune ca la moartea unui Cezar Roman, fiindcă sufletul său ne însoțea.

În jurul bisericii, satul întreg lăcrimând; astfel îi păstrez în privirile mele, în memoria mea, în sufletul meu: pentru totdeauna...

ION C. ȘTEFAN

***În jurul bisericii, satul întreg lăcrimând;* astfel îi păstrez în privirile mele, în memoria mea, în sufletul meu: pentru totdeauna...**

Marin Iancu

AMINTIRI DIN INFERN

Inclusă într-o bogată producție a literaturii concentraționare apărute în ultimii treizeci de ani de libertate, cartea lui Ioan Potra (*Mărturisiri echilibrate din închisorile și lagărele comuniste din România. Prefață* de Radu Kretzudava. *Studiu introductiv, note și comentarii* de Nicolae Șteiu, Casa de Editură Dokia, Cluj-Napoca, 2019) produce de la prima lectură un puternic efect de stranietate. Povestitor și victimă, martor și obiect al torturii timp de trei ani în infernul lagărelor comuniste, Ioan Potra are puterea de a reconstrui spațiul unei experiențe fundamentale, un spațiu tragic al omului pus să trăiască sub semnul terorii și bestialității. Țăran din Bologa, o localitate istorică de la confluența râurilor și (Hențu), Ioan Potra al Luchii, cum era cunoscut printre ai săi, a depășit cu mult sensurile obișnuite ale unei biografii oarecare. Născut la data de 15 ianuarie 1890 din părinții Teodor și Ana, Ioan Potra urmează școala confesională de pe lângă biserica greco-catolică din localitate, absolvind aici cele patru clase „primare” și încă două „repetitoare”, cum se numeau clasele a V-a și a VI-a. Pasionat de lectură, ajungând chiar să-și formeze pe cheltuială proprie o bibliotecă personală cu zeci de cărți, Ioan Potra are parte încă din tinerețe de o viață tumultoasă. Cunoscut printr-o agerime a minții ieșită din comun, onest și revoltat în spirit, acesta refuză să se supună ipocriziei și convențiilor sociale, manifestându-se de timpuriu ca un luptător pentru obținerea egalității în drepturi a românilor. Participant la Adunarea Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918, ajutor de primar și apoi primar în mai multe rânduri, Ioan Potra s-a implicat în activitățile susținute în cadrul Despărțământului Huedin al ASTREI, câștigându-și printre moții de la poalele masivului Vlădeasa faima unui bun român, harnic și gospodar, cu pământ, moară și animale, suficient cât, prin jocurile perfide ale istoriei, de după 1949, o dată cu declanșarea procesului de colectivizare și a unei oarbe ofensive împotriva țăranilor înstăriți, asupra familiei lui Ioan Potra încep să se abată un șir greu de amenințări. Suspectat de atitudini anticomuniste, intră repede în atenția securității și, dimpreună cu alți țărani de vază din satele din zona Huedinului, este trecut pe listele cu chiaburi și sabotori ai cooperativizării agriculturii, trădători de țară, *„care trebuie lichidați prin așa numitele întâmplări neprevăzute sau închiși sub acuzație de crimă de drept comun.”*

Arestat în noaptea zilei de 23 mai 1950, Ioan Potra se vede silit să se despartă de toate cele dragi, iubirea de ai săi rămânând doar ca o amintire, la fel gospodăria, grădina, casa, făpturile din curte, obiectele din jur. Ridicat de acasă în toiul nopții, este dus la postul de miliție din Poieni și, de aici, preluat de serviciile de securitate din Huedin și Cluj. A doua zi, *„pe când se însera, în ziua de 24 mai 1950”*, grupul celor condamnați la muncă forțată este pregătit pentru „drumul morții”, spre iadul lagărelor de la Canalul Dunărea – Marea Neagră și, mai apoi, de la Bicaz, unde sute de colegi de barăci au închis ochii pe vecie, alții au murit de foame, ori de boli netratate, de ger, mulți de bătăile primite, unii chiar prin împușcare. Prin cele douăzeci și cinci de povestiri ale sale, volumul *Mărturisiri echilibrate* reînvie într-o succesiune cvasicinematografică modelul operațiunilor de tortură aplicat în lagărele de la țărmul Mării Negre, în genul celui pe care, începând cu „Fenomenul Pitești”, inițiat la 6 decembrie 1949, zbirii puterii se arătau foarte grăbiți să-l pună în practică cu un zel dezumanizant pentru convertirea populației la ideologia stalinistă. Absurdul și crima copleșesc de la primele pagini. În lagăr, deținuții sunt primiți cu brutalitate, discursul locotenentului Radu fiind, în acest sens, un model elocvent de exprimare caracterologică a călăilor în acțiune. Cadrul se schimbă mereu, în funcție de ipostazele narative selectate, textele sale, adevărate *povestiri-scenice,* cu descripții ale haosului mereu dinamizat de întâmplări, reprezentă forme menite să construiască un spațiu tragic, expus mereu unei agresiuni din interior sau exterior, o adevărată mitologie a durerii și a crimei: *„În noaptea de Crăciun noi spărgeam piatra, iar în comună umblau cu colinda. Noi răbdam foame, în timp ce în comună urau de Anul Nou și umblau cu Plugușorul. Eram rupți de foame și oboseală în timp ce în comună umbla cu Iordanul.”* Încărcat cu vibrațiile abisale ale urâtului, șirul unor asemenea situații-limită este amplificat de la o pagină la alta sub semnul dantesc al ținuturilor lumii de dincolo: *„...sufla vântul printre scânduri de puteai vântura în baracă”.* Atenția lui Ioan Potra se îndreaptă constant spre descrierea acestui spațiu degradat și a imaginii celor care îl populează, oameni comuni, aneantizați, țărani de la coarnele plugului, simpli lucrători ai pământului, ingineri, profesori, militari, scriitori, savanți, muncitori, funcționari, mulți fără nicio legătură cu vreo activitate politică, adolescenți, preoți, medici, nedreptățiți ai istoriei, supuși la crunte bătăi, cu răngi și bâte, dar și inși înrăiți tragic de convenții morale necruțătoare, acționând printr-un perfid joc de interese, indivizi din zonele puterii politice, torționari deveniți adevărate brute, agresivi, răi, lacomi și inculți, duri și ipocriți fără măsură, pătimași și vicleni, ipocriți și dezaxați, mincinoși și avizi de putere, ofițeri și șefi de echipe, împinși să creeze stări de supunere vecine cu depersonalizarea, personaje nemaleabile, închise și ireductibile, supuse unor norme adoptate cu o convingere plină de fervoare. Prin cruzimea adevărurilor astfel dezvăluite, mărturisirile lui Ioan Potra întrec ficțiunea. Om simplu, fără să fi beneficiat de o pregătire școlară deosebită, autorul se concentrează asupra condițiilor de încarcerare, cu aspecte privind pierderea dreptului la pachete și corespondență, diminuarea rației alimentare, lipsa asistenței sanitare și a medicamentelor, a apei potabile și a hranei adecvate condițiilor grele de muncă, plasarea în dormitoare construite sărăcăcios, fără geamuri ori obloane, fără aerisire și lumină naturală etc. Se instituie astfel sentimentul acut al unui univers înnegurat, clocotind în adâncuri, a unei atmosfere pline de neprevăzut, cu scene în forme violente, țesute în cadre-tip, cu o lungă carieră în literatura detenției, tipare perfide, menite să dezvăluie lipsa de omenie, sterilitatea sufletească și lașitatea celor puși de putere să distrugă. Absurdul acestei drame sisifice a muncii sub cerul deschis este alimentat de o serie de starea de incertitudine, frica de moarte, imaginea unor momente lăsate la dispoziția unor indivizi declasați și bolnavi de ură, dislocarea timpului și a spațiului fiind doar câteva dintre acestea. Memoria cu puternice aderențe autobiografice, cu alunecări imprevizibile uneori, aduce de multe ori textul în preajma unei proze aproape fantaste, cu amenințări permanente venite dinspre pericolul pe care îl reprezintă aici oameni de teapa comandantului Bobo, care *„avea o gură foarte spurcată și era negru la față ca fundul ceaunului”*, sau a altor personaje care se întreceau în durități și experimente inumane, asemenea criminalului Dosoftei și a paranoicului Hedeși, mândru că-i *„șef peste șoarecii de chiaburi.”* Autorul nu face apel la ficționalitate, oricât de bună conducătoare de verosimilitate ar fi aceasta. Mai degrabă, cititorul descoperă aici o lume unde situații decupate cu măsură, portrete și descrieri de natură înfățișează precaritatea spațiilor de pe aceste itinerarii ale morții, de unde și tonul vizibil crispat, încordarea surdă și agitația particulară a stilului. Fiecare secvență se provoacă pe cealaltă, descoperind mereu alte imagini și evenimente, cu efecte considerabile în amplificarea stărilor de deznădejde, din care acești „îngeri căzuți”, cum îi numea Augustin Buzura pe cei de după gratii, ies arareori învingători din cursa diavolească a luptei cu cei atinși ireductibil de un virus al răului. Unghiul din care privește Ioan Potra e mai întotdeauna problematic, pasajele descriptive, atâtea câte sunt, apărând doar ca parte din atmosfera care însoțește confesiunea. Întâmplările de la punctele de lucru, unde totul se țese din imponderabile imposibil de analizat, se constituie în scene oferite pentru a crea acuități neobișnuite, tipizate prin fluxul curent de supunere la recluziune și anchilozare morală. În fața caznelor supraomenești la care e supus, Ioan Potra încearcă să-și creeze uneori reflexe compensatorii, speranța revederii spațiului de o mare puritate a locurilor de baștină apropiindu-l de unele momente de înaltă altitudine a trăirii, menite să-i întrețină combustia sufletească expansivă. Între senzația de prăbușire și instinctul morții, o parte a lumii se întunecă, pe când ideea unor vagi speranțe se aprinde ca o flacără. Privind totul cu îngăduință, ca o asumare sisifică a sorții, vocea lui nu clamează, ci, dimpotrivă, își asumă drumul ca pe o despovărare, aruncând peste toate o privire de înțelegere superior-creștină a datului, atributul cel mai de preț al lui Dumnezeu fiind virtutea, iubirea de oameni, puterea de a ierta și capacitatea de a transforma răul în bine.

Fără a avea în vedere un anume canon estetic, scriitura lui Ioan Potra câștigă în acuratețe, siguranță și putere de surprindere psihologică. Dacă sub aspect tematic volumul de față nu iese din zona tradițională a problematicii și a substanței umane, acesta impresionează însă prin firescul în sine al expunerilor, al unui lexic simplu, frust, lipsit de așa-zisele intenții de prelucrare artistică. Pe de altă parte, plină de semnificații exemplare, cartea lui Ioan Potra se dorește *„o lumânare aprinsă la mormântul tuturor martirilor și mucenicilor.”*

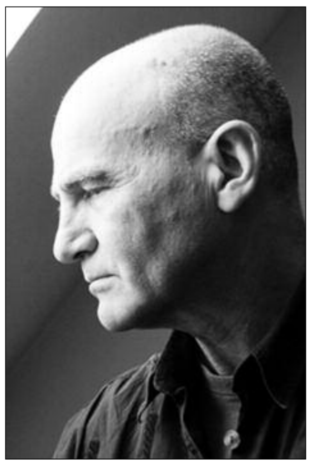
Anii 1930 - Hotel Dacia, Str. Șerban Vodă (Strada Mare)

Strada Mare. Tip: carte poștală din perioadă, circa 1967

cronici

Alexandru Jurcan

TIFF în pandemie

Ediția cu numărul 19 nu s-a bucurat de amploare și entuziasm. Între 31 iulie și 9 august (2020) la Cluj-Napoca a triumfat, totuși, continuitatea. Chiar dacă ciuntită, plină de frustrări și absențe. Cu măști, țânțari, fără multe dezbateri, fără prezențele râvnite din străinătate. Însă, vorba lui Camus: „numesc adevăr ceea ce continuă”.

Ce am văzut? Am ales, am răsfoit ca de obicei broșura *Aperitiff*, știind că a alege înseamnă a renunța. Nu poți vedea totul. Iată…

1. AMARCORD

Un Fellini din 1973, adică Oscar 75, film străin, cu Ciccio Ingrassia. Nebunia familiei, nebunia străzii. Muzica nostalgică a lui Nino Rota învăluie clopote, paradă, spovedanii iconoclaste... Personajele felliniene au statut etern. Poveste semi-autobiografică din Italia fascistă a anilor 30, o viziune comică, cu accente de burlesc – iată un scenariu despre religie, copilărie, politică, fascism.

2. LA BELLE EPOQUE

O mare surpriză pentru mine: îmi plac poveștile de acest fel, cu alunecări în trecut. Filmul lui Nicolas Bedos îi are în distribuție pe Daniel Auteuil, Fany Ardant și alte vedete. Antreprenorul Antoine creează ficțiuni pe platforma digitală. O întreagă industrie a reconstituirii, a retrăirii. Plătești, ca să plonjezi într-un moment al vieții tale trecute. Decoruri, actori, animație.

Precis primești alte forțe după trăirea acelei stranii experiențe. Cuplul perimat va putea continua sub auspicii revigorate.

3. PICTORIȚA ȘI HOȚUL

Un documentar insolit, cu aspect de ficțiune. Regizorul Benjamin Ree îi lasă pe cei doi implicați să-și spună povestea cvasi-incredibilă. Pictorița Barbara Kysilkova îl iartă pe hoțul Karl-Bertil, ba încă îl transformă în muză, după ce el iese de la închisoare. Grație ei, viața lui va cunoaște alte coordonate. Hoțul tablourilor ei... În loc de ură, ea oferă umanitate, prietenie, generozitate. Despre iertare. Încredere. A investi într-un infractor drogat. Arta care țâșnește din răni.

4. ECOU

Recunosc: acum m-a dezamăgit Runarson cu acest film, mai ales că am apreciat anterioarele *Vulcanul* și *Vrăbii*. Asistăm la 56 de secvențe scurte, care închegă un portret al societății islandeze la sărbătorile de iarnă. Fără comentarii. Filmări neutre. Ubicuitate. Bine...dar ce e cu asta? Știm cu toții că în fiecare clipă se petrec atâtea momente diferite în lume. Înțeleg... gunoierii la final, artificiile care acoperă dramele, cimitirul, evidențele, bazinul, bețivii, nașterea, bețivii... Nimic nou sub soare. Și ce e cu asta? Unde e transfigurarea artistică a realităților filmate?

5.

Filmul lui Dorian Boguță a fost o surpriză plăcută. Actorul Teodor Corban duce tot greul, în rolul unui Maigret autohton echilibrat. Tăceri, coridoare, declarații, medii sociale diverse, suspans bine dozat, detalii revelatoare - toate acestea unite de plutirea unei suspiciuni generale. Păcat că uneori sonorul lasă de dorit. Exact, uitasem, e boala filmelor românești!

6. CORPUS CHRISTI

Filmul lui Jan Komasa e propunerea Poloniei pentru *Oscar*. Băiatul de la centrul de minori ajunge într-un sat și se dă drept preot. Asistăm la o impostură eficace, surprinzătoare. Metodele lui sunt superioare celor ale preotului-preot, căzut în ramoleală alcoolică. Actorul Bartosz Bielenia face un rol memorabil: ochii și buzele i se mișcă expresiv în prim-planuri dramatice.

7. VIVERE/A TRĂI

Un film de familie, de viață, despre rugina cuplului, înlăturată de apariția unei guvernante irlandeze. Derapaje conjugale, secrete mereu apărate și ...multă agitație cotidiană. Filmul regizat de Francesca Archibugi convinge, place, mai ales că vecinul ochelarist enunță în final esența: „vă văd cum strigați, vă certați, aveți probleme, dar vă invidiez, pentru că trăiți!”

8. PARASITE

Cum să nu revăd filmul arhipremiat al lui Bong-Joon Ho? O familie săracă se infiltrează diabolic, parazitar, în familia bogată. De aici încolo totul scapă de sub control, iar tu, spectatorul, devii captiv în canavaua narativă. Fără clișee, fără deja-vu-uri, asistăm la o farsă tragică palpitantă. Amestec de genuri, satiră socială, gradație – totul într-o tragi-comedie uluitoare. Se subliniază incapacitatea indivizilor de a coexista. Ciudat! Să nu uităm mirosul insuportabil al clasei de jos, ca un atribut de recunoaștere și respingere.

9. PASĂREA PICTATĂ

Filmul lui Vaclav Marhoul - *The Painted Bird* – m-a uimit. Trei ore de regal cinematografic. Joacă și Hervey Keitel, Udo Kier, Stellan Skarsgard, iar Petr Kotlar în rolul băiatului e o revelație. Regizorul a pornit de la romanul lui Jerzy Kosinski din 1965 și a organizat filmul în nouă capitole, care poartă titluri de personaje (Marta, Olga, Miller, Hans, Labina, Mitka, Nikodem etc). O odisee a suferinței în timpul războiului, adică lungul drum al băiețelului evreu Joska spre căutarea părinților, în spatele frontului. În prim-plan e o umanitate în derivă, un deșert uman înfiorător. Filmul poate trezi asociații, însă își păstrează o originalitate recognoscibilă. Fiecare secvență subliniază moartea, bestialitatea, violența, gelozia. Imaginile alb-negru, percutante, denotă știința de a filma tăceri într-o lume devastată. Cum poate suporta un copil atâtea orori? Acolo unde ajunge el, bântuie moartea. Totul e imagine, metaforă, durere. Miller își bate nevasta și scoate cu o lingură ochii presupusului amant. Joska e îngropat până la gât, între focuri aprinse, iar corbii se năpustesc asupra capului său. Un preot îl duce pe Joska la Garbos cel pedofil, care îl spânzură pe băiat cu capul în jos, ca să păstreze secretul violului. Labina cea senzuală îl pune pe băiat să-i pupe picioarele. Există în film multe scene terifiante, incredibile. Lumea e urâtă, și-a ieșit din țâțâni, războiul e demențial, lumina e departe. Gheața se sparge, șoarecii umplu fântânile. Poate că e prea mult rău care proliferează. Nu există nicio ființă necontaminată de sălbăticia sufletului. Probabil că aici e explicația, în ravagiile totale ale războiului, iar senzația de repetitiv vine de la focusarea demonstrației: urâtul domină universul. De ce *pasărea pictată*? Bătrânul Lech vopsește cu alb penele păsării și o lasă în văzduh, însă libertatea ei se va transforma în moarte, înconjurată de ghemul agresiv de păsări. Violența oamenilor a devenit contagioasă.

10. DIAVOLUL DINTRE PICIOARE

Absolut neașteptat, curajos, derutant filmul lui Arturo Ripstein (*Diavolul dintre picioare),* cu Silvia Pasquel, Alejandro Suarez, Greta Cervantes. Pudibonzii și cei certați cu Freud vor blama filmul, acuzându-l de erotism senil. Să vedem... Poate exista o gelozie maladivă? Da. Dar dorințe sexuale și frustrări la o vârstă înaintată? Cu siguranță.

Un film alb-negru, care accentuează senzația de adevăr, într-o casă- labirint, unde trăiesc Bătrânul, soția sa Beatriz și menajera Dinorah. Din nou *ușile închise* ale lui Sartre și măcinarea cuplului. Bătrânul e tot pe urmele soției, îi fotografiază fesele, îi ia sutienul, plonjează printre fetișuri obscure. O acuză cu cuvinte vulgare, pornografice – „îți mișună goangele prin păsărică” – dar apoi merge în oraș la o amantă, căreia îi povestește doar despre Beatriz. Menajera asistă la toate scenele jenante, iar în final va lua o atitudine. De partea cui va fi? Nu se poate spune, vom afla la sfârșit.

Bătrânul aruncă rufele spălate ale soției, e gelos și pe trecutul ei, consideră copiii capcane ale biologiei, „iar biologia e o curvă”. Umblă cu vibratorul în mână și o întreabă dacă o să-și lase „păsărica deschisă”, apoi rupe poze, mereu speriat că „sămânța altora” a intrat în Beatriz.

Ea, Beatriz, pare imună. Se fardează, suportă acuzațiile, merge pe ascuns la salonul de dans, unde se ceartă cu partenerul și are o ieșire teatrală. Când află că soțul avea o amantă, tocmai el, care proclama fidelitatea, atunci se duce la un hotel cu gânduri ascunse. Răzbunare sau plăcere? Care ar fi diferența dintre invidie și gelozie

Mi-au rămas în minte perdelele strălucitoare de la salonul de dans, care estompau figurile dansatorilor. Ca o metaforă a aspirației spre frumos. Oare *diavolul dintre picioare* întunecă rațiunea umană? Da, există în film sex grotesc, libidinos, subsumat unei estetici a urâtului. Finalul (pe care nu-l devoalez) e absolut surprinzător. Am uitat să spun că Beatriz ține un jurnal, în care notează toate frazele deocheate ale Bătrânului - „curvăsăria...te-ai născut curvă... dogoarea din păsărică...”. Ca răzbunare, îl va obliga pe soț să citească zilnic din caiet cu voce tare. Să-și recunoască stilul, nebunia, cuvintele murdare. Terapeutica scrisului (pentru ea) întoarsă ca o săgeată otrăvită spre el. Ba nu : ca o oglindă.

Muzica zilelor noastre

Meșteru' Tiberian

Clujean, sibian. Azi, bucureștean. Mort după pian. La fel după jazz. Îmbinându-le cu folos și zelos pe-amândouă. În interpretări rafinate, elegante, pregnante constant. Deoarece Mircea are-ntr-însul știință și pasiune din plin pentru gen. Umblă pe clape cu-atâta dăruire, îndemânare, spontaneitate și lejeritate încât copleșește. Uimește și convinge că jazzu`, mai tânăr, stă fața-n față la masă cu simfonicu` multicentenar. Preluându-l ades în știmele sale ingenios, radios. De unde și simfo-jazzu` select, tot mai căutat în zilele noastre...

Din fericire, profesoru` Tiberian îi învață și p-alții-n Conservator muzică dintr-asta. Fiind un instrumentist școlit, vrednic, renumit. A cântat și cântă cu d-ăi grei în branșă. Eu îl reascultai ultima oară la Capitală, în compania big-band-ului de pe Berthelot. Cu Natsis, Tegu, Milea, Burneci, Zmău, Ioniță, ca să menționez doar câțiva la repezeală. Ceilalți, desigur, cu nimic mai prejos decât ei. Nici că s-ar putea, atâta vreme cât Ionel Tudor, neobosit, le e-ndrumător, șef și dirijor. Iară Radio-ul, instituție de rang național. Cu deschidere internațională și artiști pe măsură în structura sa...

Așa că asistai la un concert mustind de ritm, improvizații, culoare, nuanțe, savoare. Cu piese celebre ori cu proprii creații. Mircea, de pildă, punând pe note cu consecvență. Precum dovedi și de astădat`. Întru fala, astfel sporită original, a muzicii autohtone de jazz. Fremătătoare, răscolitoare, nepieritoare vreodat`...

ADRIAN SIMEANU

Daniel Marian

Rezerva de zbor – interior

(Octavian Mihalcea – „Patima cheilor”, Ed. Eikon, 2019)

Lumile se golesc pe vreme ce se răscolesc tot mai înghesuite, se scutură de bagajele prisosului pe calea spre ceea ce ar putea fi considerat drept epavă, dar în speranţa unui sâmbure salvator de esenţe. Şansa provenită brownian trebuie prelucrată, se cade să recuperăm exclusiv energetic în detrimentul materiilor prime, pentru a putea face faţă fluxului de interiorizare forţată.

În nefirescul acesta al concentricului, împins la o evoluţie proiectată invers, găsim metode şi mai ales rezultate de-a gata. În lipsa unor studii de piaţă noi, alocate astfelor situaţii, fiecare îşi concepe propria piaţă pe care o va studia mai târziu.

Octaviam Mihalcea are de acum **„Patima cheilor”**, suficient de riscantă ca şi aceea a visurilor, ori a jocurilor de noroc. Aventura, lucitoare şi zimţată, riscă să provoace aspecte şi accente nebănuite, dar nu din perspectiva unor comori ascunse ci mai degrabă a exacerbării a ceea ce se ştia despre emoţie.

În perspectiva răsturnată potrivită unei astfel de scheme, primitiva colivie se poate interpreta drept zbor, poate chiar unicul care să conteze pentru următoarele câteva etape de viitor. Avem de altfel un poem stră-lucit şi stră-zimţat în acest sens: „tocmai am trezit pasărea/ pierdută printre ceasuri/ fără gratii fluturi bătrâni vestesc legi/ pe la ferestre e aşteptat/ timid curcubeul/ zborul va curge spre piatra/ celor mai ascuţite glasuri/ altfel de câştig/ când pânza cifrului/ vorbeşte despre ciocul/ nemilos al poeziei” (**Singura pasăre**).

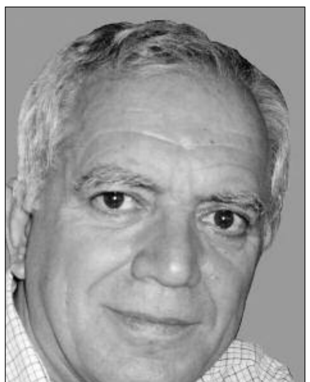
Într-o încercare de pastelare a realului sărit de pe axa regulamentară, într-un aer misterios de haos complementar, avem o staţie facultativă care se autoimpune pe lista stărilor convalescente dar ferme: „leagănul impresiei/ cheamă învăluirea/ gondole de cristal/ pun în scenă/ pasul câteodată naiv/ al bunului gust/ plutitor pe ascunderi nebănuite/ vom aştepta/ vehiculele sufletului/ pe malul iernii” (**Vehicule**).

Stilul frugal al poetului dă impresia că s-ar subscrie iniţiativei eterice de raportare a timpului din prea rămuros în pur simbolic: „necunoscute aluzii/ denumesc perspectiva/ cea mai atrăgătoare/ mereu adevărul decorativ/ deschide ferestre/ mereu cu braţul drept/ fără scufundări atroce/ până la urmă soarele/ va fi al nopţilor noastre/ departe cumva/ pe scena covârşitoare” (**Până la urmă**).

În fine, regăsirea unor trepte crezute pierdute, se proclamă într-un aranjament mozaical spre a cărui deslușire facem şi desfacem unele geometrii ţinute secrete: „zefirul mişcă pietre/ în fiecare loc tainic din centru/ ca o piesă îmbogăţită/ cu strâmte costume negre/ paşii uşori urmăresc linia covorului/ am recucerit muzeul sau poate/ am dezgropat vorbe frumoase/ care tocmai aşteptau să intre/ atingerea părţii drepte închide/ toată cenuşa artistă a buzelor/ cu mult respect alungă/ tirania lemnului lovit/ până dincolo de coloane/ s-au târât zgomotele/ surâsul boem promite alte veniri/ bijuterii şlefuite în gând” (**Surâsul boem**).

Parabolicul se dezleagă din încrucişarea de forme, se expozează fără probleme morale faţă de eventualităţile mai puţin catadicsite, devenind în fond o formalitate. Poezia lui Octavian Mihalcea şerpuieşte deopotrivă ce înoată dislocând rigorile discursului în ideea unui parcurs netulburat.

Mircea Pospai

Iluminări din zona de penumbră

Profesoara, scriitoarea şi ziarista Mihaela Albu ne-a obişnuit, în ultima vreme, cu abordarea unor subiecte care vizează diaspora română de după Al Doilea Război Mondial, aducând la lumină şi la cunoştinţa noastră fapte de extraordinară semnificaţie civică, patriotică şi culturală, ale unor oameni care au fost nevoiţi să părăsească matricea naşterii lor, din cauza vicisitudinilor aduse de instaurarea regimului comunist şi să-şi ducă viaţa, nu uşor, în diverse locuri de pe glob, cei mai mulţi în Occident.

După mai multe cărţi sau studii şi articole publicate în reviste, deschide acum – după cum mărturiseşte – seria unor cărţi-interviu cu personalităţi marcante, iar prima dintre ele este cea cu politicianul şi omul de cultură Dinu Zamfirescu. Dialogul s-a desfăşurat în mai multe întâlniri, pe parcursul a aproximativ un an şi jumătate, între 3 septembrie 2014 şi 14 decembrie 2015. Desigur, în principiu, fragmentarea unui dialog poate să presupună anumite discontinuităţi şi pierderea cursivităţii, mai ales în situaţia în care intervievatorul şi-a pregătit un anumit plan, dar, în cazul de faţă, s-ar putea să fi constituit un avantaj: acela de a fi permis o documentare suplimentară de la un episod la altul al înregistrărilor, explicându-se astfel şi „substanţa“ întrebărilor.

Cartea începe abrupt, cu întrebări despre perioada exilului în Franţa, oamenii pe care i-a cunoscut acolo şi încercările de iniţiere a unor organizări ale politicienilor din exil, prin anii 1985-1986. Interlocutorul îşi aminteşte în detaliu discuţiile acelor vremuri, greutatea cu care se putea face o oarecare organizare, motivele fiind multe, dar Dinu Zamfirescu reliefează unul care, se pare, a avut şi va avea relevanţă în toate timpurile, pentru români: „toţi ar fi vrut să fie şefi“.

Autoarea ne dă adesea „elemente ajutătoare“ din limbajul nonverbal, pentru a înţelege mai bine cele spuse de interlocutor. Astfel, ca un autor dramatic sau ca un scenarist de film, notează în paranteze despre un gest, un zâmbet, o grimasă etc.

Elemente care pot fi consemnate de istorie apar la tot pasul. De exemplu, o frază care pare pierdută în masivitatea dialogului relevă că regele, când a constatat că nu este ceva în ordine cu componenţa şi conducerea unei organizaţii care se înfiinţase şi pentru care i se ceruse girul, şi-a retras discret susţinerea acestea. Aflăm, cum altfel, şi despre piedicile care erau puse de oameni sub acoperire, trimişi de securitatea din ţară şi amplasaţi în cadrul misiunilor diplomatice.

Sunt şi amănunte care ne modifică puţin imaginea despre ceea ce însemna cunoaşterea realităţilor din România în Occident. Interlocutorul spune, de exemplu, că ziarele româneşti ajungeau acolo şi că, la Paris fiind, putea să cumpere aceste ziare în anii '70 – '80, din gări. Sau un alt aspect: la cenaclul organizat de Leonid Mămăligă erau invitaţi şi scriitori din ţară, care chiar ajungeau acolo şi participau, iar Dinu Zamfirescu, în pofida celor ce ziceau că aceştia îi intoxicau cu idei comuniste, crede că era bine, pentru că se realiza un fel de simbioză între unii şi alţii. Un alt exemplu este „Scrisoarea celor 6“. Monica Lovinescu nu a primit aprobare de difuzare la Europa Liberă (postul finanţat de americani) şi a dat această scrisoare lui Dinu Zamfirescu, care, fiind, încă din 1977, corespondent BBC pentru Paris, a reuşit să o difuzeze, primul, la postul englezesc menţionat.

Un fapt interesant este acela că între oamenii de diferite naţionalităţi aflate în exil se creau anumite legături, Dinu Zamfirescu amintind pe cele dintre români şi polonezi, unguri, ruşi sau ucraineni.

Desigur, în interviurile de această factură pot să fie multe elemente subiective, precum şi anumite moduri de a înţelege lucrurile sau cum au rămas în memorie anumite întâmplări, fenomene etc. Chiar dacă procentul de credibilitate nu poate fi – nici teoretic – sută la sută, prin ceea ce îşi propune să facă Mihaela Albu, adică printr-o *suită de interviuri* cu oameni care au trăit aceleaşi vremuri, au participat la multe evenimente comune, au cunoscut viaţa din exil sau raportările la viaţa din ţară în modalităţi diferite, de regulă punerea cap la cap a acestora şi colaţionarea anumitor elemente pot să conducă, cu siguranţă, către cunoaşterea cât mai apropiată a adevărului. Din acest motiv, demersul Mihaelei Albu nu este doar de remarcat ca o realizare personală de excepţie, ci şi ca o contribuţie valoroasă la ceea ce se cheamă acoperirea unor spaţii mai puţin cunoscute (sau chiar necunoscute) într-o istorie ce se cere scoasă la lumină.

Autoarea, cu experienţa de profesor, dar şi cu bune aptitudini de jurnalist, îl întoarce pe interlocutor în vreme, până aproape de copilărie, cu amintiri şi paranteze utile pentru cunoaşterea acelor perioade, dar, adesea, îl aduce în timp şi către zilele noastre, realizând un fel de capete de pod între care perioada exilului este doar puntea, iar întregul reuşeşte să reconstituie o perioadă istorică mult mai largă.

Presa exilului este de asemenea abordată în interviul cu Dinu Zamfirescu şi aflăm amănunte interesante despre apariţia unor publicaţii precum Lupta, B.I.R.E (Buletinul Informativ al Românilor din Exil) sau Dialog. În treacăt fie spus, Mihaela Albu este o bună cunoscătoare a aceste probleme, ea publicând, în urmă cu aproximativ un deceniu, lucrarea *Presa literară din exil*, în două volume.

Un lucru ştiut, dar care este reiterat în această carte, se referă la modul cum biserica a ajutat adesea exilul românesc. De exemplu, Grupul românilor liberi avea întâlniri la sediul Misiunii catolice române sau la Biserica greco-catolică din Paris, iar la Biserica Ortodoxă Română din Paris, unde veneau mulţi români, erau lăsate, în suficiente exemplare, unele dintre publicaţiile pe care le realizau organizaţiile româneşti din exil.

Autoarea îi cere lui Dinu Zamfirescu să povestească despre mai mulţi dintre oamenii din exil, referitor la modul cum i-a cunoscut, cum erau aceştia, cum se desfăşura activitatea împreună cu ei sau ce amănunte ştie din viaţa lor. Astfel, se conturează noi elemente în portretele unor politicieni, jurnalişti sau oameni de cultură, precum Ion Raţiu, Radu Câmpeanu, Virgil Ierunca, Monica Lovinescu, Leonid Arcadie Mămăligă, Mihai Fărcăşanu, Oana Orlea, o bună parte din familia Brătienilor (din care, ca fiul vitreg al unuia dintre Brătieni, Dinu Zamfirescu a şi făcut parte) şi încă mulţi alţii. Prin istoria familiei Brătianu, pe care se vădeşte faptul că intervievatul a cunoscut-o foarte bine, acesta reuşeşte să aducă la lumină secvenţe interesante, unele mai puţin cunoscute sau inedite, din istoria Partidului Naţional Liberal.

Din tinereţe, este descrisă cu lux de amănunte participarea la manifestaţia din 8 noiembrie 1945, iar de după 1990 întâlniri cu diverse personalităţi ce aveau unele legături cu vechile evenimente. Amănunte sunt şi despre informaţiile pe care grupurile de tineri, din care Dinu Zamfirescu făcea parte, le culegeau despre trupele sovietice de ocupaţie, informaţii care ajungeau, pe o anume filieră, la americani. Despre viaţa din închisoare, evenimente şi întâmplări petrecute acolo, oameni pe care i-a cunoscut, Dinu Zamfirescu a avut multe lucruri de spus. Unele dintre ele cu folos, chiar şi pentru istorici.

Interesant este faptul că Mihaela Albu, spirit practic, pune întrebări despre aproape toate persoanele şi personalităţile pe care şi le aduce aminte sau, sunt convins, pe care le avea notate undeva, spre a realiza mai târziu interviuri cu ele. În fapt, se vădeşte a fi devenit, în timp, o bună cunoscătoare a fenomenului exilului românesc de după Al Doilea Război Mondial, iar talentul jurnalistico-scriitoricesc şi puterea de muncă sunt atuurile pentru a aştepta de la dânsa alte cărţi importante, îmbogăţitoare în informaţii pe o zonă mult timp ţinută în penumbră sau chiar în întuneric.

În ansamblul său, cartea capătă valoare sporită şi prin adăugirile la dialogul propriu-zis, întins pe 150 de pagini, respectiv notele de subsol ale autoarei (oportune, bogate şi lămuritoare), articole publicate de Dinu Zamfirescu în revista „Dialog”, indice de nume şi un album foto.

Adelina Iliescu

Cercetare onomastică şi dialectală

*** Teodor Oancă, Cercetări de onomastică şi dialectologie, Craiova, Editura „Grafix”, 2019, 186 p.**

Lucrarea *Cercetări de onomastică şi dialectologie*, concepută ca sinteză de articole şi studii de onomastică publicate în ultimii ani, continuă preocuparea de cercetare onomastică şi dialectală prezentă în celelalte cărţi ale autorului: *Probleme controversate în cercatarea onomastică românească* (1996); *Geografie antroponimică românească. Metode şi aplicaţii* (1998); *Onomastică şi dialectologie* (1999); *Sociolingvistică aplicată. Cercetări de antroponimie* (2001); *Dicţionar de frecvenţă a numelor de familie din România (DNFR)* (2003); *Microsisteme antroponimice româneşti* (2016); *Contribuţii onomastice* (2018).

Cartea în discuţie cuprinde informaţii din domenii conexe: toponimie, antroponimie, geografie antroponimică, dialectologie. Lucrarea este structurată astfel: Argument, urmat de Bibliografie, Abrevieri, o parte complexă formată din studii şi articole care pun accent pe o ”cercetare interdisciplinară, nerezumându-se la relaţia onomastică – dialectologie” (p. 6), rezumate în limbile engleză şi italiană, Cuprins.

În Argument, autorul îşi expune succint obiectivele lucrării: cercetarea onomastică şi dialectală, care a început în anul 1975, când a dobândit calitatea de doctorand, a continuat în cadrul Laboratorului de cercetare onomastică din cadrul Facultăţii de Litere a Universităţii din Craiova.

Studiul *Contribuţii la delimitarea ariilor dialectale cu ajutorul geografiei antroponimice* cuprinde aplicaţii ale metodei proprii de cercetare *geografia antroponimică*. Prin aplicarea acesteia, se înregistrează frecvenţa unui antroponim pe unităţi administrative (judeţe), obţinându-se informaţii care „să aducă reconsiderări asupra unor arii dialectale” (p. 12). Astfel, autorul face referiri la etimologia şi frecvenţa unor nume de familie din diferite zone ale ţării (Bârgău, Bălan, Agud, Bostan, Prisăcaru, Stuparu, Mocanu, Troacă), fiind completate cu o anexă care evidenţiază frecvenţa numelor amintite (p. 20 -23).

Antroponime cu consoana labială iniţială [p] palatalizată este un studiu care cuprinde nume la care consoana iniţială este palatalizată sau a rămas intactă, în funcţie de graiul vorbit de posesorii acestor nume, dar şi de „persoanele care redactau actele de stare civilă” (p. 25). În Câmpia Băileştiului, regiune cercetată onomastic de Teodor Oancă, apar şi astfel de cazuri. Este vorba de nume de familie precum Chele, Cheptănaru, Cheptine, Chetrariu etc., care sunt frecvente în Moldova. Mojoritatea studiilor indică subdialectul moldovean ca fiind reprezentativ pentru palatalizarea consoanelor labiale, însă există nume cu consoana iniţială nepalatalizată în toate regiunile.

Următorul studiu cuprinde nume de familie provenite din porecle, nume la care pot fi identificate paticularităţi fizice, psihice, morale şi de comportament care au caracterizat unele persoane din secolul al XIX –lea, devenind porecle care s-au impus ca nume de familie. Reţimem definiţia dată poreclei de autor: Porecla este rezultatul codificării printr-un nume comun a unei particularităţi fizice, psihice, morale sau de comportament care caracterizează o persoană, căreia i se atribuie acel nume.

O altă secvenţă a cărţii priveşte toponimele compuse cu determinant adjectival din Câmpia Băileştiului, având ca obiect de cercetare toponimele formate din substantiv (entopic) şi un determinant adjectival. Ponderea mare a adjectivelor în formarea toponimelor „se explică prin înfăţişarea geografică a Câmpiei Băileştiului” (p. 62). Se poate observa un sistem antonimic al determinării mare/mic, vechi/nou, lung, sărat, rău, rotund etc.: Balta Mare/Balta Mică, Cioaca Mare/Cioaca Mică, Biserica Nouă/Biserica Veche. Există adjective care fac referire la culori, mărimea obiectului, apartenenţa, vegetaţia. În continuare, autorul prezintă relaţia entopic-toponim, în Câmpia Băileştiului. Este evidenţiat rolul entopicelor în formarea toponimelor, oamenii dând nume şi celui mai neînsemnat loc. Autorul consideră că este necesară o delimitare a categoriei apelativelor de cea a entopicelor. Astfel, sunt considerate entopice alături de „aşezările umane”: oraşul, comuna, satul, cătunul, mahalaua, cartierul, uliţa şi cele temporare: coşarea, stâna, târla sau cele izolate: schitul, mănăstirea, hanul, sau hidronime, precum fântână, cişmea, ştiubei, ţuţuroi, buduroi, ciutură. Sunt făcute referiri la entopice forestiere (peste 300 de nume de locuri), precum branişte, bunget, crâng, luncă, pădure, stejeriş, tufă, zăvoi.

Următoarele studii au ca obiect antroponimia din perspectivă sociolingvistică, antroponime cu sufix dublu de apartenenţă, antroponime derivate cu sufixul *-cea*, sau cu sufixul *-ilă*. Antroponimele cu dublu sufix de apartenenţă sunt cele derivate cu sufixul de apartenenţă *-escu*, ataşat unor teme antroponimice deja derivate cu suf. slav -ov/-ev, cu aceeaşi funcţie: Birovescu, Corciovescu, Iancovescu, Marcovescu, Panovescu, Raicovescu. Derivatele cu sufixele *-ov, -ev* sunt de origine slavă. Un antroponim derivat cu dublu sufix de apartenenţă este Birovescu (*-ov* și *-escu*) de la tema antroponimică Bir/a/u sau antroponimul Panovescu (*-ov* și *-escu*) de la tema antroponimică Pan .

Sufixul antroponimic *-cea* necesită o atenţie sporită, deoarece poate fi confundat cu uşurinţă cu sufixul *-ea* atunci când tema derivativă se termină în velara c (cf. Burcea < Burc/a/ă/i + suf. *-ea* comparativ cu Bătrîncea < Bătrîn + suf. *–cea*). Autorul propune gruparea antroponimelor în *-cea* în trei categorii: a) nume derivate cu suf. *-cea* care provin din supranume: Bălancea < Bălan, Bătrâncea < Bătrânu, Cocorcea < Cocor; b) nume rezultate din derivarea cu suf. *-ea* a antroponimelor româneşti terminate în c (+ vocală): Butucea < Butuc + suf. *-ea*; Ciucea < Ciucă + suf. *-ea*; c) nume derivate cu suf. *-ea* sau *-a* de la un radical antroponimic în *c* sau *č,* de origine slavă, care au pătruns în onomastica românească şi care nu provin din apelative româneşti : Borcea < Borcu, Duncea < Duncu.

Sufixul antroponimic *-ilă* este considerat productiv pentru sistemul antroponimic românesc. Numele derivate cu suf. *-ilă* desemnează purtătorii unei calităţi (Horcăilă, Negrilă). Unele antroponime derivate cu sufixil *-ilă* provin din porecle care au fost supranume care au funcţionat ca nume de familie neoficiale. Dacă Burtilă se poate analiza ca provenind de la porecla Burtă, dar şi din Burtea, Gîndilă derivând din Gîndu sau din Gîndea, alte nume ar trebui scoase din discuţie, întrucât au fost preluate ca atare în limba română din calendar creştin: Gavrilă, Mihăilă, Misailă, Rafailă, Samoilă.

În următoarele capitole sunt discutate tipurile de sufixe antroponimice perechi şi nume formate cu aceste sufixe *(-aca/-aga, -eca/-ega, -ica/-iga,-oca/-oga, -uca/-uga*), nume de familie care provin de la nume de unelte. Numele de familie care provin de la nume de unelte sunt porecle devenite nume de familie oficiale. Acest tip de porecle reprezintă „rezultatul unei întâmplări, al unui episod care a reţinut atenţia unei colectivităţi” (p. 167).

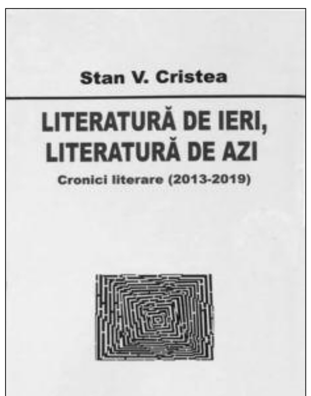
Cartea se încheie cu studiul *Antroponime huţule* (în legătură cu graiul huţul din zona Sucevei), studiu făcut pentru a identifica numele de familie care aparţin graiului huţul. Astfel, au fost identificate apelative de la care au rezultat porecle, devenind, ulterior, nume de familie. Apelând la geografia antroponimică, se poate identifica vatra antroponimului care corespunde cu zona în care apelativul este activ în graiul comunităţii.

Meritul acestei cercetări îl constituie nu numai concizia şi claritatea în expunerea onomastică, ci şi opiniile personale, contribuţiile proprii, argumentarea riguroasă cu exemple și anexe.

Cartea în discuţie cuprinde informaţii din domenii conexe: toponimie, antroponimie, geografie antroponimică, dialectologie.

DINCOLO DE ZARIȘTEA ISTORIEI LITERARE…

STAN V. CRISTEA- LITERARTURĂ DE IERI, LITERATURĂ DE AZI

După stagiul beletristic, de poet tandru și cosmic (*Vârsta mă arde*, *Neliniște și fluturi*), Stan V.Cristea a fost perceput drept un veritabil istoriograf, semnatar al unor prestigioase *Repere bibliografice* despre Eminescu, Preda, Noica, impecabile prin excesul documentarist și pasager critic literar (*Eminescu și Teleormanul*), ipostază, totuși, ranforsată prin zelul recenzentului care a reunit în *Literatură de ieri, literatură de azi* (Ed. Bibliotheca, Târgoviște, 2019) 37 de cronici literare deja publicate în anii din urmă (2013-2019) la cărți de studii, eseuri, monografii, memorialistică, etnologie, literatura de tranziție, poezii, proză... Preferința pentru exegezele eminesciene, prediste, noiciene rezonează cu travaliul cercetătorului care îi examinează lucid și exigent pe Lucian Boia, Marin Diaconu ș.a. În fapt, opinăm noi, se livrează lectorului câteva secvențe de artă a cuvântului, de la junimism, perioada interbelică (Liviu Rebreanu, H.P.Bengescu, Ion Minulescu), cea postbelică (Nichita Stănescu, Zaharia Stancu, Geo Dumitrescu, I.D.Sârbu) până la contemporanii Nicolae Scurtu, Mihai Stan...) și falia teleormăneană din trecut (Dimitrie Stelaru, Gala Galaction...) și prezent (Florin Burtan, Liviu Comșia, Gheorghe Stroe...). Demersul său critic nu este unul enunțiativ- cum s-a scris în presă -, ci descriptiv, tematic, de obicei, decent, mai rar, abisal, caustic dacă panoplia bibliografică nu e suficientă sau se emit discutabile verdicte: după ce-i impută unui binecunoscut istoric „doctorantea... uneori lacunară” (p.14), urmează actul punitiv - „Între titlul cărții....și până la profeția din ultimul paragraf..., se întinde așadar câmpul minat pe care Lucian Boia calcă cu dezinvoltură...” (pp.14-15). Terțetul se completează cu Eminescu ca epistolier al iubirii și ca jurnalist cultural.

Marin Preda este zugrăvit în fieful propriu, siliștean, apoi în agora de la Căldărești, alături de Maria Banuș, ulterior, în relațiile cu Zaharia Stancu, Eugen Jebeleanu, Fănuș Neagu, Nicolae Breban și ca subiect al securității, implicată, zic sursele, în sfârșitul tragic și ambiguu al celui mai important romancier român din secolul al XX-lea. De asemenea, se reiterează teza creatorului de zeci și sute de tipologii verosimile, viabile... Influențele lui Noica în scrisul lui Nichita, Cezar Baltag, Bănulescu ca și afinitățile filosofice cu Hegel, Kierkegaard, Nietzsche din teza de doctorat a Mariei - Zoica Ghițan sunt prezentate succint, pasiunea mentorului de la Păltiniș pentru Eminescu și monografia lui Marin Diaconu îl actualizează pe filosoful cel ostracizat de comuniști. Comentarea ultimului autor are un incipit circumspect (“lucrare...eterogenă”, fără caracter sistematic”- p.81) și un final exultant: „Marin Diaconu este, orice s-ar spune, cel mai avizat cunoscător al biografiei și operei lui Constantin Noica...”- p.91), ceea ce nu conduce la un hiatus.

Cu privire la înfloritoarea și, poate, inegalabila, perioadă interbelică, recenzentul staționează la opuri despre doi romancieri canonici - Rebreanu și H.P.Bengescu - și un poet onorabil, apreciat în epocă - Minulescu. Constantin Trandafir se străduiește să argumenteze, în pofida unor truisme, că romanciera agreată de Ibrăileanu și Lovinescu este o „mare europeană” (p.58), compatibilă cu epica franceză, engleză. En passage, este amintit și „cazul Călinescu” prin dioptriile securității. (pp.74-80)

Trecând la literatura de după Eliberare, Vasile Bardan, „un critic literar subtil”(p.225) îl plasează pe neomodernistul Nichita Stănescu în postmodernitate, grație celor *11 elegii*. Tentativă îndrăzneață, cu riscuri asumate! Prin osârdia lui Stan V.Cristea, din literatura postbelică sunt vitaminizați la o relectură și Geo Dumitrescu, M.R.Paraschivescu, I.D.Sârbu, disidentul prin filtrul lui Nicolae Oprea, valorizantul unei teze de doctorat, convins că există o știință umanistă, „sârbologia” (p.218)

Interesante, intrucâtva, incitante glosările despre istoricul literar Nicolae Scurtu („un arheolog en titre”, p.264), etnologul Iordan Datcu, prozatorul Mihai Stan și recenta-i mixtură jurnal-memorialistică, harnica și instruita Oana Soare, cu paradoxalul studiu *Ceilalți moderni. Antiimodernii. Cazul românesc*, scriitorul polivalent Florin Burtan, un poet optzecist postmodern și neoromantic, ambițios ctitor de gazete culturale, Ion Brad, (*Comori de suflet și de istorie literară*, p.230.

Fără zigzaguri stilistice, plonjonuri în subtext, cu o frază cumpătată, denotativă, prioritizând conținutul cărților, și o scriitură exactă, punctând adevărul, vizibilul, Stan V.Cristea dăltuiește cu forțele lui, onest, nefrivol, la imaginea plauzibilă a *Literaturii de ieri*, (a) *literaturii de azi* .

IULIAN BITOLEANU

cronici

Mariana Şenilă-Vasiliu

Jurnal. Pagini răzlețe (II)

Am făcut-o! Ieri am avut vernisajul expoziției de pictură; 14 vocalize coloristice pe tema nudului. (...) Deşi gama cromatică a fost extrem de redusă - alb, umbră arsă, siena arsă, galben de Neapole, ocru galben, culoare de „carne" şi trei albastruri (ultramarin, turcoaz şi ultramarin (?)) - efectul final a fost unul foarte proaspăt şi viu colorat. Ex-elevul meu, Sorin Dumitrescu, înţepenise în admiraţie pentru două lucrări, însă nu a fost de acord cu o intervenţie lineară la un omoplat. Deşi i-am explicat că anatomic aşa stau lucrurile şi că masa de linii curbe avea nevoie de un contrast, el tot nu a acceptat. Ceea ce m-a convins că admiraţia lui nu era de formă, ci autentică. (...) Toată lumea m-a felicitat, însă mulţi dintre cei care au făcut-o erau paraleli cu arta sau o făceau fie doar din politețe, fie din nepricepere.

...atunci când încep să lucrez, uit de chestiunea formal-oficială şi mă pun pe treabă, scrâşnind din dinţi la început, mai pe urmă pictând doar de plăcere, nu pentru expoziţie, nu pentru public, ci doar de dragul meu, al ideilor pe care le am în cap.

Ca de obicei, cum am şi declarat, nici picior de critic la mine în expoziție, am vorbit doar eu cale de vreo şapte-zece minute. Întrebată dacă am lucrat după model, am răspuns „Şi da, şi nu". Da, am lucrat pe baza unor schițe făcute după model viu; nu, pentru că în afară de acele crochiuri n-au lucrat decât fantezia şi inspiraţia mea artistică. Odată ajuns la un anumit nivel de cunoştinţe profesionale, artistul nu mai are nevoie de repere concrete, altminteri cum rămâne cu stilul personal? Îşi închipuie, oare, cineva că pentru puhoiul de personaje, cam 400 la număr, pictate de Michelangelo în „Judecata de Apoi", artistul a studiat fiecare model doar după natură? Dacă lucrurile ar sta aşa, atunci ar fi foarte trist. Şi, apoi, am ţinut, în ce mă priveşte, să specific/corectez nenorocita prejudecată a publicului actual cum că artistul contemporan nu ştie să deseneze, că nu se pricepe decât să facă „treaşca-fleaşca". Poftim, aveţi demonstrația că lucrurile nu stau aşa. Picasso, care s-a jucat cu minţile privitorilor şocându-i, la anumite intervale de timp îşi verifica capacitatea de a desena, făcând lucrări pur academiste, de o minuţiozitate care uluieşte, cu atât mai mult cu cât lumea îl ştia de prestidigitator care picta nuduri scălâmbe şi portrete „cu nasul la ureche".

PITESTI – 1960 - Str. MARE - Imagine surprinsă din fața primariei Pitesti. Tip : carte postală din perioadă .

Veronica Colberti a venit la vernisaj după ce era cât pe ce să nu participe. Fiind chemată la Bucureşti, pe post de „babă siter", să se întreţină cu Mimi Călinescu, soţia regizorului de film Paul Călinescu. Ea are 94 de ani, iar Veronica doar 74, deci hăt mai „tânără". Era tare necăjită, când Mimi Călinescu a renunţat la compania ei la fel de brusc pe cât de insistent îi solicitase prezenţa la Bucureşti. Să se ducă taman acum când au dat căldurile de să leşini, era o nebunie. Bucureştiul, ca şi Parisul, proportion gardé, se încinge vara ca o plită, betonul şi asfaltul fac din cele două oraşe cuptoare cu „macro unde", te prăjeşti, transpiri ca un cal şi simţi că îţi dau în clocot creierii. Biata Veronica era înspăimântată de perspectivă şi rău supărată că nu va putea să fie prezentă la eveniment: „Am atât de puţine bucurii, iar pentru mine expoziţia ta însemna mult-mult-mult!"

Multă lume m-a felicitat de ziua mea de naştere, eu sperând totuşi ca evenimentul aniversar să treacă neobservat. Când s-a vorbit despre sărbătorirea lui Marin Ioniță, care împlineşte 80 de ani, şi a Coniţei Lena, care aniversează şi ea nu mai ştiu câte decenii, Jean Dumitraşcu s-a uitat lung la mine. „Degeaba vă uitaţi, eu sunt veşnic tânără. În plus, am oroare de aniversări de orice fel, dar mai cu seamă de cele publice". După declaraţia asta am fost lăsată în pace. Mi se par ridicoli unii care au grijă să se sărbătorească din lustru în lustru, la fiecare cinci ani, adică.

După ce am dat vreo trei autografe - am lansat concomitent cu expoziţia volumul „Brâncuşi altcum" -, primele din viaţa mea, am constatat cât de neplăcută e treaba asta. Fără autografe de acum încolo! Decât să se îmbulzească să ia autografe, publicul ar face mai bine să citească. Că mulţi vor pune cartea în raft fără să o fi răsfoit măcar. Ba, au fost unii care au luat şi două exemplare, să fie acolo.

Deşi eram în criză de timp - o oră şi jumătate până la vernisaj -, înainte de a intra sub duş, mi-am spălat pensulele. Dacă în celelalte sunt dezordonată, când e vorba de scris, pictat, de cărţi şi sculele de pictură sunt foarte ordonată. Îmi spăl pensulele, le ambalez într-o fâşie de hârtie una câte una şi le înfăşor cu scoci una câte una, ca să-şi păstreze forma. Nu suport pensulele murdare şi răşchirate, mai bine să fiu eu murdară decât instrumentele cu care lucrez; în general, suport mai uşor murdăria exterioară - pete, şifonături - decât pe cea internă, să fie mai degrabă curată pe dedesubt decât pe deasupra. Tot aşa şi cu pictura ori scrisul, mai bine mai auster şi legat decât spectaculos şi împrăştiat; mai bine adevărat decât calofil; mai bine sec decât volute stilistice şi artificii. Şi încă ceva, oricât m-aş căzni să intru în altă cromatică, mai ternă şi sumbră, până la urmă totul la mine e lumină şi culoare proaspătă. „Cum reuşiţi, doamnă, cu ce pictaţi?", m-a întrebat Sorin Dumitrescu. „Cu culori obişnuite şi cu pensule cumpărate de la *Metopa*", i-am răspuns. La Veneţia, Dürer a fost întrebat cu ce anume pictează firele de păr şi părul în general. „Cu asta", a spus Dürer arătându-le o pensulă banală. „Cu ce?", s-au mirat veneţienii. Problema în pictură nu sunt nici pensulele şi nici mărcile celebre de culori, ci „mâna" (a se citi mobilitatea articulaţiei mâinii, capabilă să se adapteze la comanda ochilor şi creierului, la instinctul artistic). Dacă, raţional, desenul se poate învăţa, în pictură, geaba toate dacă n-ai simţul culorii, dacă nu ţi-a deschis ochii Dumnezeu.

„Ca să crezi în cronică trebuie să fii convins că se poate recrea o vacă dintr-un hamburger". Cine a spus asta, nu-mi aduc aminte, dar e al dracului de bine zis.

Momente mioritice! Un chirurg de la Spitalul Fundeni, care făcea endoscopie unei paciente, ca să o liniştească pe respectiva şi să amelioreze cumva actul endo-chirurgical, a decis să pună un fundal muzical la alegerea pacienţilor. Chestia e că majoritatea pacienţilor i-au cerut... manele. Care manele în loc să-i domolească, mai mult i-a agitat. De tot râsul cu terapia muzicală în arealul carpato-danubiano-pontic şi mai cu seamă în cel dâmboviţean.

Şi altul. Pe un panou explicativ privind finalizarea unei construcţii, cineva a scris: „Când va vrea Bunul Dumnezeu". După cum merg lucrurile la noi, n-ar fi rău ca şi în cazul construcţiilor oficiale să fie trecut acelaşi termen: „Când va vrea Bunul Dumnezeu", cu adaosul „şi guvernul".

În chestiunea prezenţei la vot, preşedintele Constantinescu a dat un exemplu: „În Norvegia, lumea nu se duce la vot pentru că oricine ar ieşi învingător totul va fi bine. În România, lumea nu se duce la vot pentru că oricum iese rău". Dar, apropo de vot, ne-am procopsit: a trimis la Parlamentul European pe istericul Corneliu Vadim Tudor, pe penalul George Becali şi pe năzglâmba Eba, fiica Băsescului. Nici restul, se pare, nu sunt mai breji. Vorba unuia din „iepocă", care vrând să fugă din ţară şi surprins de grăniceri, s-a prefăcut că-şi face nevoile, aşezându-se pe un rahat de câine. „Dar acela e rahat de câine", i-a atras atenţia unul dintre grăniceri. „Ce vreţi, le-a răspuns omul cu nădragii în vine, aşa viaţă, aşa căcat".

Deşi am închis expoziţia, tema nudului continuă să mă persecute. A rămas neterminat un nud văzut în racourci, subiect ce nu se mai poartă şi e dificil de rezolvat. Instinctul îmi zice să continuu chiar acum, căci are fragmente care promit mult şi e păcat să-l las doar în stadiu de eboşă, aşa că mâine voi pune iar mâna pe pensule. Nemaifiind îngrădită de termen, sper să mă desfăt pictând. Căci până acum am lucrat contra cronometru, cu ameninţarea foarte concretă a termenului limită în ceafă. Când mi s-a refuzat amânarea expoziţiei, mi s-a făcut un mare serviciu. „Da? Ei bine am să vă arăt de ce sunt în stare!"

Chestia e că, atunci când încep să lucrez, uit de chestiunea formal-oficială şi mă pun pe treabă, scrâşnind din dinţi la început, mai pe urmă pictând doar de plăcere, nu pentru expoziţie, nu pentru public, ci doar de dragul meu, al ideilor pe care le am în cap. Când ajung să mă furnice buricele degetelor şi să uit de mâncare - ieri am mâncat doar un iaurt şi niscaiva brânză, iar seara numai o salată -, înseamnă că am intrat în graţia artistică. Aşa că, Doamne, dă-mi duşmani cât de mulţi şi încrâncenaţi împotrivă-mi, căci mă antrenează, scoţându-mă din lenevală şi forţându-mă să dau lucrări cât mai bune posibil. Sunt prin expoziţie şi câteva lucrări pe care le-aş schimba. „Dacă aş mai avea o săptămână la dispoziţie, aş schimba totul", îi spun Simonei. „Da, zice ea, şi după o altă săptămână le-aţi schimba iar... Lăsaţi, că eu ştiu cum sunteţi, o veşnică nemulţumită de ce aţi făcut. Sunteţi o perfecţionistă", conchide ea. Nu, nu sunt perfecţionistă şi detest termenul ăsta, însă ştiu că se poate face şi altfel, mai bine. Cam tot aşa cum fac cu scrisul procedez şi în cu pictura.

„Eu n-aş fi scris bucata asta aşa", i-a spus dispreţuitor un confrate oarecare lui Mozart, apropo de o piesă muzicală a lui Haydn. „Nici eu", i-a replicat Mozart, „şi ştii de ce? Pentru că niciunuia dintre noi nu i-ar fi trecut prin cap că se poate scrie şi aşa."

Trecând pe lângă Biserica „Sf. Gheorghe", îl văd pe protejatul meu, nea Mitică ologul, stând pe scaun în faţa ei. Ca de obicei, i-am dat 50.000 lei (vechi), numai că, atunci când a întins mâna dreaptă să-i ia, am văzut cum îi alunecă la vedere două brăţări bărbăteşti, groase, din argint. N-am zis nimic, în fond niciodată nu mi-a cerut bani, ci eu i-am dat, dar am rămas cumva descumpănită. Acum ,se pune problema, îi mai dau sau nu-i mai dau bani lui nea Mitică? Dacă nu-i mai dau, mă dovedesc meschină; dacă voi continua să o fac,

sunt fraieră. Prefer să rămân la ultima variantă, căci cele două brăţări de argint sunt, poate, singura lui avere, singura mândrie şi plăcere secretă, în rest, viaţa nu a fost darnică cu el - de ani de zile, cam vreo 20, îl ştiu târându-se ca o păpuşă dezarticulată. Să fiu, deci, fraieră...

Şedinţă de redacţie. Dumitraşcu întârzie cu nu ştiu ce treburi pe la primărie. Nici tăiată în bucăţi n-aş accepta vreo funcţie, fie ea cât de importantă. Vrând, nevrând, în timp ce tu te autosugestionezi că iei decizii şi tu conduci, devii în fapt sluga tuturor. Liberté, liberté, cherie! Până la urmă vine şi Dumitraşcu şi începe discutarea premiilor revistei pe anul trecut. Iute de gură şi agresiv, „moşul" Ioniţă Marin sare să-şi impună protejatele şi dintre acestea mai întâi pe Cristina Onofre, care ar fi luat nu ştiu ce premiu în Franţa. Pentru alde Marin Ioniţă, girul străinătăţii face cât premiul Nobel. I-o retez scurt: „Mai terminaţi cu povestea cu străinătatea. Faptul că unul zice că a expus la nu mai ştiu ce primărie de sector sau casă de cultură - *Maestrul* zice că a expus la Toulouse, unde gurile rele zic că n-a păşit niciodată -, ori altul a citit într-un club oarecare, nu înseamnă nimic. Altădată cel puţin exista o selecţie, acum fiecare îşi umflă meritele pe chestie cum că ar fi expus, cântat, recitat în Străinezia. E ca în chestia cu ăla care s-a plimbat o zi cu metroul prin Paris, a tras apa la un WC public şi zice că cunoaşte Parisul. Hai s-o lăsăm moartă. Altceva! Pe merite reale."

Înfuriat şi încrâncenat, Marin Ioniţă înşfacă ultimele două cuvinte rostite de mine şi începe o diatribă veninoasă împotriva „Istoriei literaturii române" a lui Manolescu, din care el lipseşte şi asta pentru că, zice el, nu i s-a făcut reclamă în revista „Argeş". Consideră că revista e obligată să publice despre El. Dumnezeule mare!

„Ce reclamă? Mai daţi-o dracului de reclamă, că nu asta e povestea, totul depinde doar de ce faci tu, de ce scrii şi cum o faci tu. Auzi tu, reclamă! Păi, de cum încep reclamele la TV, îi iau televizorului piuitul. Şi mai e ceva, Marine, istoria e o mare curvă, alege după alte criterii decât cele de reclamă, alege după valoare. Sunt scriitori care au intrat în istoria literaturii cu o carte trasă doar în cinci exemplare şi-i trece cu vederea pe cei harnici. Că hărnicia nu-i totuna cu valoarea. Exupery a scris mai multe cărţi, dar a rămas în marea literatură cu cea mai subţirică dintre ele, „Micul prinţ". Cu alţii, istoria s-a purtat la fel. Criteriile ei? Precum cele divine care au făcut din prigonitorul Saul un apostol al credinţei pe care o prigonise, pe Sf. Pavel. Niciodată nu percepem corect prezentul, e prea aproape de noi... Abia după ce prezentul se îndepărtează şi devine trecut, începem să întrezărim adevăratele bune sau rele şi prea multele cusururi ale sale."

Degeaba insul bombăne, se răsteşte şi cere să i se facă „reclamă", că, vezi Doamne, ăsta ar fi motivul ignorării sale de către N. Manolescu, iar nu rumeguşul tipografic pe care l-a produs. Ba sare şi Sibiceanu care se vrea şi el „reclamat", cunoscut adică peste graniţele Prundu-Bascov. Mă uit la ei, sunt plini de sine şi convinşi că de-ar fi fost cunoscuţi ar fi făcut ditamai găuroaiele în istoria literaturii române. Până la urmă, Simona, ca să împace şi capra şi varza, e de acord cu prezentarea câte unui membru al redacţiei o dată pe an. Nici nu vreau să mă gândesc cum ar arăta o atare prezentare, laudativă, bineînţeles. Unii-s bolnavi mai mult de vanitate şi orgoliu decât de scris.

Binecuvântez cerul că mi-a hărăzit o fire dezinteresată din acest punct de vedere, că mi-a dat îndeajunsă înţelepciune ca să nu pun preţ pe astfel de lucruri vremelnice şi fără valoare, oficiale şi false pentru care insul ori face gălăgie, ori linge pe cine „trebuie" precum pisica părul. Ori şterge scările oficialităţilor. N-avea dreptate moralistul care a spus că orgoliul se plăteşte cu umilinţa culegerii de pe jos a fiecărui căcăţiş? Şi apropo de asta, (actorul) Ion Focşa şi-a luat-o în cap rău de tot - ce orgoliu umflat, cât o băşică! - de când publică la foaie amintiri... A venit la Simona să-i impună în ce fel, cu ce tip şi corp de literă să i se culeagă op-ul. Sătulă până peste cap de ifosele şi pretenţiile lui, Simona l-a repezit, spunându-i să nu-şi bage nasul unde nu-i fierbe oala şi nici nu se pricepe. Aplauze pentru Simona!

Credeam că lucrurile se vor opri aici. Aş! A urmat năstruşnica idee a lui Dumitraşcu de a da numele unor personalităţi autohtone premiilor. La critică a venit cu ideea ca premiul să se numească „Al. Th. Ionescu", dar când a ajuns la cel premiat, Nicolae Oprea, situaţia a intrat în balans - Oprea a publicat mai multe cărţi decât Al. Th. Ionescu. Pe principiul tăierii nodului gordian, Simona a retezat scurt iniţiativa lui Dumitraşcu: să se numească premiu pentru critică, pentru teatru, pentru poezie, pentru artă etc. Şi cum a glăsuit ea, aşa a şi rămas. La „Opera omnia" a fost propus Mircea Handoca în locul lui Petru Ursache, cu scuza că anul trecut, premiul i-a fost oferit Magdei Ursache şi că e cazul să se mai facă o pauză între soţi. Iritată, Simona a închis cu de la sine putere şedinţa de redacţie: „Am stat destul şi mi-e foame". Şi cum a zis ea aşa a rămas.

După atâta muncă şi chin, deşi am făcut un lucru bun, lumea trece nepăsătoare pe lângă galerie fără a întoarce măcar o privire. De intrat, nici pomeneală. Nu sunt doar eu în situaţia asta, toţi au păţit la fel. În urbea Piteştilor pur şi simplu arta nu interesează pe mai nimeni, vor kitschuri „drăguţe", cu floricele „frumos colorate". Până la ţiganca cu sânii descoperiţi şi cireşe în gură nu mai e decât un singur pas. Unii artişti satisfac pe jumătate gustul dubios, făcându-le cheful, scuzându-se faţă de confraţi că, deh, comenzile oficiale dispărând, trebuie să câştige şi ei din ceva, naturi statice cu mere, întregi sau tăiate, şi peisajele de toamnă sau iarnă. Duminică, în lipsa galeristului care să păzească expoziţia, am stat două ore în expoziţie: a intrat o familie şi trei inşi care s-au uitat la tablourile în care îmi pusesem toată ştiinţa precum curca în lemne. Cum au intrat, aşa au ieşit. Mai trece un ceas, mai intră unul, face în trap turul expoziţiei şi iese.

Azi au venit două cucoane care ştiau cine sunt, dar pe care nu le cunosc. După ce m-au felicitat aşa, de formă, au început să se plângă de înghesuiala din autobuz, de dureri de picioare, de orice, numai despre pictură n-au suflat un cuvânt. Mai târziu, apare şi o vecină de bloc nesuferită, hăhăie, turuie prostii şi pleacă. Intrase doar de curiozitate pentru că mă văzuse la televizor. Acum are ce bârfi cu cumetrele care stau pe bancă în faţa blocului. După încă vreun ceas, intră un domn în vârstă care se uită atent la toate lucrările şi mă întreabă de preţul a două dintre ele – a ales bine! -, dar când află iese fără să comenteze. Preţul era modest, dar şi aşa probabil că nu avea banii necesari. În fine, trece şi M. Se uită la nuduri precum la o vitrină cu mezeluri. N-are nimic de spus şi trece la bancurile ei răsuflate şi spuse a nu mai ştiu câta oară. Arta se lipeşte de ea precum apa de penele gâştei. Am răsuflat uşurată când a plecat.

Acum, stau şi mă întreb: la ce naiba am mai făcut expoziţia? La ce bun atâta chinuială şi cheltuială? La ce a servit atâta zbatere, câteodată doar pentru un acord de culoare, pentru o linie sau pentru compoziţie? Curată ipsaţiune: tu te chinuieşti, tu cheltuieşti (am rămas cu datorii), tu expui, tu ieşi în pagubă şi singurul care îţi preţuieşte munca eşti tot tu. La urmă, am tras concluzia că am făcut expoziţia doar de amorul artei şi pentru a-mi verifica puterile. Ehei, dacă făceam nişte kitsch-uri sau barem semi-kitsch-uri, ce succes de târg aş fi avut şi cât aş fi câştigat. Mă bate gândul chiar să fac o astfel de expoziţie, aşa, ca să dau publicului piteştean needucat peste nas, însă mă tem că, în loc să înţeleagă asta, ar lua-o de bună, că le va plăcea şi unii vor avea chiar orgasm estetic în faţa opurilor de bâlci.

Săptămâna trecută m-a sunat acel domn Ceuţă (Ceaţă) de la Deva care voia volumul „Brâncuşi altcum". I-am promis că i-l voi trimite săptămâna asta, dar n-a avut răbdare şi iar m-a sunat. M-a pisat la cap - avea chef de vorbă - şi abia după ce mi-am luat rămas bun pentru a treia oară am reuşit să închid telefonul. Nu-mi place că se văicăreşte de singurătate, iar chef să-i ţin de urât prin telefon,n-am.

M-a sunat dna Stoicescu, voia un material despre Marcel Chirnoagă, pe care să-l includă într-un volum pe care intenţionează să-l scoată. Am refuzat-o, spunându-i că nu l-am cunoscut personal pe grafician. Mă irită atunci când se încearcă să se profite de pe urma mea. Şi apoi, volumul dedicat lui Radu Ionescu, pentru care am trimis materialul acum trei ani - cu urgenţă din partea editorului, dna Varga - tot n-a apărut. Cooperativa munca în zadar s-a închis, îmi văd doar de interesele mele. Până acum m-am preocupat doar de alţii şi prea puţin de mine. Numai treaba cu arhiva soţului meu, George D. Vasiliu, manuscrisele şi biblioteca de specialitate, mi-a înghiţit aproape douăzeci de ani de viaţă. După aceea a venit rândul lui Puiu/Roland Anceanu, de a cărui memorie m-am ocupat. Au urmat Barbu Brezianu şi Radu Ionescu. Din senin, m-am trezit că trebuie să dau ceva despre ilustrul chirurg Teja Papahagi, de la Domneşti. Au mai fost şi materialele despre prof. Ion Zamfirescu şi sculptorul Iliescu Călineşti. Întreprinderea „Parastase intelectuale" trebuie închisă, am obosit şi vreau altceva. Ah, da, am uitat şi de actorul Ricardo Colberti, soţul Veronicăi, pentru care am expediat spre publicare un material în volumul pe care îl scoate Teatrul de la Oradea cu ocazia nu mai ştiu cărei aniversări. Cam prea mult, dacă nu excesiv chiar. M-am mai ocupat de arhitecta Eugenia/Jeni Greceanu, consoarta lui boier Radu Greceanu. Nu mai vreau să scormonesc prin memorie, că iar descopăr ceva sau pe cineva de care am uitat. Pe Petru Comarnescu, de exemplu, şi pe omul de cultură şi mare ţinută morală, generalul Constantin Rosetti-Bălănescu, zis şi C.R.B. cum îşi semna articolele din revista „Carpaţii", vărul academicianului Roseti, cu un singur „t", cum atrăgea atenţia boier Rosetti-Bălănescu, cu doi „t".

Chiar şi după aberantele declaraţii ale prezidentului de zilele trecute, cum că ţara are nevoie mai mult de ospătari (specialitatea „casei" fiind restaurantul „Cireşica" cu precădere) şi tinichigii decât de filozofi, Gabriel Liiceanu continuă să meargă în trena puturoasă a Băsescului şi să stea ca oaia, cu capul plecat. Probabil amuşinează mai bine „aerele" prezidenţiale care ajung să i se pară filozofului parfum.

După declaraţia Băsescului, cu excepţia lui Andrei Cornea, ceilalţi semnatari ai moţiunii de sprijin a prezidentului, când era cât pe ce să-i fie tras scaunul de sub augustul fund, niciunul n-a reacţionat. Patapievici continuă să lingă osul primit, Traian Ungureanu, uns europarlamentar, tace ca mutu-n păpuşoi, Liiceanu se umileşte public. Şi aşa mai departe. Ar fi nevoie de un alt „Apel către lichele", însă nu mai are cine-l scrie...

Extraordinari japonezii ăştia prin capacitatea de concentrare şi scurtime a relatării unui fapt epic, pentru care un scriitor european ar umple câteva volume.

„Din cauza unui cui, s-a pierdut potcoava; din cauza potcoavei s-a pierdut calul; din cauza calului nu a putut fi transmis mesajul; din cauză că nu a fost transmis mesajul s-a pierdut războiul".

Trei rânduri cu totul. Iar ideogramele japoneze în care e scris textul trebuie să fie încă şi mai puţine. Esenţă, nu moară de cuvinte. Ca şi în poezie, în care sunt la fel de lapidari şi expresivi.

Acum, stau şi mă întreb: la ce naiba am mai făcut expoziţia? La ce bun atâta chinuială şi cheltuială? La ce a servit atâta zbatere, câteodată doar pentru un acord de culoare, pentru o linie sau pentru compoziţie? Curată ipsaţiune: tu te chinuieşti, tu cheltuieşti (am rămas cu datorii), tu expui, tu ieşi în pagubă şi singurul care îţi preţuieşte munca eşti tot tu. La urmă, am tras concluzia că am făcut expoziţia doar de amorul artei şi pentru a-mi verifica puterile.

Ştiri de la Centrul Cultural Piteşti

Centrul Cultural Piteşti a organizat noi evenimente cultural-educative şi de dezvoltare personală, destinate exclusiv mediului virtual, fiind publicate pe pagina oficială de Facebook a instituţiei şi pe site-ul oficial (www.centrul-cultural-pitesti.ro). Dintre ele, amintim:

Aurelia Corbeanu

Silvia Grigore

Marius Ivanovici

■ Prelegerea cu tema **Aurelia Corbeanu şi starea de graţie a povestitorului**, susţinută de poeta Denisa Popescu, în cadrul proiectului cultural-educativ "Gânduri, rostiri, scrieri".

"Aurelia Corbeanu s-a născut în oraşul Curtea de Argeş. Este absolventă a Universităţii Bucureşti, Facultatea de Limba şi Literatura Română. A predat limba şi literatura română la Şcoala Generală din comuna Valea Iaşului, până în iunie 1989, când s-a transferat la Şcoala Generală nr. 4, azi „Mircea cel Bătrân", din Curtea de Argeş, unde a lucrat până la pensionare. Ca profesoară, a obţinut toate gradele didactice. Pentru gradul didactic I, a susţinut lucrarea "Stilistica românească şi modalităţi de îmbinare a analizei gramaticale cu analiza stilistică". În perioada activităţii didactice, a fost director al Şcolii Generale Valea Iaşului, responsabil al Cercului Pedagogic al Profesorilor de Limba şi Literatura Română de pe Valea Argeşului şi inspector metodist pe lângă Inspectoratul Şcolar Judeţean Argeş. Primele aprecieri favorabile asupra unor proze, semnate cu pseudonimul **Elia Voiteşu**, i-au fost făcute de scriitoarea Constanţa Buzea, în revista România literară, unde publică şi fragmentul "Şedinţa C.P.A.D.M-ului", fragment din romanul "Pentru o altfel de iubire". A debutat sub acelaşi pseudonim, în cotidianul Argeşul, în suplimentul literar şi artistic Săgetătorul, în mai 1999, cu proza scurtă „Cine zice ăla e", republicată mai târziu în alte reviste, sub titlul "Robotul". În anii care au urmat, a continuat colaborarea cu "Săgetătorul", de data aceasta cu numele real, Aurelia Corbeanu, publicând proze scurte, care au fost adunate şi editate mai târziu în volum. A publicat cărţile: „Pentru o altfel de iubire" (roman) în anul1999; "Zâna–zânelor şi Andu dintr-a şasea" (povestiri pentru copii), în anul 2002; "Zile de vis în Irlanda" (jurnal de călătorie), în anul 2004; „Labirintul Leonorei", (proză scurtă şi nuvele), în 2006; „Elefănţelul pierdut" (poezii pentru cei mai mici copii), în 2007; „Timp de patimă" (roman), în 2009; „Poveşti", (volum de povestiri pentru copii), în 2010; „Păsări Migratoare" (roman), în 2012; „Fărâme de Gânduri" (proză scurtă), în 2013; „Labirintul Leonorei" - antologie de autor, în anul 2015; **"**Povestiri din Lumea copiilor – caiete de lectură suplimentară şi îndrumări metodice pentru înţelegerea textului literar"; "Australia de duminică" (proză) în 2019; "Scenete şcolare" în anul 2019.

A fost menţionată în: Dicţionar Bibliografic Piteşti; Antologia DOR de DOR - Ipoteşti 2011 şi Ipoteşti 2012, de asemenea în alte zece antologii din ţară si de la Chişinău, în Antologia Festivalului Internaţional "Nopţile de poezie de la Curtea de Arges (plurilingv), Un Dicţionar al scriitorilor români contemporani – coordonator Ioan Holban, editat de OPERA OMNIA-TIPOMOLDOVA – Iaşi 2016; Enciclopedia scriitorilor români contemporani de pretutindeni, editată de acad. Mihai Cimpoi şi de Traian Vasilcău - Colecţia "Pasărea Phoenix-Chişinău-2019.

S-a bucurat de aprecieri critice din partea unor condeieri de prestigiu: Constanţa Buzea, Teodor Opriş, Al.Th. Ionescu, Marin Ioniţă, Victor Sterom, Paula Romanescu, Florian Copcea, Horia Bădescu, Aureliu Goci, Ion C. Ştefan, acad. George Păun. Regretatul Marin Ioniţă, descoperitor şi şlefuitor de talente literare, a afirmat despre Aurelia Corbeanu următoarele: " Scriitoarea noastră se prezintă cu o proză bine conturată şi inconfundabilă. Ceea ce caracterizează, în primul rând, majoritatea scrierilor sale e starea de armonie, trecerea de la sugestia muzicală la sugestia unei plasticităţi generoase, împletirea elementelor realiste cu cele fantastice. După Sanda Movilă, Gabriela Adameşteanu, Ileana Vulpescu, Aurelia Corbeanu adaugă în tezaurul literaturii române un bănuţ bine zimţat şi lustruit, opera sa", precizează Denisa Popescu.

■ Prelegerea cu tema **Ridicarea Vibraţiei pe Timp de Pandemie**, oferită de scriitoarea Silvia Grigore.

"Nu există generaţie care să nu fi trecut prin crize sociale. Ele se întâmplă spre zidirea noastră, pentru că rolul vieţii pe pământ este evoluţia spirituală. Este foarte important să ştim cum gestionăm aceste crize, iar ca să trecem cu bine prin ele, trebuie să ştim a le considera provocări şi nu fatalităţi, indiferent de efectul lor global. Din asemenea crize supravieţuiesc cei cu vibraţie înaltă, cei care ştiu să scape de frică, cei care ştiu că pentru a fi învingători au nevoie de o luptă. Pandemia este un război greu, un război al omenirii, dar cu cine? Cu divinitatea, sau cu consecinţele acţiunii rasei umane de-a lungul timpurilor? Ambele răspunsuri sunt valabile, în funcţie de nivelul spiritual al fiecărei persoane. E important să nu pierdem această lecţie, iar pentru asta trebuie să ştim ce să citim, cum să gândim corect, cum să acţionăm drept şi cum să vorbim meşteşugit cu subconştientul nostru. Aşadar, bucuraţi-vă! Lecţiile sunt grele, dar odată învăţate, ele devin paşaportul nostru spre trezirea spirituală!", spune Silvia Grigore.

■ Prelegerea cu tema **Zorile scrisului şi tipăriturilor în limba română**, susţinută de scriitoarea şi profesoara de limba şi literatura română Iudita Dodu Ieremia, în cadrul proiectului cultural-educativ „Limba română literară de-a lungul timpului".

„Dezvoltarea societăţii româneşti la începutul secolului al XVI-lea, prin intensificarea schimburilor comerciale, a meşteşugurilor, a necesitat un instrument de comunicare viu, la îndemâna păturilor sociale nou apărute, mica boierime, orăşenii. Aşa s-au ivit primele texte laice în limba română: scrisori particulare, acte oficiale, juridice, rapoarte, etc. Cea mai veche dovadă de scriere în limba română este Scrisoarea boierului Neacşu din Câmpulung către Hans Benkner, judele Braşovului, 1521. Dacă pentru apariţia textelor laice factorii interni au fost preponderenţi, pentru traducerea din slavonă a cărţilor bisericeşti era nevoie şi de factori externi. Cele mai vechi texte traduse în limba română sunt textele maramureşene/ rotacizante, care dezvăluie forme de limbă ce surprind "tranziţia de la limba latină vulgară la limba de azi, ca şi o sumedenie de cuvinte din vechea zestre latină, dintre care unele au dispărut cu timpul din circulaţia limbii, iar altele se zbat azi în agonie într-un colţ restrâns de pământ românesc. Aceste prime şi timide zări de lumină în pâcla slavonismului aduc începutul unei munci grele şi lungi de trei veacuri, care va duce însă la naţionalizarea serviciului divin".(N. Cartojan).

Textele maramureşene au fost tipărite de către diaconul Coresi. Prin munca de revizuire a textelor maramureşene, Coresi a aşezat la baza limbii române literare graiul din nordul Munteniei (Târgovişte) şi sud-estul Ardealului (Braşov)", informează Iudita Dodu Ieremia.

■ Medalionul cultural cu tema **– Sculptorul Marius Ivanovici. Povestea unei generaţii**, coordonat de poeta Denisa Popescu, în cadrul proiectului cultural-educativ "Gânduri, rostiri, scrieri".

"Sculptor, membru al Uniunii Artiştilor Plastici din România şi profesor la Liceul de Artă "Dinu Lipatti", Marius Ivanovici se numără printre artiştii români cu o carte de vizită impresionantă. Este autorul a peste 1000 de lucrări, multe dintre ele busturi ale voievozilor şi ale personalităţilor culturii noastre. Participant la toate taberele de creaţie plastică de notorietate, naţionale şi internaţionale, Marius Ivanovici crede în legătura indestructibilă pe care omul o are cu fiecare dintre elementele naturii. I se pare esenţial pentru evoluţia lui ca artist să lucreze cu aceleaşi materiale pe care le foloseau şi strămoşii noştri. Lemnul, lutul, piatra, marmura sunt armele lui de cavaler al începutului de lume nouă, brutalizată, sfâşiată de conflicte, de molime, de o degradare rapidă, vătămătoare în cel mai înalt grad. De câţiva ani, Marius Ivanovici şi-a asumat rolul de călăuzitor, de îndrumător spiritual al generaţiilor care învaţă la Liceul de Artă din Piteşti. În perioada 27 iulie – 16 august, la Galeria "Metopa", este deschisă pentru public expoziţia "Generaţii". Marius Ivanovici şi-a dorit să-i aibă alături pe câţiva dintre foştii săi elevi, acum studenţi la Facultăţi de Arte din ţară, studenţi cu viziuni proaspete, complet diferite de ceea ce fidelii evenimentelor plastice din Argeş erau obişnuiţi să vadă şi să admire. Marius Ivanovici crede în generaţiile noi de artişti, în capacitatea lor de a intui, înainte ca ele să se producă, schimbările de structură majore. Crede într-o artă a viitorului care, fără să alunece în kitch, va şti să valorifice absolut tot ceea ce societatea de consum îi pune la dispoziţie", spune Denisa Popescu.

■ Prelegerea cu tema **Perenitatea Ontologică şi Valorică a Credinţei, Iubirii şi Jertfei Sfinţilor Martiri Brâncoveni**, susţinută de conf. univ. dr. Marius Andreescu, de la Facultatea de Drept a Universităţii Piteşti, în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul "Cultură şi Credinţă în Societatea Contemporană".

"La 16 august Biserica Ortodoxă Română şi poporul român prăznuiesc şi comemorează pe Sfinţii Martiri Brâncoveni: Constantin Voievod cu cei patru fii ai săi: Constantin, Ştefan, Radu şi Matei şi sfetnicul Ianache. La iniţiativa Bisericii Ortodoxe Române, Parlamentul României a declarat ziua de 16 august ca fiind ''Ziua naţională pentru comemorarea martirilor Brâncoveni şi de conştientizare a violenţelor împotriva creştinilor". Reprezintă o recunoaştere şi o cinstire binevenite aduse jertfei Martirilor Brâncoveni şi a creştinilor din întreaga lume.

Constantin Brâncoveanu a urcat pe tronul Ţării Româneşti la 29 octombrie 1688, când în Europa trei mari imperii, otoman, rus şi habsburgic se luptau pentru supremaţie prin cucerirea de noi teritorii şi impunerea propriei religii. „Slujba mea este să îndur nevoile şi să rabd năpăştile şi chiar să-mi vărs sângele în numele lui Hristos şi al Domnului nostru Dumnezeu, pentru credinţă", îi scria domnitorul Constantin Brâncoveanu Ţarului Petru cel Mare al Rusiei, ştiindu-şi parcă dinainte tragicul sfârşit. (...)

Voievodul Constantin Brâncoveanu a pus bazele culturii renascentiste şi iluministe în Ţările Române, este creatorul unui stil artistic care îi poartă numele, este ctitorul a numeroase biserici, a încurajat tipărirea cărţilor şi a reformat învăţământul.

Sfinţenia domnitorului a intrat în conştiinţa populară şi, pentru jertfa sa şi a fiilor săi, Biserica Ortodoxă Română i-a canonizat pe Sfinţii Martiri Brâncoveni. Domnitorul a fost decapitat la Istanbul în 15 august 1714 după ce în faţa lui fuseseră decapitaţi ginerele şi cei patru fii. Pentru a fi cruţaţi, turcii le-ar fi cerut să treacă la mahomedanism, dar au refuzat toţi să-şi renege credinţa. „Din sângele nostru n-a mai fost nimeni care să-şi piardă credinţa" i-ar fi spus voievodul Brâncoveanu mezinului de 12 ani, ucis ultimul chiar sub ochii părintelui.

Acestea sunt câteva aspecte pe care le vom dezvolta în expunerea noastră, pentru a demonstra perenitatea existenţială,valorică a credinţei, iubirii şi jertfei Sfinţilor Martiri Brâncoveni", precizează Marius Andreescu.

■ Prelegerea cu tema URMUZ, susţinută de scriitorul, eminescologul şi profesorul de limba şi literatura română Lucian Costache, în cadrul proiectului cultural-educativ "Teme culturale în emoţii raţionale".

"Trăiască naţia! Era salutul lui Eminescu. Se răspunde; Sus cu dânsa! Pentru că naţia suntem noi, fiecare şi împreună, ca români. (...)

Vă propun un scriitor argeşean, cel mai mare născut în oraşul domnesc şi regal, Curtea de Argeş, deşi a scris numai 10 texte scurte dar pline de farmec estetic şi profunzime. E un scriitor cu o viaţă dramatică şi spectaculoasă. Urmuz a fost un om dosebit de cultivat, preţuia muzica şi cunoştea marile ei valori. Cânta la pian, îi preţuia pe Eminescu, pe Cantemir, pe Haşdeu şi pe Budai-Deleanu. A fost judecător şi grefier. Tatăl său, medic, a vrut să-l facă doctor. A studiat dreptul dar ar fi vrut să fie muzician şi scriitor. A fost şi una, şi alta. Am scris despre el şi oraşul îi cinsteşte memoria, prin articole în Argeş Expres şi revista Curtea de la Argeş, domnul academician Gheorghe Păun redându-i interesul în lumea literelor din Argeş şi dincolo de apele Vâlsanului, prin simpozioane şi luări de poziţie etc.". (...) "Nu vă ia mai mult de o oră să-i citiţi opera. Ca să o înţelegeţi şi să o apreciaţi e nevoie de timp. Ea place prin inedit, prin scufundări interesante în mitologii, în istorie, în cultură în general, dar mai ales prin farmecul limbii române cu înţelesurile ei multiple. Sunt texte de impact filosofic, psihanalitic, social etc.", subliniază Lucian Costache.

■ Dialogul cu tema **Pandemia, Biserica şi Credincioşii**, în cadrul proiectului cultural-educativ "Gânduri, rostiri, scrieri", coordonat de poeta Denisa Popescu, avându-l invitat pe preotul-profesor univ. dr. Ioan Stancu, de la Universitatea Piteşti.

"Invitatul şi moderatoarea vor încerca să ofere o imagine a felului în care pandemia de COVID-19 a afectat paradigma religioasă a românilor, paradigmă caracterizată prin rugăciune, iubire şi bunătate. Vor fi aduse în discuţie subiecte precum implicarea concretă a instituţiei Bisericii în situaţia de criză pe care o traversăm, suportul psihologic acordat de preoţi credincioşilor, reacţiile provocate de măsurile sanitare dispuse de autorităţi, relaţia dintre sacru şi profan, în condiţiile în care mari sărbători religioase ca Sfântul Paşte şi Adormirea Maicii Domnului au necesitat o reconfigurare din mers, un tipar de desfăşurare care contravine canonului", spune Denisa Popescu.

CARMEN ELENA SALUB

DIN VORBĂ-N VORBĂ

(urmare din p. 5)

măsură pentru băuturi alcoolice, egală cu 0,16 l sau, după Scriban, *cin-zecĭ de dramurĭ de băutură din ocaŭa veche*; *ciocan* (familiar), păhărel în formă de sticluță cu gâtul strâmt și lung, din care se bea rachiul – din slavonul *čekanŭ*; *sângeapă* (alterare populară din *cinzeacă – sânge+apă*, sunt de părere Șăineanu, dar și Candrea); *țoi* – păhărelul asemănător ciocului păsării cu același nume, presupune Șăineanu; *deț* – din germanul *Dezi(liter)*, decilitru. Și încheie Gică Petrescu: *Ia mai toarn-un păhărel,/ să ne mai trezim nițel!*

LUXURIOS

O tânără, abia întoarsă din Caraibe, scrie entuziasmată, pe facebook, că a locuit într-un hotel ***luxurios***. O fi fost de *lux*, domnișoară, *fastuos, elegant, somptuos, splendid*, că altminteri intrăm la bănuieli, livrescul ***luxurios*** (franțuzescul *luxurieux*) însemnând *desfrânat, lasciv, concupiscent*. Și dacă, irezistibil atrasă de neologismul sonor, i-ai fi zis *luxuriant*, tot ca nuca în perete o nimereai, pentru că termenul se referă la o vegetație abundentă. Așadar, domnișoara a locuit într-un hotel de *lux* (fr. *luxe*), dar furată de rezonanțele unui neologism de fițe, al cărui sens i-a scăpat, „a comis-o", precum Coana Chirița Bârzoi, cu peste un veac și jumătate, în urmă: *N'est-ce pas, monsieur Charles, qu'il parlera comme l'eau?*

(A) ADĂPA

Atestat încă din secolul al XVI-lea într-unul dintre textele rotacizante, *Psaltirea scheiană*, ***a adăpa*** (latinescul *adaquare*) are noima de *a da apă de băut unui animal*, fiind rânduit ca atare de Sadoveanu în *Neamul Șoimăreștilor*: *La vadul Popricanilor călărimea ieșise cu caii la adăpat*. Petru Dumitriu îi dă o conotație ironică, glumeață, prin înlocuirea apei din definiție cu țuică: *Pe But îl adăpa cu țuică înaintea celorlalți*, iar Zaharia Stancu îi schimbă tâlcul de bază cu unul figurativ, *a adăuga apă unui lichid, a îndoi cu apă, a boteza*, cum fac cârciumarii cu tăriile: *Peste stropii de lapte mulși, toarnă mama câteva căni de apă, adapă laptele*. La Goga, verbul dobândește valențe lirice: *...Cum vor să-mi tulbure izvorul/ Din care sufletul s-adapă*. Când poporul vorbitor i-a aninat sufixul instrumental *-(ă)tor*, vocabularul limbii române s-a îmbogățit cu încă un termen, *adăpătoare* (*jgheab*). Tot Petru Dumitriu zice: *Stătea până la glezne în noroiul verzui și băltoacele de apă vărsată de vite din jgheabul adăpătoarei.*

Strada Mare (Doamna Bălașa). Blocul cu intrarea în Teatrul Așchiuță și tutungeria. Tip: foto din perioadă (1968)

Clanul Brad nu s-a mai întors din Cedar City...

(urmare din p. 32)

aceeași vârstă, aflat într-un cărucior cu rotile. Nu era prea bucuroasă de vizita noastră. A deschis ușa bisericii și l-a trimis pe cel mic să ne supravegheze. Am mers spre altar și când ne-am apropiat am văzut că peste icoane era un afiș, scris cu pixul pe o coală ministerial, trasă-n țiplă: "Sărutatul icoanelor interzis!" Am luat două lumânări, am fotografiat pisania și am eliberat copilul de misiunea sa. ("Cu vrerea Tatălui, cu ajutorul Fiului și cu săvârșirea Sfântului Duh, s-a zidit această Sfântă Biserică cu hramul Nașterii Sfântului Ioan Botezătorul în anul 1793, în timpul păstoririi preotului Radu Neagu, fiind sfințită de episcopul Vasile Fisa în 1818. Între 1991 și 2007 s-au executat lucrări de restaurare a picturii interioare și exterioare sub păstorirea preotului Tăvală Tănase Pavel ajutat de preoții Călin Marin, Bobeș Nicolae, Manu Gavril și de către obștea credincioșilor. Resfințirea acestui sfânt lăcaș s-a făcut de către IPS dr. Laurențiu Streza, mitropolitul Ardealului".)

După cimitir și biserică, Dumnezeu cu mila...

Am ieșit afară și am dat de un domn mai în vârstă pe care l-am întrebat dacă a văzut vreunul din filmele cu ardelenii. Le-a văzut și chiar și-a amintit că s-a filmat ceva pe strada Mircea. "Mircea și mai cum?" "Mircea!" Pe strada Mircea am dat de o fântână stradală ridicată în 1927 și care își revărsa apa în câteva bazine dreptunghiulare așezate de-a lungul străzii. Deși eram în luna iulie, aproape fiecare casă avea în față o stivă consistentă de lemne de foc, aranjate estetic. Pe strada Mircea n-am dat de niciun om. Casele localnicilor au o poartă mare care dă în curtea interioară care e amenajată asemenea unei fortărețe. Singurul mod de a intra în dialog cu exteriorul sunt acele ochiuri din acoperiș care copiază modelul sibian aflat la doar 10 km distanță. Pe strada Libertății se vând și porci și ouă. Trebuie doar să sunați la ușă. La principala intersecție din comună e o cruce masivă, ce datează din 1878, pe care edilii au înconjurat-o cu un gard de fier. Pe garduri, primăria a afișat, insistent, următoarea poezie: **"Dacă-n dreptul casei sale face orice om curat/ Peste-un ceas ar fi tot satul ca oglinda de curat".** Efectul acestei poezii mobilizatoare e evident la tot pasul. Poplaca pare o comună pustie dar curată-foc. Poate că aceste două efecte (pustiul și curățenia) se intercondiționează și se potențează reciproc. Pe strada Mihai Vitezu am dat de **Magazinul alimentar I.I. Popa**. Doamna e foarte amabilă și ne confirmă faptul că și dumneaei a văzut filmele cu eroii din Poplaca. Cum nu aveau vreun produs din zonă, cu care să ne lăudăm la întoarcerea acasă, am luat două înghețate Polar.

Despre Sibiul, ce acționează ca un magnet și despre o „Tură în natură"

Am întrebat-o pe d-na Popa de ce în Poplaca n-am dat încă de vreo cafenea, de vreo pensiune sau de vreun restaurant cu terasă. „Pentru că Sibiul e la 10 km și tineretul preferă să meargă acolo". „Văd că nici dv. nu aveți în față vreo masă unde să poată bea omul o cafea de la aparatul automat, un suc sau o bere..." „Ni s-a pus în vedere să luăm mesele și scaunele din fața magazinului". Logic, Sibiul e atât de aproape... Este evident, Sibiul te atrage ca un magnet. De exemplu, pe strada Gimnasticii, la nr. 9 e un depozit de mărfuri. Patronii căutau un operator, pe schimbul de noapte, căruia îi făgăduiau 22 milioane vechi în mână, tichete de masă de 15 lei pe zi, îi asigurau transportul plus alte recompense. Un domn căruia nu-i era teamă să facă sport se deplasa la domiciliul celui care-i oferea telefoane sparte sau arse și plăci de calculator. Le cumpăra cu 15 lei kilogramul. Ce oportunități îți mai oferea Poplaca în mijlocul verii anului 2020? Multe. De exemplu, să cauți și să găsești un brac german, culoarea gri maroniu, cu zgardă colorată care răspunde la numele de BONO. Foștii proprietari îți oferea o bună recompensă. Asociația „TURĂ ÎN NATURĂ" îți propunea traseul turistic „Emil Cioran - Călugărul", ce pleacă din Sibiu și ajunge până-n Mărginimea Sibiului. Plecând din Pădurea Dumbrava traseul trece pe la Schitul Rășinari de unde se bifurcă spre 1. localitatea Rășinari și 2. spre Poplaca - Gura Râului. Rășinari - Poplaca - Gura Râului sunt trei localități emblematice ale Mărginimii, ridicate de oieri români la poalele Cindrelului. Dacă Cioran a fost ales ca emblemă a Rășinariului, de ce ardelenii din familia Brad (Traian, Ion/ Johnny, Romulus &fiii) n-ar fi un posibil brand pentru Poplaca iar Lucian Blaga pentru Gura Râului? Nu el a scris faimoasa poezie "Boca del Rio?" *Să mă mai duc la/ Bocca del Rio,/ șovăi în drum oricât aș iubi-o./ Port încă-n gînduri/ mierea, mirajul,/ dar fără tine rană-i peisajul./ Țara-ntre dealuri,/ satul sub lună,/ Bocca del Rio nu mă adună./ Îți amintești tu/ timpul și locul/ prinse-ntre ziduri,/ zumzetul, socul?/ Îți amintești tu/ verdele, stupii,/ pe coperișe-n/ gângur hulubii?/ Ce profeție-n/ zarea iubirei/ fost-a atuncea/ azi amintire-i./Basme, otrăvuri/ cald-pădurețe,/ roșii amurguri,/ patimi, frumsețe,/ din amintire/beau cu nesațiu./ Bocca del Rio,/ rană în spațiu.*

Dar în loc ca organizatorii să ne facă cunoștință cu cele trei embleme culturale, într-o manieră atrăgătoare, ei ne propun doar niște posibile întâlniri cu ursul brun, cerbul carpatin, mistrețul și cu ciocănitoarea. Iar ultima, dar nu cea din urmă, cu care ți-ai putea da un rendez vous este chiar acvila țipătoare mică.

Sfârșit

Număr ilustrat cu imagini din Piteștiul de odinioară, din colecția CĂTĂLIN TUDOR www.facebook.com/ Pitestiulmeu/.

Explicații foto - Cătălin Tudor.

Nota redacției:
*O revistă are, în mod logic, un program estetic propriu. În schimb tendința scriitorilor actuali – incitați de tehnica ultramodernă – este să trimită același text la cât mai multe publicații. Ceea ce nivelează peisajul revuistic până la omogenizarea totală. De aceea, îi anunțăm pe colaboratorii noștri că **Argeș** nu publică decât texte originale, care nu au apărut inițial în volume, reviste etc., iar textele nu le primește decât în format electronic, cu diacritice.*

reportaj

Revista **ARGEȘ** poate fi procurată și prin comandă directă la sediu, cu plata ramburs, cheltuielile de expediție fiind suportate de către expeditor.

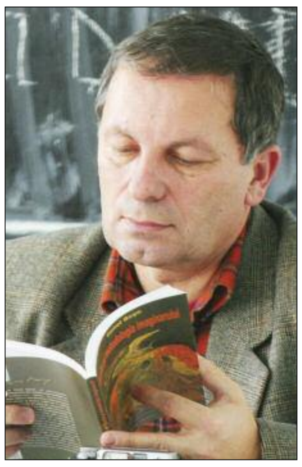
IMPORTANT! Vă puteți abona pentru anul 2020, costul abonamentului fiind de 42 lei/an.
Plata se face prin mandat poștal pe numele CRISTINA LINTESCU, Centrul Cultural Pitești, Casa Cărții, Pitești, O.P. 1, cod 110013. Tel./fax: 0248/219976.

ARGEȘ
- **Revistă lunară de cultură**
- Apare sub egida **Consiliului Local**, a **Primăriei Pitești** și a **Uniunii Scriitorilor din România**
- Editată de **Centrul Cultural Pitești**
- Membră **ARIEL**

Senior editor:
CALINIC,
Arhiepiscop al Argeșului și Muscelului
Redactor-șef: **DUMITRU AUGUSTIN DOMAN**
(augustindoman@yahoo.com, http://www.blogdoman.blogspot.com)
Secretar de redacție: **SIMONA FUSARU**
(fusaru@gmail.com, https://fusaru.blogspot.com/)
Consilier editorial: **NICOLAE OPREA**
Redactori: **MARIANA ȘENILĂ-VASILIU, MIRCEA BÂRSILĂ, AUREL SIBICEANU**

Redacția:
Pitești,
Casa Cărții,
Centrul Cultural Pitești;
http:
www.centrul-cultural-pitesti.ro;
tel./fax: 0248/219976
ISSN: 1221-2350
Tiparul executat la VENUS PRINTING SOLUTIONS Iași

Mihai Barbu

Azi vă dezvăluim de ce...

Clanul Brad nu s-a mai întors din Cedar City (USA) acasă, la Poplaca, ca să se lupte cu Baronul local

Am revăzut recent la televizor "Artista, dolarii și ardelenii" unde, într-o scenă idilică, Ilarion Ciobanu (alias Traian Brad) își mărturisește dragostea ce i-o poartă d-rei Anabelle Lee (interpretată de Rodica Tapalagă). Scena se petrece în împrejurimile orășelului Cedar City, unde ardeleanul nostru laudă și natura înconjurătoare americană dar zice că la Poplaca sunt locuri și mai frumoase. Replica lui Traian Brad m-a făcut curios. Oare chiar așa să fie? Drept pentru care, într-o zi de iunie 2020, am urcat în Logan și am plecat spre Poplaca. L-am convins pe Florinache, cumnatul meu, să mă însoțească pentru că avea un aparat de fotografiat performant și-i plăcea să facă poze. Drumul până acolo a durat peste așteptările noastre pentru că se dislocase o bucată din autostrada care ne-ar fi dus la Sibiu și tot traficul în dreptul localității Sebeș s-a dovedit infernal. O distanță de vreo 15 km am parcurs-o în vreo două ore cu toată poliția rutieră în stradă care se străduia, din răsputeri, să fluidizeze, cât de cât, circulația. Drumul i-a prilejuit companionului meu posibilitatea de a-mi face un tablou complet al situației internaționale și a pus accent pe chestiunile dubioase pe care le-a descoperit, el personal, în relațiile dintre statele lumii. În familie, Florinache e renumit, în familia noastră, ca un specialist de primă mână în problemele globale ale omenirii dar, de obicei, nu prea are cine să-l asculte. Nici eu n-am rezistat până la capăt drept pentru care l-am rugat să coboare cu picioarele pe pământ și să vorbim de-ale noastre. De familie, de oraș, de județ. Florinache a fost de acord dar, desigur, nu pentru mult timp…

La intrarea în cimitirul din Poplaca, am văzut o Dacie care avea inscripționată pe geamul din spate o frază: "Ne plac femeile dar iubim mașinile. Tractări auto". În cimitirul plin de monumente funerare impozante am dat de o biată babă care, cu un hârleț în mână, se lupta cu bălăriile care erau mai mari ca ea.

De dincolo de mormânt, tovarășul Dej ne dezvăluie de ce-i mai tare economia din Poplaca decât cea din Cedar City

"Artista, dolarii și ardelenii" era al doilea film din seria celor trei pelicule care relatau despre aventurile celor trei frați Brad din Poplaca în America tuturor posibilităților. A fost realizat în 1980, după "Profetul, aurul și ardelenii" (1977) și înainte de "Pruncul, petrolul și ardelenii" (1981). Succesul lor a fost fulminant încă de la început. Numărul însumat de spectatori plătitori la cele trei filme era cam cât populația României. Orice producător normal, într-o țară normală, ar fi exploatat acest succes comercial și ar fi continuat seria la infinit. Adică cel puțin atâta timp cât interesul spectatorilor pentru această franciză, ca să vorbim în termenii de azi, ar fi fost demn de luat în seamă. La noi, spaima că cineva ar fi putut fi mai faimos decât Tovarășul i-a paralizat, parcă, și pe cei din Consiliul Culturii și Educației Socialiste. (Același fenomen s-a petrecut și cu seria BD-urilor, adică a Brigăzii Diverse, care după trei filme de mare succes, s-a oprit, cu ordin de sus, continuarea lor. Deși scenariștii pregătiseră, déjà, viitoarele scenarii...) Asta îmi aduce aminte de o vorbă faimoasă a lui Gheorghe Gheorghiu-Dej care spunea că superioritatea economiei socialiste față de cea capitalistă consta în faptul că a noastră putea lucra cu pierderi planificate...

Un scenariu beton, cu Vestul sălbatic, la preț de două Dacii autohtone

Scenariul filmului "Profetul, aurul și ardelenii" a fost finalizat în 1975, a fost achiziționat de Casa de filme 3 și aprobat, în ziua de 2 iulie 1976, de însuși Dumitru Ghișe, vicepreședintele Consiliului Culturii și Educației Socialiste. Scenariul fiind aprobat, Eugen Mandric, directorul Casei de Filme 3, intră în dialog cu cei de la DEFA Berlin care făcuseră, déjà, câteva western-uri și aveau recuzita necesară. Ai noștri ar fi vrut să facă o coproducție dar est germanii au declinat oferta. Aceste negocieri (sterile) au durat suficient timp pentru ca cei de la conducerea studio-ului nostru să ceară forurilor superioare o nouă aprobare pentru intrarea în producție. Mandric cere conducerii Consiliului Culturii și Educației Socialiste să se decidă: „ori filmul reintră în producție, ori este casat". În cele din urmă, președintele Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Miu Dobrescu, își dă acordul pentru începerea filmărilor, care s-au desfășurat între 18 aprilie și 23 iulie 1977. Distribuția i-a inclus pe Ilarion Ciobanu (Traian Brad), Ovidiu Iuliu Moldovan (Ion, zis și Johnny Brad), Mircea Diaconu (Romulus Brad), Tania Filip (June), Victor Rebengiuc (Profetul Walthrope) și Ahmed Gabbani (Bob). Filmul n-a avut probleme cu cenzura, așa că premiera a putut fi organizată, fără probleme, în ziua de 13 februarie 1978. Pentru acest scenariu, Titus Popovici a primit suma de 140.000 lei ceea ce însemna echivalentul a două mașini Dacia, brand-ul nostru național. După ani și ani, realizatorii filmului au afirmat că, de fapt, Profetul era... Ceaușescu. ("Când mi-a încredințat *Profetul*..., zice Dan Pița, scenaristul Titus Popovici mi-a dat de înțeles - prin semne, desigur - că personajul ce poartă acest nume nu-i altcineva decât...Ceaușescu.") Fraza e o monstră a ceea ce românii au definit rezistența prin cultură: a propos-uri subtile, de ei înțelese, și devoalate ulterior ca probe de curaj subversiv. Enfin...

Acum intră în scenă iubirea și Annabel Lee

Pentru al doilea film al francizei noastre, Casa de filme 3 a închiriat „costume cowboy, costume indieni, penaje și alte elemente de recuzită, pistoale Colt, carabine Winchester, împreună cu muniția respectivă necesară, șei și harnașamente diverse", de la „DEFA" Berlin și de la studiourile „Boiana" din Bulgaria. Filmările au început pe 3 mai și s-au încheiat la 30 iunie 1979. În ziua de 20 august, după o vizionare cu cei din conducerea cinematografiei, filmul a fost aprobat fără nicio modificare. Ulterior, la 18 decembrie 1979, Ilie Rădulescu, secretarul Comitetului Central al Partidului Comunist Român, a solicitat totuși scurtarea finalului. Premiera a avut loc pe 18 februarie 1980, titlul fiind modificat până la urmă în „Artista, dolarii și ardelenii". Față de filmul precedent, distribuția a fost completată cu Rodica Tapalagă (Annabell Lee), Mircea Albulescu (Mac Wheeler), Constantin Brînzea (Săgeată-Iute), Marcel Iureș (Lefty) și Zephi Alșec (judecătorul).

Orban + Brad = love!

Cel de-al treilea scenariu, "Pruncul, aurul și ardelenii", a fost scris de Francisc Munteanu după o idee de Titus Popovici, care era destul de ocupat în acea perioadă cu lucrul la serialul „Lumini și umbre". Premiera a avut loc pe 12 ianuarie 1981. Echipa de actori a fost completată cu Jean Constantin (Temistocles), Ștefan Iordache (McCallum) sau Papil Panduru (Teddy). „Filmul a atins - în cheie relaxată, ce-i drept - contenciosul româno-maghiar ce se activase în acea perioadă, mai ales după o vizită în Statele Unite a lui Ceaușescu, în timpul căreia emigrația maghiară de peste Ocean încercase acțiuni publice de boicotare a vizitei. Cei de la Consiliul Culturii și Educației Socialiste urmăreau cu mult interes evoluția narativă și cereau, mereu, modificări ca nu cumva să fie dezamăgit Tovarășul. Important e că, la final, ungurul Peter Orbán și românul Traian Brad cunosc împăcarea, realizând că ei au dușmani naturali mai puternici și care nu pot fi dislocați decât prin unirea forțelor celor doi «vecini turbulenți»", a explicat Dan Pița. „Joaca noastră a trebuit să fie interzisă". În anii 80, Ceaușescu a vrut să plătească integral datoria externă a României și a făcut economii peste tot. Motivele pentru care următoarele două filme nu s-au mai făcut, în ciuda succesului de public înregistrat de primele trei, au fost mai multe. Cert e însă că bugetul cinematografiei a fost redus drastic. Pe de altă parte, zic realizatorii, se dorea și reducerea influențelor occidentale în cultura noastră populară.

Baronul de Poplaca n-a mai intrat în scenă

Seria ardelenilor mai trebuia să cuprindă încă două pelicule. Regizorul Dan Pița îi mărturisea lui Titus Vîjeu că a încercat chiar el să reia seria, în urmă cu câțiva ani: „Titus Popovici a avut ideea să-i întoarcă la brazdă pe ardelenii săi americanizați. N-a mai apucat s-o facă. În timp, «MediaPro Pictures» a venit cu propunerea continuării aventurilor transoceanice pe pământul transilvan de acasă. Am «croșetat» împreună cu fostul meu student Alexandru Molico vreo 10-12 povești pline de umor. Și cum problema distribuției fusese între timp complicată de soartă, prin dispariția lui Ilarion Ciobanu și a lui Ovidiu Iuliu, ne-am gândit ca Romi Brad să se întoarcă la origini cu cei trei feciori născuți în America. Aceștia urmau să intre în luptă cu un personaj foarte haios, pe care Titus l-ar fi numit «Baronul de Poplaca», un fel de Dracula local, apelând la un soi de mașină zburătoare de la începutul secolului trecut și care e biruit de cei trei Brad, din noua structură a clanului".

Poplaca, după 40 de ani

Am vrut să-i căutăm, în cimitirul satului, pe cei care poartă numele Brad. La intrarea în cimitirul din Poplaca, am văzut o Dacie care avea inscripționată pe geamul din spate o frază: "Ne plac femeile dar iubim mașinile. Tractări auto". În cimitirul plin de monumente funerare impozante am dat de o biată babă care, cu un hârleț în mână, se lupta cu bălăriile care erau mai mari ca ea. Când ne-a văzut, a început să-i afurisească pe cei care nu mai stau în Poplaca și nu vin să se îngrijească de mormintele strămoșilor. Dar, asta era durerea adevărată a babii, nici nu plătesc pe cineva care să le întrețină. Ea avea în cimitir trei neamuri, unele mai apropiate, altele mai îndepărtate, cărora intenționa să le curețe mormintele de bălării. Pe restul doar îi blagoslovea. Ne-am interesat dacă știe vreun mormânt de-al familiei Brad. Nu știa nici unul dar și-a amintit că, totuși, era unul care a luat-o de nevastă pe una, Brad, dar acum avea alt nume pe care nu și-l mai amintea. Am făcut un tur al cimitirului dar n-am dat de nici un rezultat. Așa că am luat drumul bisericii să aflăm de la popă ce n-am aflat de la enoriașa sa. Acolo am dat de o doamnă ursuză care îngrijea de doi copii. Unul de vreo 7 ani și unul, cam de

(continuare în p. 31)

reportaj